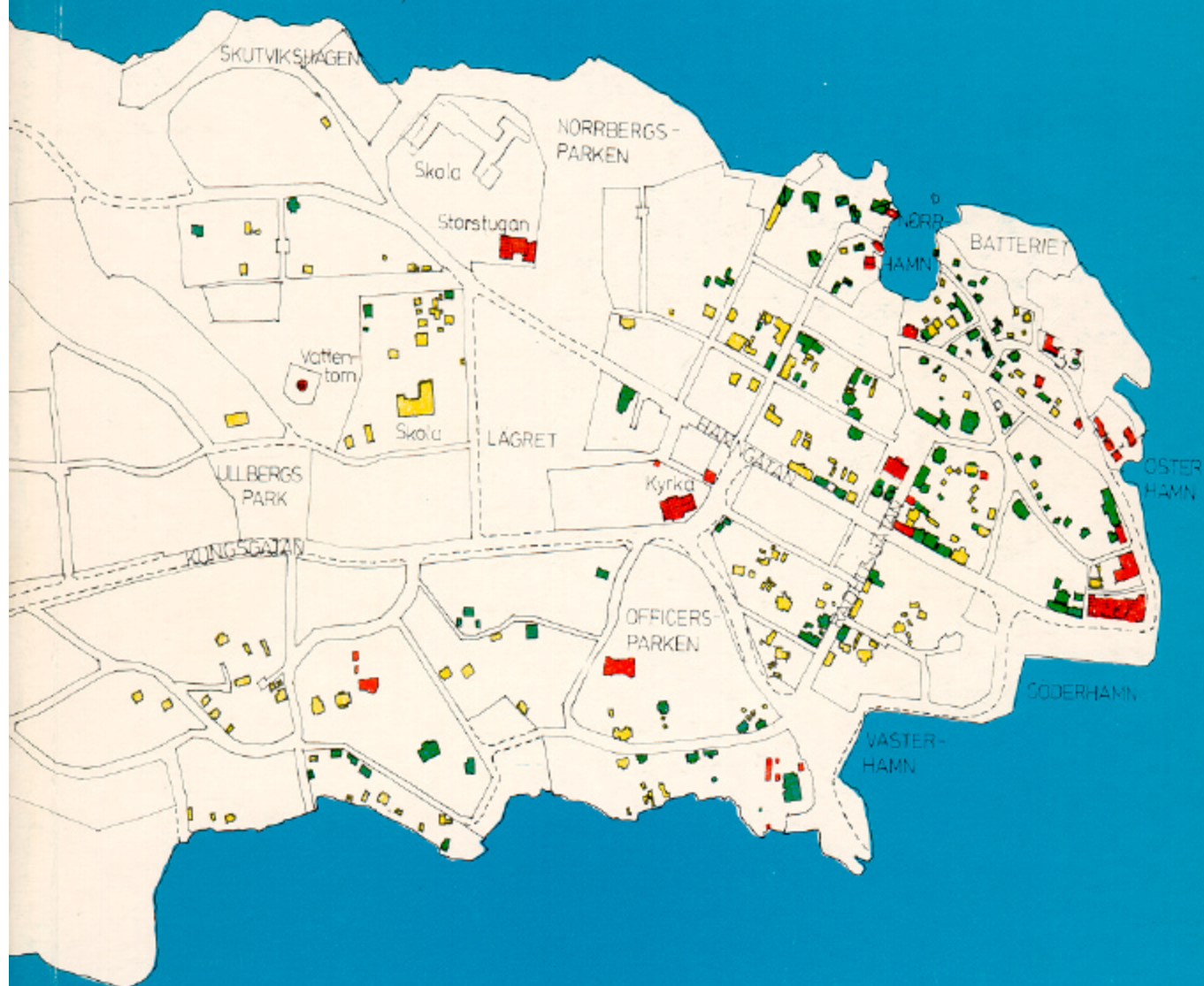

Norra Vaxholmstjärden

BEVARANDEPLAN för VAXHOLM

UPPDRAGET

Efter motioner från fullmäktigeledamöter i Vaxholms stad 1965, 1970 och 1971 om bevarande av Vaxholms miljö upprättades ett arbetsprogram för arbetet med bevarandeplan. Programmet överlämnades till fullmäktige i december 1973.

Planeringskommittén beslutade 1975-06-16 tillsätta en arbetsgrupp för utarbetande av en bevarandeplan för Vaxholm. Gruppen bestod av tjänstemän från kulturnämndens kansli, gatukontor, fastighetskontor och stadsarkitektkontor. Länsantikvarien, Vaxholms kulturförening och Vaxholms hembygdsförening har deltagit i arbetet.

Arbetet har bedrivits i samråd med byggnadsnämnden och de boende i Vaxholm.

Följande specialutredningar har väsentligt bidragit till utredningsresultatet:

”Bygga och bevara i Vaxholm”, teknologarbete KTH 1970

Översiktlig bebyggelseinventering, Gunnar Sillén 1973

Specialinventering nordöstra stadskärnan, Gunnar Sillén 1975

Program för bevarandeplan, Kommittén för nordöstra stadskärnan 1973.

Underlags- och utredningsmaterialet finns samlat hos Byggnadsnämnden. Bebyggelseinventeringarna finns dessutom hos länsantikvarien och kulturnämnden där intresserade är välkomna att ta del av det.

Teckningarna är utförda av Thomas Ferm.

Bevarandeplan för Vaxholm antogs av Vaxholms kommunfullmäktige 1979-06-18.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Förord	5
2. Inledning	7
3. Vaxholms historiska utveckling	8
3.1 Kort historik	8
3.2 Stadens utbyggnad, karta	10
4. Stadsbild	11
4.1 Ankomst sjövägen	11
4.2 Ankomst landvägen	11
4.3 Stads kärnan	11
4.4 Trafik	12
5. Allmän platsmark	14
5.1 Parkering	14
5.1.1 Karta över befintliga och tänkbara parkeringar	
5.1.2 Detaljstuderade parkeringsytor	
5.2 Gator, ledningar och belysning	15
5.2.1 Gator	
5.2.2 Vägsektion	
5.2.3 Gatubeläggning	
5.2.4 Gångbanor	
5.2.5 Vatten och avlopp	
5.2.6 Belysning	
5.3 Torg, parker och hamnar	19
6. Kvartersmark	26
6.1 Inventeringar	26
6.2 Samråd	26
6.3 Byggnadskvarter	27
6.3.1 Beskrivningar och riktlinjer redovisade kvartersvis	
6.4 Byggnadsutformning	28
6.5 Färgsättning	28
6.6 Gårdsbyggnader	28
6.7 Murar, staket, häck, grind och vegetation	28
6.8 Råd vid ombyggnad	28
6.8.1 Utvändigt	
6.8.2 Invändigt	
6.8.3 Råd i brandskyddsfrågor	
7. Genomförande	38
7.1 Kompetensfrågor	38
7.2 Antagande	38
7.3 Stadsplaner	38
7.3.1 Nuvarande stadsplaner	
7.3.2 Stadsplanerevideringar	
7.4 Tomtindelning	41
7.5 Byggnads- och rivningsförbud	42
7.6 Byggnadslovsprövning	42
7.7 Låne- och bidragsformer	42
7.7.1 Statliga låneformer	
7.7.2 Stadsbildsfond	
7.7.3 Övriga låneformer	
7.8 Fördjupat kommunalt engagement	44
7.9 Teknisk försörjning	44
7.10 Bostadssanering	45
7.11 Publicering av bevarandeplan och bebyggelseinventeringar	45
Bilagor Byggnadskvarter	47
Teckenförklaringar	47
Karta över redovisade kvarter	48
Kvartersbeskrivningar med riktlinjer	49
Litteraturhänvisningar	99
Alfabetiskt register	100

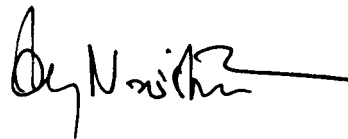
1 FÖRORD

Kanhända har det kallt ekonomisk-teknokratiska tänkandet varit en av den moderna kulturminnesvårdens främsta tillskyndare. När svenskarna, som enligt Gunnar Ekelöf har en märklig förmåga att tillägna sig amerikanismen med tysk grundlighet, under efterkrigstiden sökte utplåna något av det mest genuina vi har, den nordiska trästaden i svensk tappning, var det väl i förstone inte så många som reagerade när standardbyggena i glas och betong växte ut över rivningskvarteren. Sedan vaknade man upp, såg det som kommit i stället för vad som funnits förut och började fundera på om man vunnit på bytet. Eller rent av förlorat . . .

Med 1970-talet kom reaktionen. Ett djärvt och framsynt grepp innebar den fysiska riksplaneringen, som för kulturminnesvårdens del tvang fram en prioritering av områden där det historiska perspektivet stod i särskild relief. Om den fysiska riksplaneringen i första hand gällde kulturlandskapet, landsbygden, fick stadsbygden sitt med de bevarandeplaner som arbetades fram i samma anda.

Att en bevarandeplan vill värna om karakteristisk bebyggelse är ganska självfallet. Men den syftar till mera: en vakthållning också kring allt det andra som skapar en specifik miljö. Häckar, plank och snickarglädjegrandar, ett staket som klättrar över en bergklack vid Smedgatan eller en utsikt mot vattenblänket i Norrhamn, Lotsgatans istidshäll eller gistvallen i kv Fiskeläget. Gatubredder hör hit och gatubeläggning och gatubelysning. Och vegetationen, återigen.

Uppräkningen låter den eventuelle skeptikern ana att bevarandeplanen vore en rent nostalgisk produkt. Slutsatsen är i så fall fel. Det är det positiva i stadsbilden som planen vill bevara, inte det som kan ersättas med något bättre. Därmed är underförstått att en bevarandeplan inte bör avvisa utan snarare välkomna nytillskott som trivs i grannskapet. Bara på så sätt – och på miljöns villkor – är den meningsfull som länk mellan i går och i morgon.

Alf Nordström

2 INLEDNING

Enligt Byggnadsstadgans § 9 skall "bebyggelse med särskilt värde ur historisk och kulturhistorisk synpunkt eller ur skönhetssynpunkt" såvitt möjligt bevaras.

Bevarandeplanens syfte är att fungera som underlag för ett uppfyllande av denna målsättning genom att informera såväl enskilda personer som den kommunala förvaltningen om förutsättningarna för vård och bevarande av bebyggelsemiljön i Vaxholm.

Inventeringskartan på omslaget redovisar byggnader som ur kulturhistorisk synpunkt be-tecknats som omistliga, värdefulla eller intressanta.

Vård och bevarande av en bebyggelsemiljö kräver att den förvaltas väl genom kontinuerlig skötsel, genom restaurering och ombyggnad när så krävs av funktionskäl samt genom nybyggnad när hus måste bytas ut.

Vill man slå vakt om ett bebyggelseområde och vårda det måste man klargöra hur det fungerar i sina delar och som helhet inom resten av kommunen. För detta fordras kunskaper om bebyggelsen och dess framtidsutsikter.

Byggnadsvården kan således inte enbart grundas på en antikvarisk uppfattning att välja, bevara och vårda de bästa av byggnader och miljöer som historiska exempel, utan grundas i lika hög grad på den sociala uppfattningen om upplevelse av miljö, relationer till samhället och brukandet av miljö. Vilka förändringar tål miljön utan att dess karaktär förändras negativt? Nybyggnader måste samspela med förvaltningen av det samlade byggnadsbeståndet. Det måste ligga på det nyas lott att bevisa förträffligheten.

Grunden för byggnadsvården är människors levande intresse och vilja att vårda sin omgivning.

Bevarandeplanen kan ses som ett instrument och uttryck för en målsättning att bibehålla den förändringstakt som visar hänsyn till den nuvarande miljön då något annat funktionellt betingat förändringsbehov inte föreligger.

Den beskrivande delen med riktlinjer är uppdelad i tre avsnitt.

Det första – STADSBILD – syftar till att visa sådana förhållanden av stadsbildskaraktär som väsentligen bidrager till upplevelsen av staden.

Det andra – ALLMÄN PLATSMARK – syftar till att vara till ledning för kommunala instanser. Samråd har skett med berörda kommunala förvaltningar.

Det tredje – KVARTERSMARK – syftar till att vara till ledning för enskilda personer och vara underlag vid tillståndsprövning av enskilda ärenden i byggnadsnämnden. Samråd har skett med fastighetsägarna.

Utifrån ovanstående förutsättningar avslutas med ett avsnitt – GENOMFÖRANDE – med syftet att vara ett handlingsprogram för genomförande av bevarandeplanen.

3 VAXHOLMS HISTORISKA UTVECKLING

3.1 Kort historik

1500-talet och tiden före

Namnet Vaxön kan spåras redan i 1300-talets medeltidsakter. Stadens uppkomst sägs dock vara en följd av riksdagsbeslut i Västerås 1544 att bygga fästningen samt därav följande jordbyte med Rydboholm 1558 då Vaxön kom i Kronans ägo. Därmed började det lilla civila samhället att växa upp. Ingen bebyggelse finns bevarad.

1600-talet

Vid mitten av 1600-talet ansågs Vaxholm som stad och pastoratet tillkom. Vaxholms 300 års jubileum firades 1947. 1644 fick staden en egen kyrka i trä belägen ungefär där den nya står och 1690 ett eget vapen. Ingen bebyggelse finns bevarad.

1700-talet

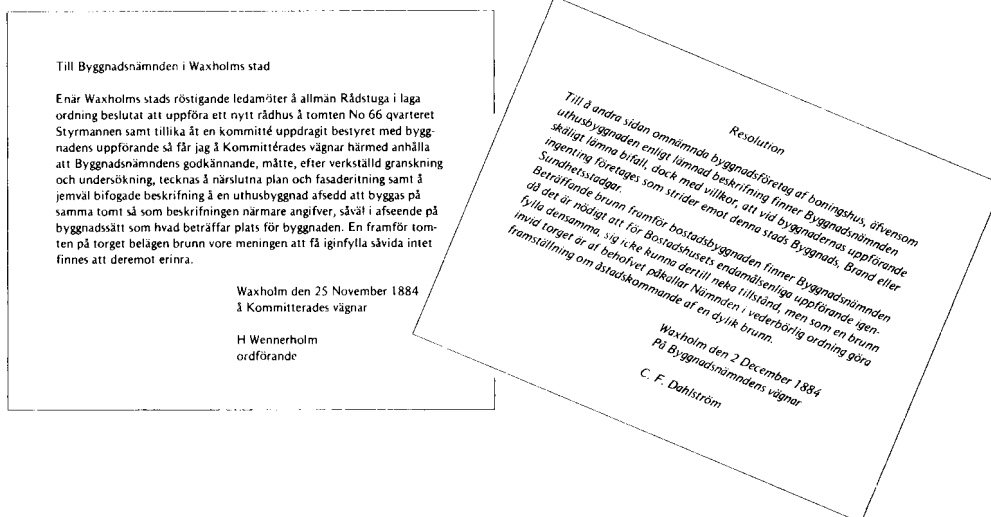
1713 uppgavs invånarantalet till 163 personer. Efter 1718–19 års ryska härjningar förstärktes skärgårdsförsvaret och skedde dessutom en inflyttning till Vaxholm då det visade sig säkrare bo i fästningens skugga. På 1750-talet skedde en utflyttning av hantverkare till Ekudden. 1762 hade invånarantalet ökat till 600 personer. Inslag av den tidens bebyggelse finns bevarade.

1800-talet

Efter 1809 års krig minskade fästningsförsvaret. Invånarantalet hade ökat till 950 personer 1840. 1841 fanns inte mindre än 39 jakter, mest öppna fraktskutor. Ett 50-tal yrkesfiskare var bosatta i staden och detta yrke var vid denna tid den civila huvudnäringen. Vid denna tid fanns fyra stora väderkvarnar som gav staden en helt annan silhuett än i dag. Väderkvarnarna revs före sekelskiftet.

1833–1863 ombyggdes fästningen till sin nuvarande utformning och samtidigt började Vaxholm bli sommarbostadsort för Stockholms borgarklass. Framförallt exploaterades Ekudden men även den gamla stadskärnan förtätades. Många av de hus som i dag präglar stadsbilden uppfördes eller påbyggdes 1875–1910.

1867 stod det nya missionshuset färdigt som senare revs 1966. Under 1860–1870 talen ståtade staden med att ha gyttje-, salt-, malt- och ångbad i en badanstalt som låg i skuggan av Norrberget. 1876 inreddes även en societetsvåning och parkanläggningen fick en statlig utformning. Senare uppfördes kallbadhus både på nord- och sydsidan av staden. Vid senare delen av 1800-talet fanns endast tre stenbyggnader, fästningen, kyrkan (färdig 1803) och tullhuset (byggt 1776). 1870 hade invånarantalet ökat till 1 000 personer och 1900 till 1 700 personer. 1885 uppfördes Rådhuset efter beslut av "Waxholms stads röstigande ledamöter å allmän Rådstuga" och samtidigt igenfylldes en på torget belägen allmän brunn.

1900-talet till i dag

Vid sekelskiftet brann den trärestaurang som var det nuvarande hotellets föregångare. Samtidigt som första världskriget pågick upplevde staden en högkonjunktur och nya markområden togs i anspråk för egnahemsbebyggelse. 1920 var invånarantalet 3 350 personer, inklusive Rindö.

Den gamla stadsplanen ändras 1915 och 1926.

Under 1920-talet utgjorde Kapprodden mellan Blockhusudden och Vaxholm sommarens höjdpunkt.

Rådhuset om-, till- och påbyggdes 1925 efter ritningar av Cyrillus Johansson. Taket i stora salen har dekorerats av Filip Månsson och den stora fasadtavlan "Roddarna" har målats av Acke.

1926 fick staden sin första broförbindelse med fastlandet.

1930 börjar tomtmarken privatiseras efter att tidigare av Kronan ha upplåtits med tomt-rätt på så kort tid som 30 år.

1940 har invånarantalet sjunkit till 2 750 personer främst genom 1926 års försvarsordning med bl a indragning av ett regemente i Vaxholm. Nya markområden tas i anspråk för både egnahem och hyreshus. Staden börjar fungera som bostadsort för människor som har sitt arbete inom andra delar av regionen.

1960 har invånarantalet ökat till 3 717 personer inklusive de inom stadsgränsen liggande öarna Rindö, Skarpö, Tynningö m fl.

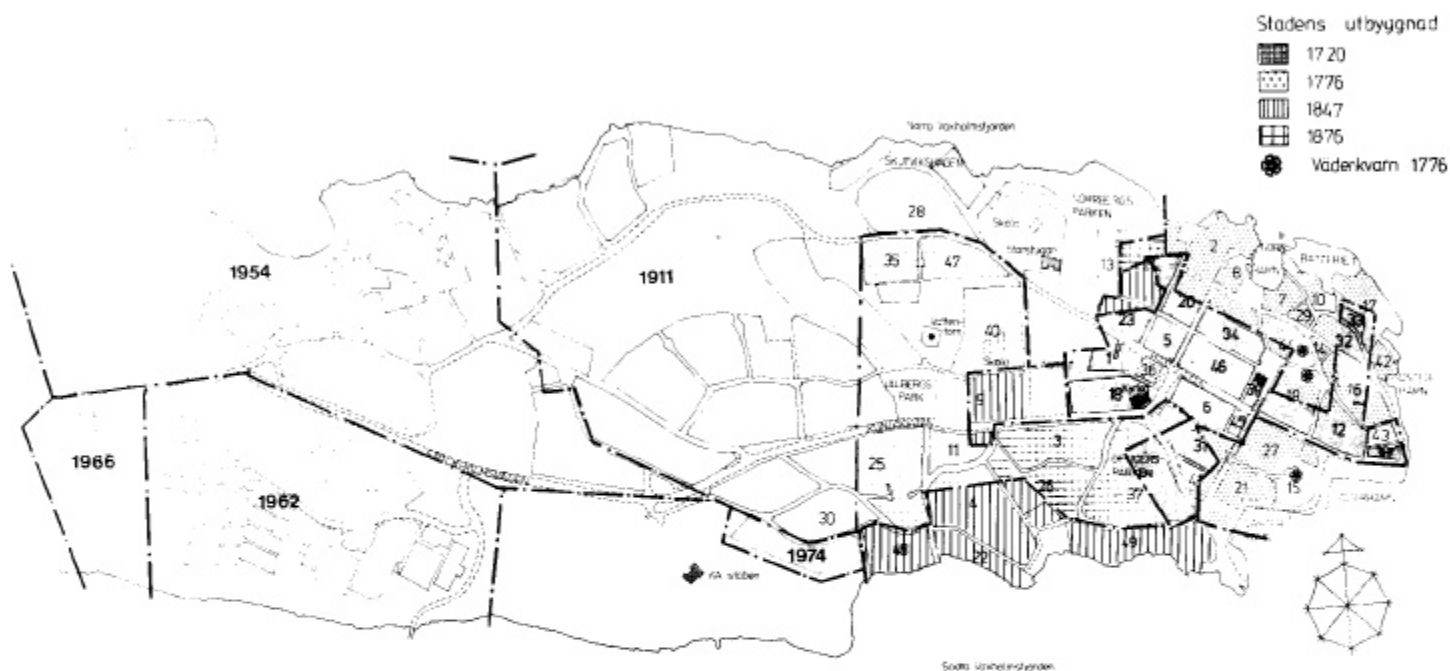
Nya landsvägsbron vid Kullö invigs 1965 samtidigt som vägförbindelsen förbättras Vaxholm—Ladvik.

På 1960-talet orsakar diskussioner om en utflyttning av all skärgårdstrafik till staden en omfattande utbyggnad av kajområdet. Stadens önskan att undvika kommunsammanläggning bidrager till att nya bostadsområden öppnas – Kulan, Alfågeln, Petersberg och Blynäs.

1967 rivs stor del av bebyggelsen på södra sidan av Hamngatan (kvarteren Domaren och Replagaren). Nya 3-våningshus med lokaler och bostäder uppföres. Denna förändring

samt nybyggnaden av Domusbutiken 1963 sker under en period av aktiv kommunal markpolitik då man kan ana en stark vilja till förändring av stadskärnan.

Första januari 1974 sammanläggs Vaxholms och Österåkers kommuner. Den fasta befolkningen 1975-12-31 är 3 734 inom staden, Rindö och övriga omkringliggande öar oräknade (ca 1 000 pers).

Siffror i kvarteren hänför sig till kvartersbeskrivningarna sid 49–98.

3.2 Stadens utbyggnad

Stadens utbyggnad framgår av ovanstående karta, sammanställd av kartmaterial från 1720, 1776, 1847 och 1876.

Hot mot stadens gamla struktur har inte saknats. Bilismens utveckling, hyres-, bygnads- och hälsovårdsstiftningar, bostadsbyggandet, länepolitiken och samhällets serviceexpansion skulle ha kunnat innebära stora förändringar av den ålderdomliga miljön, särskilt under senare tid då gällande stadsplaner medgivit en avsevärt utökad exploateringsgrad. Nya bostadsområden, skola och barnstuga har istället öppnats utanför den gamla bebyggelsen. Vissa nybyggnader "i tidens anda" kommer visserligen i de centrala partierna men upplevelsen av dessa avskräcker varför rivningstendenserna avstannar.

Förutsättningarna för en fortsatt hänsynsfull utveckling och bevarande av Vaxholms särpräglade miljö har under senare tid förbättrats.

Bilismens utveckling och dess markanspråk ifrågasätts, länepolitiken har ändrats så att förutsättningarna för underhåll och upprustning av äldre bebyggelse ökat, och opinionen för bevarande har vuxit starkt.

Den kommunala målsättningen är en fortsatt lugn utveckling av staden.

4 STADSBILD

4.1 Ankomst sjövägen

Den som nalkas Vaxholm sjövägen upplever stadens uppkomst och historia genom anblicken av fästningen och staden som från kajen klättrar uppför sluttningarna. Vaxholms ansikte har av naturliga skäl varit riktat mot sjön.

Hamnen 15

Mot farleden i öster visar staden en kärv försvarsattityd men mot söder en mer öppen och välkomnande attityd. Fästningssundet är ett verkningsfullt "gaturum".

Vaxholms utveckling som somrarbostadsort för Stockholms borgarklass innebar en utökning av bebyggelsen inom framför allt Ekuddsområdet. Även i den gamla stadskärnan utökades bebyggelsen för att rymma sommargästerna och deras behov av service. Ekuddsområdet närmast Västerhamnen utgör en fast sammanhållen karaktärsfull miljö.

Riktlinjer

Stadsbildens utseende mot sjön tillmätts den största kulturhistoriska betydelse. Östra fasaden mot fästningssundet får ej uppluckras och fästningens och batteriets skyddande karaktär norrifrån bör ej förminska.

Vidare åtgärder i Västerhamnen bör sträva att motverka trafikutrymmenas splittrande verkan av stadsbilden.

4.2 Ankomst landvägen

De som nalkas Vaxholm landvägen är, bortsett från båtuppläggningsplatsen Myrholmen, förskonade från att passera de i andra tätorter så vanliga skräpområdena med bensinstationer, småindustrier och upplagsplatser.

En av de mest karaktäristiska och därför ur stadsbildssynpunkt viktigaste platserna för de som kommer landvägen till Vaxholm är vägkorsningen vid kyrkan. Kyrkan och gamla brandstationen är goda och för många välkända landmärken.

De små husen i kv Rådhuset nr 11 med den trädbevuxna tomten och staketet i Kungsgatans fond ger en tydlig antydning om den bebyggelse som representerar en stor del av Vaxholms historiska förflutna.

Hamngatans perspektiv mot Söderhamnen när man kommer från väster annonserar skärgårdsstaden.

Riktlinjer

Utsikten från nya Vaxholms bron utefter Vaxöns norra strand bort mot Rindö redutt bör tas till vara liksom den vackra utsikten från Pålsundsbron utefter södra stranden.

Förändringar av förhållandena invid vägkorset vid kyrkan bör ske med största omsorg och bebyggelsen bör bevaras.

4.3 Stadskärnan

Inom området kan urskiljas ett medvetet stadsmässigt byggande med husen placerade i gatulinjen framförallt på Hamngatan, Torggatan, Carl Anderssons gata, Trädgårdsgatan, Rådhusgatan och Strandgatan.

Karaktäristiskt är tvåvåningshusen vid gatan med innanförliggande gårdar, plank, portlider och begränsade inblickar.

Butiker och verksamheter har lokaliserats till Hamngatan, Söderhamnen och Strandgatan.

Vid de två förra har de största förändringarna av den gamla miljön också skett.

Ursprungligen var kommunikationsleden till Vaxholm vattenvägen. Vid denna tid fanns en balans mellan strandtomter respektive strand tillgänglig för den inre bebyggelsen och verksamheten.

Med bilismens utveckling och broförbindelserna med staden har behoven förändrats och en annan karaktär av stora delar av strandområdet har växt fram.

Den äldre bebyggelsen karaktäriseras av en fri och fantasifull småskalighet. Envåningshus samsas med två- och trevåningshus och bildar tillsammans med klippor, klippfragment och allt ibland klättrande staket, spännande rytmer och konstellationer.

Husen ligger ofta i gatuliv. Små överraskande öppningar mot vattnet eller intressanta gårdsbildningar hör till stadens kvaliteer.

För trästaden typiska detaljer som vindskivor, foder, knutar, omfattningar, staket och grindar gör, i samband med vegetationen miljön rik. Glasverandor av skiftande storlek och utseende ger en utåtriktad karaktär åt bebyggelsen.

Fasadmaterialiet är ofta trä, för det mesta målat i ljusa kulörer. Falurött förekommer på äldre hus. Stående panel växlar med liggande.

Takmaterialiet är huvudsakligen plåt, tegel förekommer mestadels på äldre hus. Någorlunda lika takfall och tekniken att lösa översta våningsplanet med snedtak och förhöjd takfot bidrar till det samlade intrycket trots all övrig detaljrikedom.

Vegetationen domineras under försommaren av bondsyren som förekommer synnerligen rikligt samt häckar och buskage. För övrigt finns många gamla och ibland mycket stora träd, huvudsakligen ask. Det finns en volymmässig balans mellan vegetation och hus.

4.4 Trafik

I början av 1960-talet förutspåddes att Vaxholm skulle bli utgångspunkt för skärgårdstrafiken, såväl person- som godstrafik. Vaxholm skulle gå en blomstringstid till mötes. Effekterna av ovanstående resulterade i en utbyggnad av Söderhamnskajen och ett trafikplaneförslag från 1970.

Trafikintensiteten normalt (9 månader per år) motiverar inga särskilda trafikreglerande åtgärder annat än utbyggnad av gångbanor och säkra övergångsställen.

Under sommarmånaderna däremot är trafikbilden en helt annan. Dels är Vaxholm ett populärt utflyktsmål såväl för enskilda bilister som för olika grupper som anländer med buss,

dels har ett stort antal sommargäster på de närliggande öarna båtplatser runt stadens stränder och dels är staden inköpscentrum för kringliggande öars sommarbefolkning. Som ett mått på skillnaden i sommar- och vintertrafik kan tas uppgiften att vissa butiker har 60 % av sin årsomsättning under tiden maj t o m augusti.

Få gator är trafikreglerade vilket medför att trafikanter lätt orienterar sig och finner staden attraktiv att bese från bilen.

De hårdast belastade gatorna såväl för fordonstrafik som gångtrafik är Hamngatan, Parkgatan, Kungsgatan, Söderhamnen och Rådhusgatan.

Problemen med trafik på de smala bostadsgatorna torde minska om långtidsuppställning av bilar inte tilläts i den centrala staden, och om särskild sommartrafikreglering kunde införas.

Riktlinjer

Upprätta trafikledsplan och parkeringsutredning med beaktande av nedan redovisade önskemål.

Begränsa ökningen av trafikallstrande verksamheter i stadskärnan och iakttag stor försiktighet med förläggning av nya större arbetsplatser till stadskärnan.

Tillgodose behovet av fredade gångytor och stråk.

Begränsa trafikmängderna inom områden med smala gator, stora lutningar och dålig sikt genom att koncentrera trafiken till Hamngatan, Kungsgatan, Parkgatan, Söderhamnen och Rådhusgatan.

Särskild trafikreglering sommartid.

Behåll nuvarande gaturum.

5 ALLMÄN PLATSMARK

5.1 Parkering

Parkering för bostäder inom staden sker där så är möjligt på tomtmark. På kvarterskartorna har redovisats sådana iordningställda ytor för parkering. På grund av delvis svåra topografiska förhållanden och för viss del av den sammanhängande bebyggelsen invid Hamngatan kan dock icke all bostadsparkering ske på tomt utan ett visst parkeringsbehov måste tillgodoses på allmän platsmark.

Kilen 2

Parkering för verksamheter och långtidsparkering för främst fritidsbebyggelsen på omkringliggande öar sker till största delen på allmän platsmark. Hittills har parkeringsytan inom kvarteret Båten vid Norrhamnen samt kantstensparkering fungerat. Parkeringsytan i kvarteret Båten försvinner vid ett bebyggande av kvarteret och oreglerad kantstensparkering är olämplig med hänsyn till framkomlighet och trafiksäkerhet.

Riktlinjer

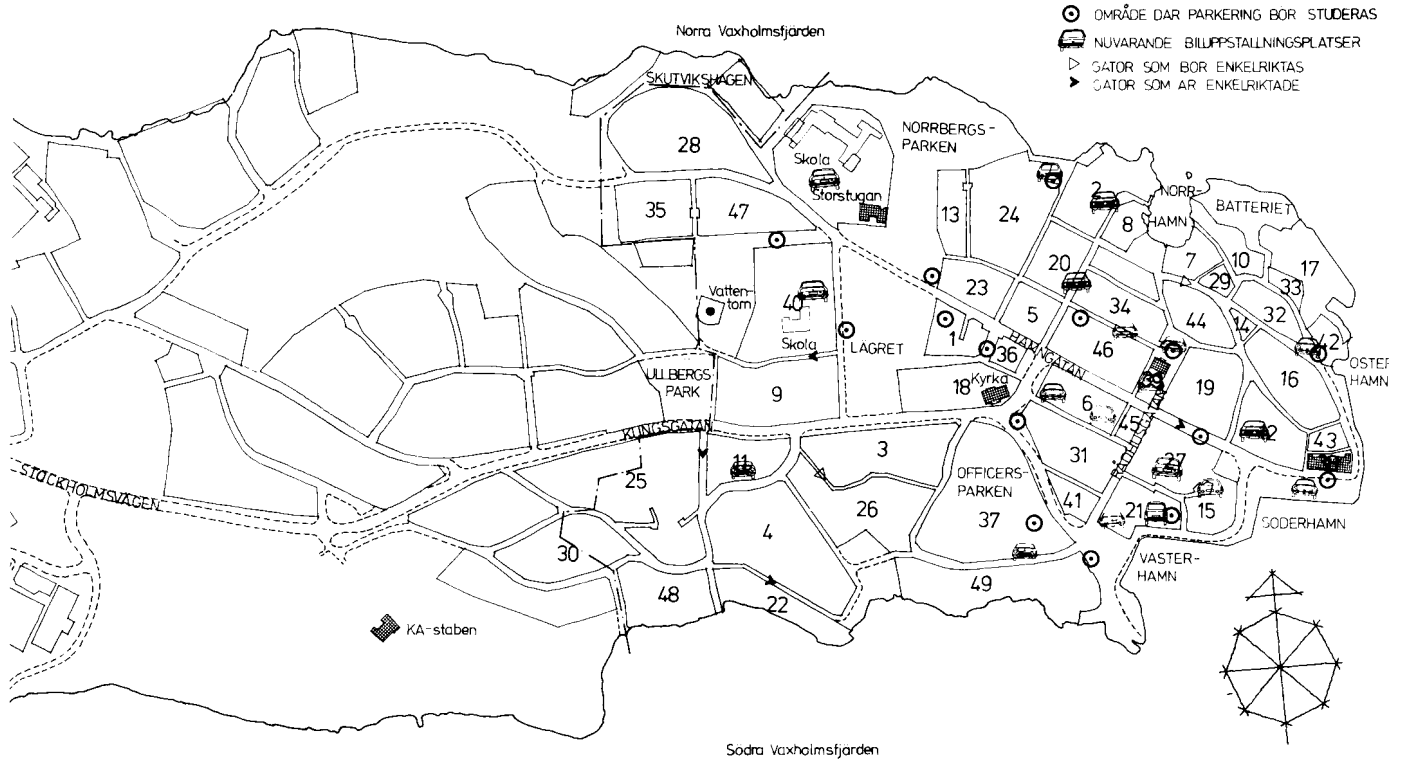
Målsättningen för parkeringsfrågan bör ur bevarandesynpunkt vara

- att* parkeringsanläggningar försiktigt inpassas i miljön,
- att* parkeringsbehovet löses i små enheter och i första hand på tomtmark,
- att* parkering sker i anslutning till huvudtrafikleder och med sådan lokalisering i förhållande till målpunkter, att den blir attraktiv att utnyttja.

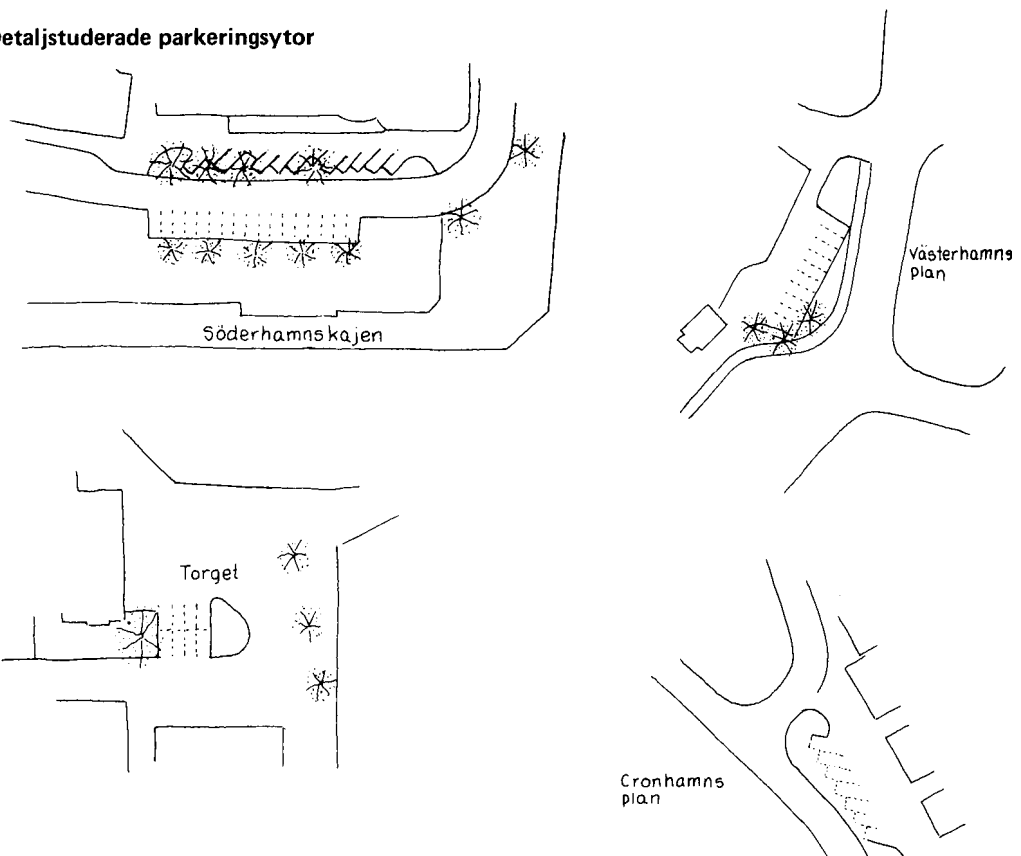
Ytor på allmän platsmark som ur bevarandesynpunkt kan accepteras för parkeringsändamål redovisas under 5.1.1. Utvärdering av de verkliga behoven har ej skett utan avsikten är att redovisningen skall inordnas i den särskilda trafikplaneringen. Eventuella ytterligare parkeringsbehov, främst långtidsparkering, måste ur bevarandesynpunkt lösas utanför bevarandeområdet. Arbetsgruppen har studerat ett antal parkeringslösningar vilka redovisas under 5.1.2.

5.1.1 Karta över befintliga och tänkbara parkeringar

5.1.2 Detaljstuderade parkeringsytor

5.2 Gator, ledningar och belysning

5.2.1 Gator

Inom bevarandeområdet finns åtskilliga gator och gränder som alla har sin särprägel och berikar stadsbilden.

Följande uppräknin omfattar inte samtliga gator och gränder, men omfattar de vilka vid bevarandearbetet befunnits ha särskilda problem eller kvaliteter.

Det äldre centrala gatusystemet består egentligen av två gator, Hamngatan och Rådhusgatan, vilka är i god standard. Övriga gatusystemet är delvis av relativt dålig standard, men har ett stort miljömässigt värde.

I det nyare gatusystemet finns största problemen i Kungsgatan, vilken fungerar som tillfartsled och delar Ekuddsområdet från den övriga staden.

HAMNGATAN

Hamngatans södra sida bestod ursprungligen av sjöbodar och enklare byggnader vid stranden av Söderhamnen som då var en vik förbi nuvarande Rådhusgatan.

Hamngatan har av hävd haft de viktigaste handelsfunktionerna.

Hamngatan skall behålla sin betydelse som centralt affärsstråk. Den äldre bebyggelsen längs gatan bör bevaras intakt. Vid eventuella trafikrestriktioner bör diskuteras möjligheten att återplantera trädrad i gatans mitt.

Ett antal angöringsplatser med tidsbegränsning bör utföras på sträckan Rådhusgatan–Söderhamnsplan.

RÅDHUSGATAN

Rådhusgatan är förbindelsen mellan Torget och Västerhamnen.

Rådhusgatan söder om Hamngatan innehåller Vaxholms äldsta bevarade samlade gatubebyggelse medan gatan norr om Hamngatan är ett resultat av 1880-års reglering. På Rådhusgatan kan man tydligt uppleva stadens topografi.

Den äldre bebyggelsen längs gatan bör bevaras intakt. Genom sin bredd tål gatan en viss fordonsuppställning.

BRAHEVÄGEN

Avstängningen för genomfartstrafik till Ekudden bör anordnas mer effektivt.

CRONHAMNSGATAN

Den del av gatan som går från Norrhamn till Smedjegatan skall bevaras intakt.

FISKAREGATAN

Gatan tål en beläggning.

HOTELLGRÄND

Trappan upp till Lotsgatan bör rustas upp med hänsynstagande till den kulturhistoriskt intressanta miljön.

KUNGSGATAN

Vertikalkurvan utanför tomten nr 2 i Gröna Lund medför att sikten vid utfart från Pilgatan är begränsad till ca 35 m vilket är klart otillfredsställande, i synnerhet som gångbaneförbindelse mellan Pilgatan och övergångsstället vid Lägret saknas. Vid en framtida justering av Kungsgatans höjder bör också gångtunnel anordnas från Framnäs vägen till Ullbergs park.

LILLGATAN

Om Lillgatan byggs ut fram till Vaxö skola som gångväg kan ett gångstråk bildas från Framnäs vägen genom Ullbergs park, skolgården, Lillgatan fram till övergångsstället vid Norrbergsskolan.

LOTSGATAN

Gatan tål inte en utbyggnad av vatten och avloppsledningar om arbetet inte bedrivs med fullständig hänsyn till och aktsamhet om berghällar, murar, häckar, staket och träd.

TRAPPGRÄND

Trappan bör rustas med stor hänsyn till den ålderdomliga utformningen och omgivande byggnader.

VALLGATAN

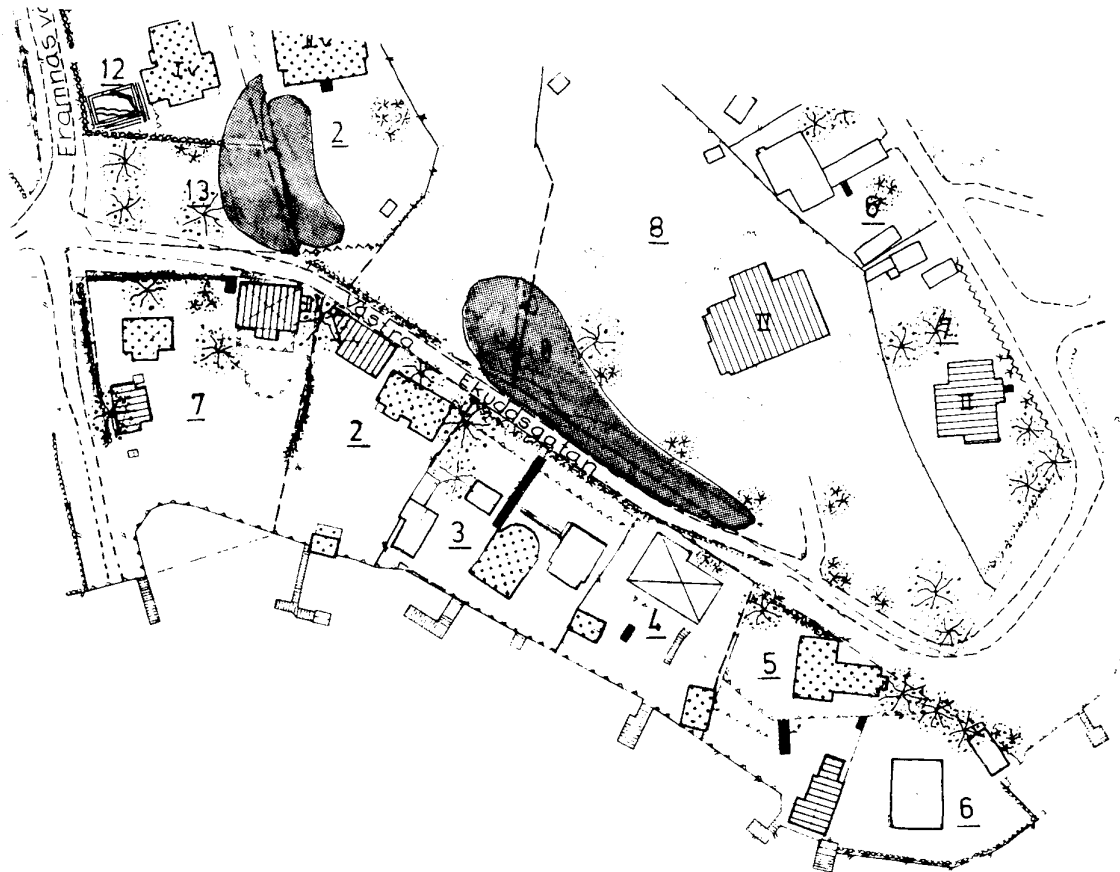
Gatan tål absolut inga ingrepp och skall bibehållas.

VILLAGATAN

Gatan tål inte en utbyggnad av va-nätet om inte arbetet bedrivs med fullständig hänsyn till befintliga staket och häckar. Gatan bör bibehållas med sin nuvarande utformning.

VÄSTRA EKUDDSGATAN

Sträckan mellan Framnäsvägen och Drottninggatan tål inte utbyggnad av vatten och avloppsnätet om arbetet inte bedrivs med fullständig hänsyn till och aktsamhet om berg-hällar, murar, häckar, staket och träd. Däremot kan den tåla en beläggning. Gatan är enkel-riktad.

5.2.2 Vägsektion

Motiven för krav på en bestämd vägsektion är främst
dimensionerande trafikmängder,
trafiksäkerhetsaspekter,
behov av kantstensparkering.

Dessa krav har medfört att gällande stadsplaner ofta innehåller breddning av vägområdena vilket ur miljösynpunkt är olämpligt.

Riktlinjer

Inom bevarandeområdena bör vägbreddningar undvikas och vägarna bibehållas med sina funktioner som gång- och fordonsstråk. Befintliga förhållanden skall icke onödigtvis ändras vad gäller vägnas bredder, läge i plan och profil, förekomsten av berg-hällar m m. Stadsplanerna bör ändras så att kvartersgränser och gatornas sträckning ansluter sig till på marken existerande förhållanden.

5.2.3 Gatubeläggning

Motiven för senare tidens asfaltbeläggning av gatusystemet är
lägre underhållskostnader,
mindre risk för igensättning av regnvattenbrunnar,
underlätta avvattningen på vägar med små lutningar,
minska risken för nedstänkning av gående från passerande fordon,
förhindra urspolning av vägar med branta lutningar,
minska dammproblemet för angränsande tomter.

Riktlinjer

På entre'gator, där trafikintensiteten är låg, bör nuvarande grusbeläggningar bibehållas. Om asfaltering av olika skäl är önskvärd skall ett område närmast angränsande tomtgräns lämnas orört eller ges en avvikande ytbeläggning som övergångszon mellan gata och tomtmark.

5.2.4 Gångbanor

Motiven för anläggande av gångbana eller gångvägar är
trafiksäkrare skolvägar,
bättre skydd för äldre personer mot damm- och nedstänkning
separera gång- och fordonstrafik på livligt trafikerade gator

Riktlinjer

Gångvägsutbyggnader anpassas till behövliga trafikfunktioner.

5.2.5 Vatten och avlopp

1918 påbörjades ledningsdragningarna utefter Hamngatan och intilliggande kvarter. 1919 byggdes stadens vattentorn efter ritningar av Cyrillus Johansson. Avloppsreningsverket byggdes 1961–1963 som låggradigt reningsverk och kompletterades 1973 till höggradigt reningsverk. 1951 bildades ett vattenverksförbund mellan dåvarande Österåkers och Vaxholms kommuner, vilka vid den tiden hade ungefär lika stort invånarantal. Va-systemet är numera utbyggt i hela staden och av god standard.

Riktlinjer

Vid de smärre ledningsarbeten som kontinuerligt erfordras bör hänsyn tagas till befintliga förhållanden av miljömässigt värde såsom berghällar, vegetation, staket m m. De allmänna pumpar som ännu finns kvar bör bevaras och underhållas. Eventuella nya pumpstationer eller andra byggnader bör ges en utformning som ansluter till omgivande miljö. Gatorna Lotsgatan, Kilgatan har sådan karaktär och topografi att en utbyggnad av va-ledningar där kan riskera stora värden. Sådana ingrepp bör också undvikas i Västra Ekuddsgatan mellan kvarteren Byggmästaren och Mellersta Ekudden, samt Villagatan.

5.2.6 Belysning

1918 elektrifierades gatubelysningen. Stora delar av staden har numera en modern belysning med sådana stolpar och ljusstarka lampor som ur miljösynpunkt uppfattas som avvikande och stundtals störande. Nya lampor med en mildare och varmare ljussammansättning börjar dock finnas i marknaden.

Motiven för utbyte av den äldre belysningen är främst
lägre driftkostnader,
bättre belysningsstyrka och därmed högre trafiksäkerhet.

Riktlinjer

Inom bevarandeområdena skall val av lampa, armatur och stolpe ske i samråd med byggnadsnämnden varvid följande synpunkter bör beaktas
blandljuslampor med en mild, varm ton bör användas,
eventuella nya belysningsstolpar, armaturer och transformatorstationer bör placeras och utformas med stor hänsyn till miljön,
äldre belysningsstolpar och luftledningar bör ej borttagas om så kan undvikas ur säkerhetssynpunkt.

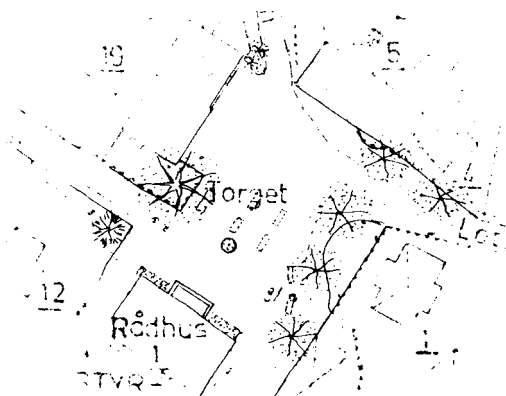
5.3 Torg, parker och hamnar

RÅDHUSTORGET

Torget är en mycket karaktärsfull och sluten rumsbildning, begränsad av höga byggnader och klippor.

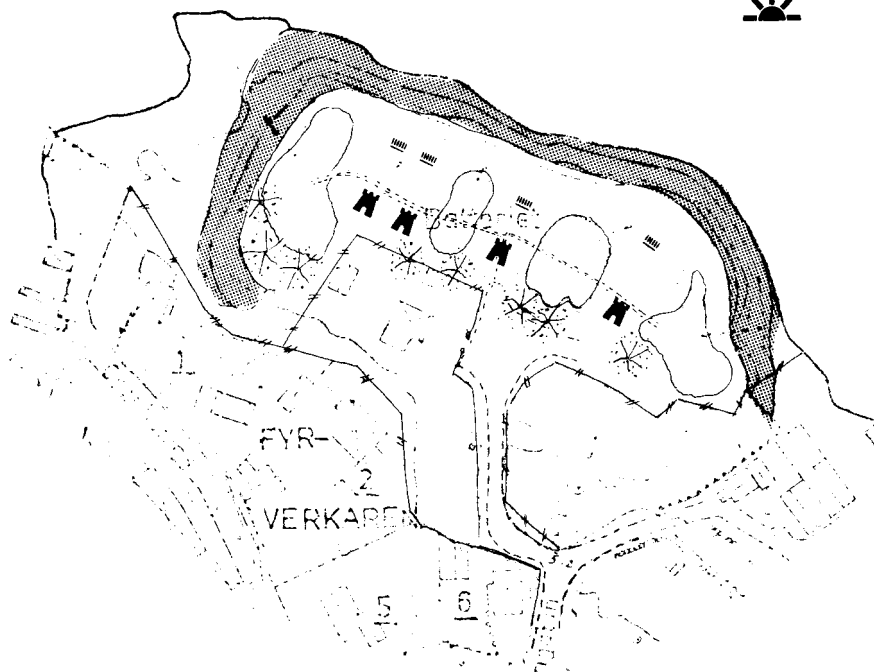
Helgfria onsdagar och lördagar, samt dag före helgdag är torgdagar. Fisk, blommor, grönsaker och frukt är de vanligaste varorna i torghandeln.

På valborgsmässoaftonen hälsas Våren från Rådhustrappan och därefter tågar musik och invånare till Norrbergsparken där elden tänts.

BATTERIET

Batteriet har som framgår av namnet varit en försvarsanläggning tillkommen på 1800-talet. Den är välbevarad, kulturhistoriskt värdefull och mycket intressant. Den har ett regionalt intresse.

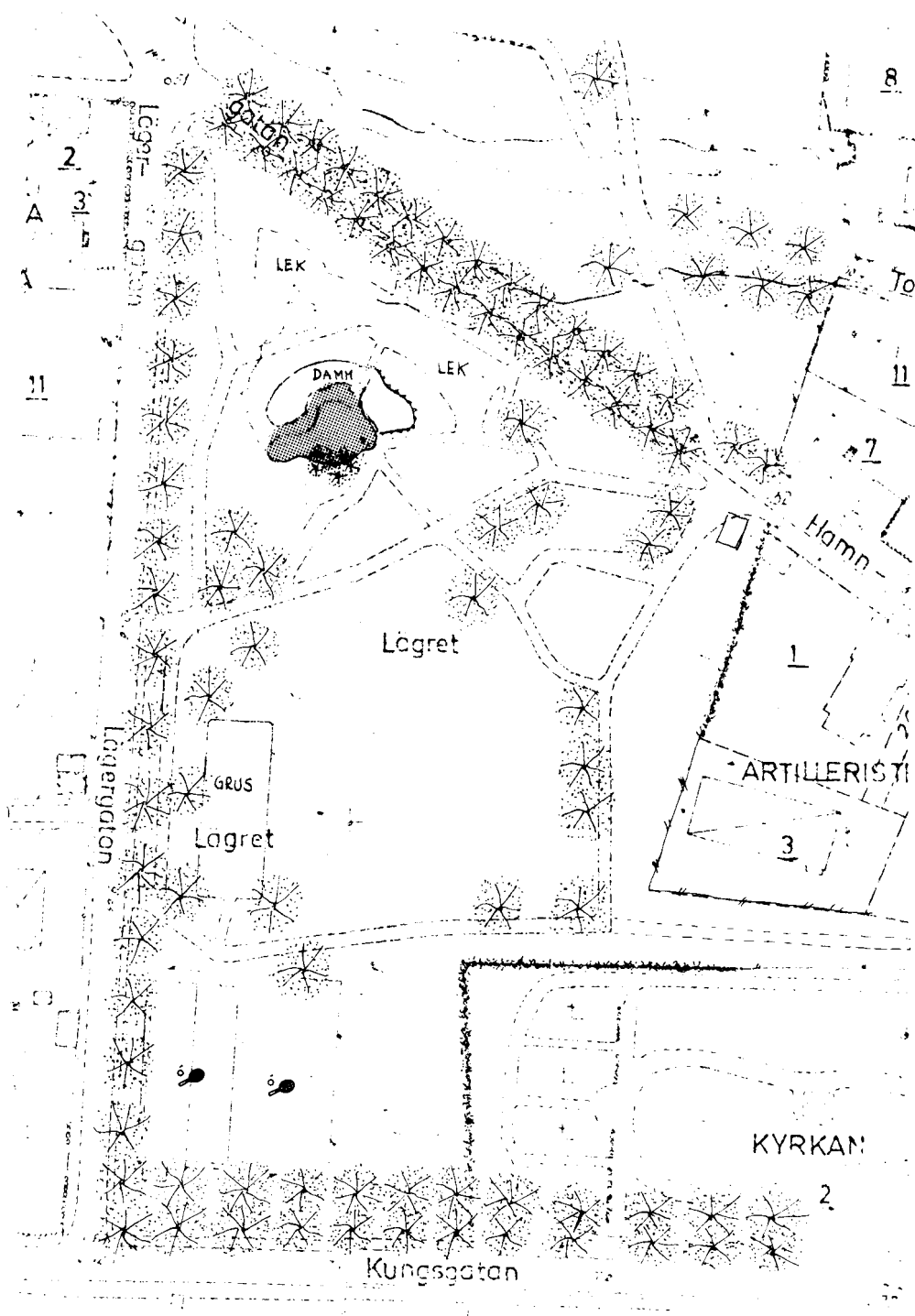
OFFICERSPARKEN

Parken tillkom vid sekelskiftet då Kronan köpte in de två sommarvillor som uppförts där. Den har stort miljövärde och bildar tillsammans med Lägrret och Norrbergsparken det grönsåk som skiljer den ursprungliga stadsdelen (1600-talet) från den nyare delen (1800-talet) som togs i anspråk då storstadsborna med hjälp av ångbåtarna tog sig ut i skärgården. Se också kvartersbeskrivningen för kvarteret Sommarvilan (38).

LÄGRET

Lägret var tidigare den militära övningsplatsen. Under andra världskriget odlades här potatis och parkanläggningen kom till efter världskriget.

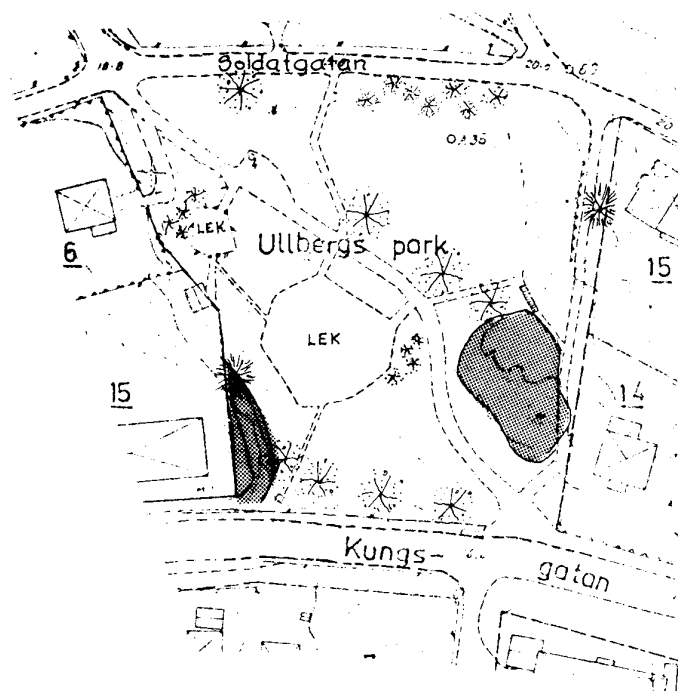
Numera fungerar Lägret till vardags som park med lekplats för yngre barn, enkel grusbana för fotboll och skridsko, tennisbana och som gångstråk mellan stadsdelarna. Vid fest är Lägret den självklara samlingspunkten.

ULLBERGS PARK

Parkeu har stor betydelse för stadsbilden och har lekplats och planteringar.

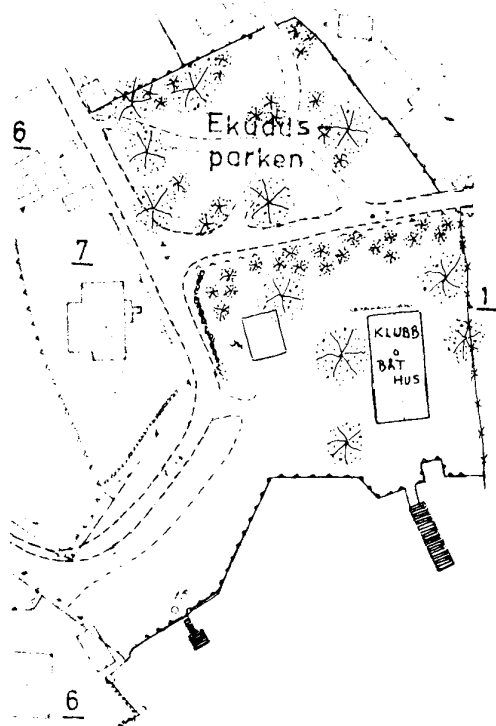
Parkeu ligger lägligt till för en gångförbindelse från Ekuddsområdet till Norrbergsskolan om gångtunnel anordnas under Kungsgatan från Framnäsvegen.

EKUDDSPARKEN

Parkeu ligger i anslutning till den under 1800-talet nyttjade ångbåtsbryggan och har stor betydelse för stadsbilden.

Parkeu nyttjas delvis av den anrika Vaxholms Roddförening som där har sitt båt- och klubbhus.

NORRBERGSHAMN

Bakom Norrberget ligger Norrbergshamn, avsedd för småbåtar, och med brygga som följer Norrbergets kontur i vattenlinjen. Hamnen är relativt skyddad från svall och grov sjö. Kajområdet bör hållas fritt från biluppställning.

NORRBERGSPARKEN

Parken är delvis naturpark med utmärkta utsiktsställen, och delvis anlagd med gräsmattor, gångar och grusplan för lek och idrott. Den fungerar i hög grad för Norrbergsskolans elever och är platsen för stadens valborgsmäsoeld.

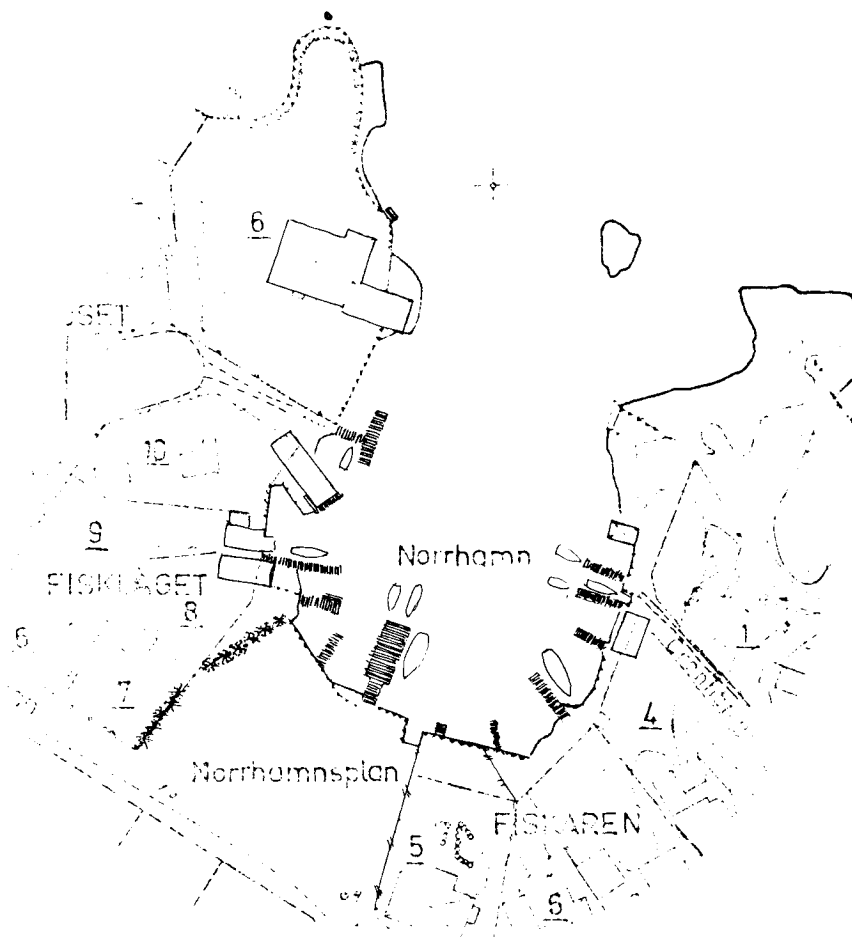

Fiskeläget 8 o 9

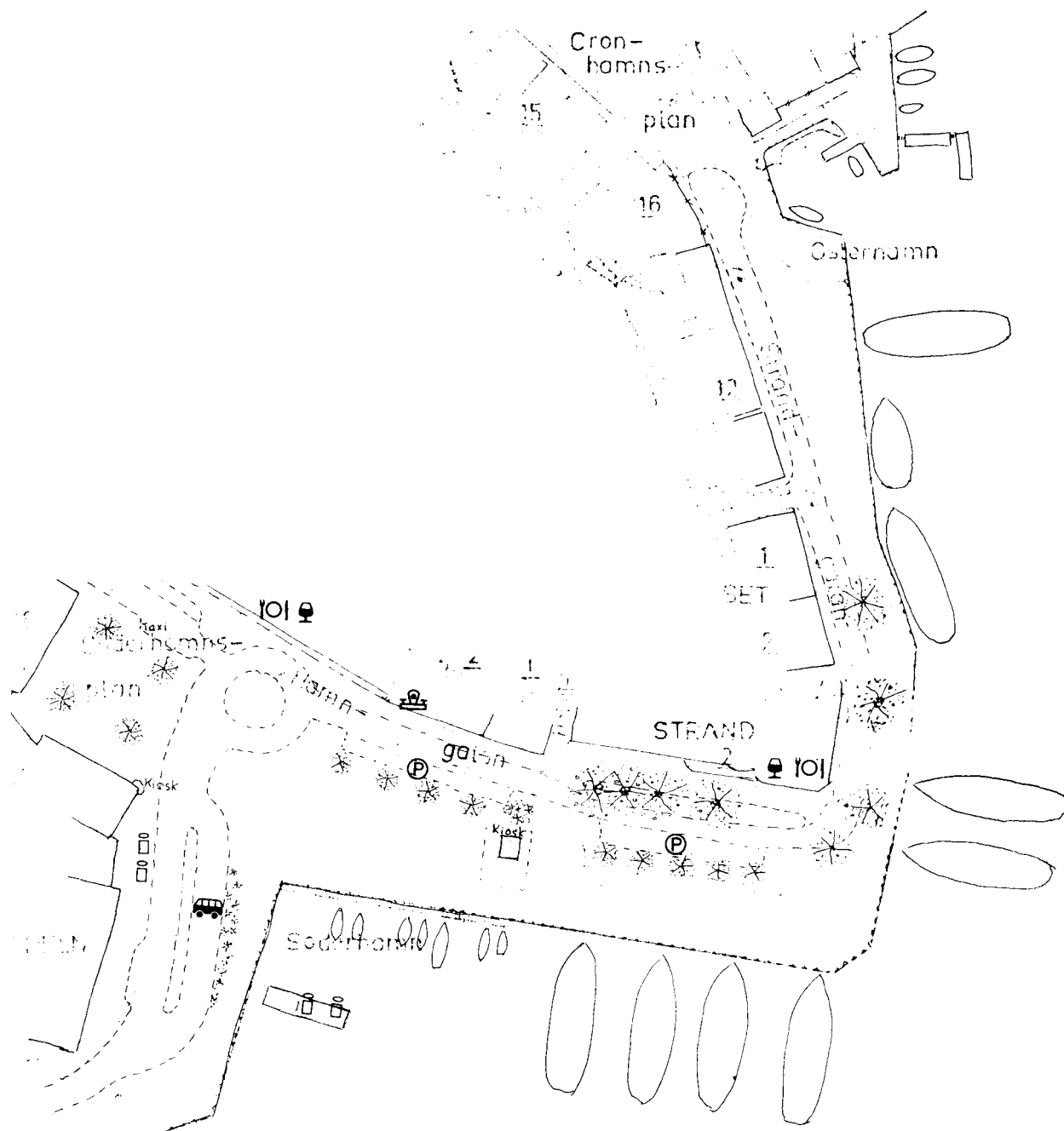
NORRHAMN

Norrhamn är den enda kvarvarande ålderdomliga hamnen och tillmätes den allra största betydelse i den kulturhistoriska inventeringen. Strandområdet med sina bryggor, båtar och slip är av stort värde och miljömässig betydelse och skall bibehållas i sitt nuvarande skick. Ett iordningställande med parkeringsplatser, planteringar, beläggningar eller dylikt är olämpligt.

ÖSTERHAMN

Österhamn är av hävd ett arbetsområde med anknytning till sjöfart. Förutsättningen för att bibehålla verksamheterna får ej äventyras.

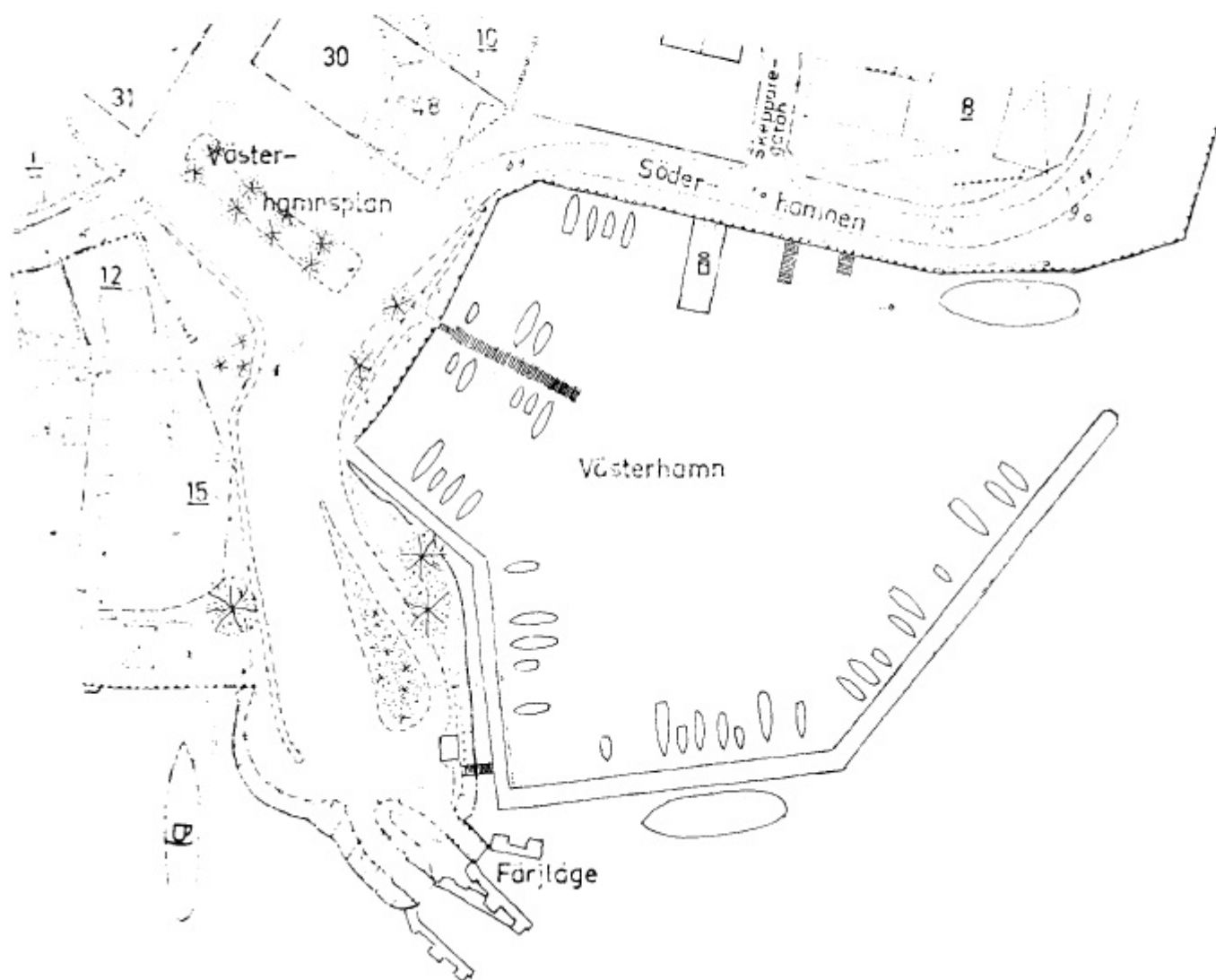
SÖDERHAMN

Söderhamn med sitt läge utanför hotellet har av hävd fungerat för persontrafiken till och från Vaxholm. För trafiken mot Stockholm svarade Vaxholms Ångfartygs AB och för trafiken mellan Rindö och staden sörjde en färja vilken Kronan höll. 1952 påbörjades diskussionen om ett nytt färjläge, vilket så småningom 1958 gav till resultat att vägförvaltningen övertog färjtrafiken och färjläget flyttades till Västerhamnen.

Den gamla hamnkaraktären försvinner genom en kajutbyggnad 1969 med anledning av att Vaxholm diskuterats som utgångspunkt för båttrafiken inom mellanskärgården. Den nuvarande breda kajen användes fortfarande för Waxholmsbolagets båttrafik till och från Stockholm och dessutom har en mindre gästhamn placerats i anslutning därtill.

VÄSTERHAMN

Vid Västerhamn låg tidigare ett av ortens kallbadhus. Vaxholms invånare födda på 30-talet har här gått i simskola. Efter kriget utbyggdes hamnpiren och Västerhamnen har nu sin största betydelse som småbåtshamn och färjläge.

6 KVARTERSMARK

6.1 Inventeringar

Inventeringsmaterialet från teknologarbetet "Bygga och bevara i Vaxholm", översiktlig bebyggelseinventering från 1973 och specialinventering av nordöstra stadskärnan från 1975 har i tillämpliga delar legat till grund för den beskrivande texten.

Med ledning av ovanstående material har en av länsantikvarien utförd preliminär kulturhistorisk utvärdering av byggnader och miljöer skett.

Preliminära kvartersbeskrivningar utfördes för 49 kvarter efter gruppens besiktning och genomgång av respektive kvarter. Efter samråd med fastighetsägarna har senare beskrivningarna reviderats och kvarterskartorna kompletterats med befintlig vegetation, berghällar m fl miljöbildande element, inventerade av stadsarkitektkontoret.

6.2 Samråd

Preliminära kvartersbeskrivningar har redovisats för 289 fastighetsägare och kompletterats med dessas uppgifter om bebyggelsens användning, skick och ålder samt senast vidtagna reparationsåtgärder och behov av sådana. Resultatet av detta samråd redovisas här nedan.

64 % svar inkom (186 st) omfattande 68 % eller 466 av områdets 687 lägenheter.

Antal lägenheter med okänd storlek och standard där svar ej lämnats	221
Av svaren framgår	
antalet lägenheter 2 rok eller mindre är	236
" " 3 rok eller större är	230
antal byggnader under lägsta godtagbara standard	40
" fritidsbostäder	60
" fastighetsägare som avser förbättra	95
" " som önskar samråd	23
" " som önskar riva	9
" lokaler	115
" obebyggda tomter	11
Antal parkeringsplatser på tomtmark	299

Kommentar:

1. Skötseln av det nuvarande byggnadsbeståndet är delvis eftersatt. 30 % av de svarande avser att inom de närmaste åren utföra mer eller mindre omfattande moderniseringar eller underhållsarbeten på den egna fastigheten. Därvid borde fritidsbostäderna kunna upprustas till helårsbostäder.
2. Av inventeringen framgår att det omoderna fastighetsbeståndet är relativt sett litet och avses upprustas spontant.
3. Nio fastigheter är rivningshotade varav 3 beviljats byggnadslov för ersättningsbebyggelse och tre kommunägda ingår i tävlingsområdet i kvarteren Skepparen och Båten.
4. Det noteras att fastighetsägarens inställning har den största betydelse för byggnadens vård. Många byggnader som varit rivningshotade har under senare år, ofta i samband med ägarebyte, upprustats och avses bevaras – vilket genom ägarens vårdåtgärder också ser fullt möjligt ut.

Fyrverkaren 1

Lägsta godtagbara standard

Enligt 2 b § bostadssaneringslagen skall bostadslägenhet anses ha lägsta godtagbara standard om den är försedd med anordningar inom lägenheten för

1. kontinuerlig uppvärmning
2. kontinuerlig tillgång till varmt och kallt vatten för hushåll och hygien
3. avlopp för spillvatten
4. personlig hygien omfattande toalett och tvättställ samt badkar eller dusch
5. försörjning med elektrisk ström för normal hushållsförbrukning
6. matlagning omfattande spis, diskho, kylskåp, förvaringsutrymmen och avställningsytor

Vidare skall tillgång finnas till förrådsutrymme inom fastigheten och till anordning för hushållstvätt inom fastigheten eller inom rimligt avstånd från denna. Föreligger särskilda skäl skall bostadslägenhet utan hinder av första stycket 4 anses ha lägsta godtagbara standard om tillgång till toalett finns i nära anslutning till lägenheten och anordning för bad eller dusch finns i huset.

Genom samråd med fastighetsägarna och under arbetets gång har vidare följande förhållanden uppmärksammats som kan medföra en konflikt med de kulturhistoriska intressena.

1. Huvudbyggnadens storlek medger ej en modern familjebostad och en tillbyggnad är känslig av kulturhistoriska skäl.
2. Byggnader av stort kulturhistoriskt värde är i ett tekniskt bristfälligt och orenoverat skick och en omfattande upprustning kan äventyra det kulturhistoriska värdet.
3. Byggnader av stort kulturhistoriskt värde har en användning som inte motsvarar de krav som kan ställas på dem (ofta i kombination med 2).
4. Byggnadens framtid när ägarens vilja eller förmåga att behålla byggnaden i ett acceptabelt skick saknas.
5. Områden som rymmer förtätningsmöjligheter som inte är önskvärda ur kulturhistorisk synpunkt.
6. Områden som rymmer förtätningsmöjligheter som är acceptabla. Här skall stor hänsyn tas till miljön!
7. Områden där en hänsynsfull exploatering kan berika miljön.

Kronan 12

Riktlinjer

De omoderna byggnaderna bör upprustas. Den nuvarande blandningen av verksamheter och boende bör kunna accepteras under förutsättning att olägenheter ej vållas de boende med hänsyn till sundhet, trevnad, brandsäkerhet, parkering och angöring. De obebyggda tomterna bör bebyggas. Fritidsbostäderna bör omvandlas till helårsbostäder. Nuvarande blandning av verksamheter och boende är angelägen och bör bibehållas.

6.3 Byggnadskvarter

6.3.1 Beskrivningar och riktlinjer

Med ledning av inventeringsmaterialet, resultatet av samrådet, och efter arbetsgruppens lokalkännedom besiktningar av resp kvarter och diskussioner över de preliminära kvartersbeskrivningarna, har en definitiv kulturhistorisk och miljömässig utvärdering skett.

I bilaga sid 49–98 redovisas de definitiva kvartersbeskrivningarna med riktlinjer.

Den angivna siffran vid varje kvartersbeskrivning hänför sig till motsvarande siffror i kvarteren på översiktskartorna. Kvarteren beskrivs i alfabetisk ordning.

6.4 Byggnadsutformning

Förändringar av den ursprungliga bebyggelsen har skett i omgångar fram till dagens bebyggelsestruktur. Denna successiva förändring och anpassning av byggnader till nya behov är en värdefull del av bebyggelsemiljöns liv och en Vaxholmsk byggnadstradition som bör uppmuntras.

Nya byggnader och byggnadsdelar måste ha *en släktskap i viktigare egenskaper* och *ändå skilja sig* från den äldre bebyggelsen. Stora avvikelser liksom identiska upprepningar bör dock undvikas.

Fasadmaterialet bör generellt vara trä eller i undantagsfall puts. Takmaterialet bör vara tegel eller plåt.

Höga krav skall ställas på utformning av såväl nybyggnader som om- och tillbyggnader med hänsyn till samspelet med den befintliga miljön och dess stora egenvärde. Stor hänsyn skall vidare tagas till befintliga staket, murar, häckar, berghällar m m.

6.5 Färgsättning

De ljusa fasaderna målade med oljefärg samt rött dominerar i staden. Uthusbyggnader kan målas röda eller i samma färg som bostadshusen.

I höjdded används mörka nyanser ofta nedtill och ljusare upp. Kontrasterna får inte vara stora. Fönsterbågarna kan gärna ges en betydligt mörkare färg medan fönsterfodren bör vara ljusa.

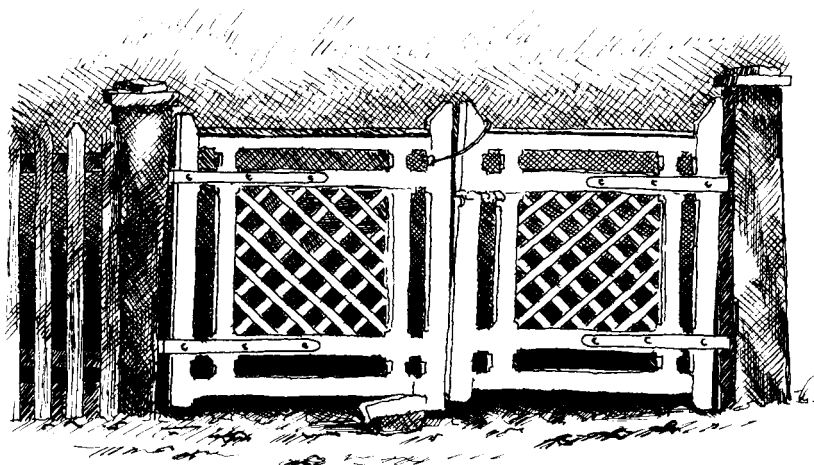
Ett särskild färgprogram bör göras av kommunen vilket efter godkännande av antikvarisk myndighet antages av byggnadsnämnden. *Vid stadsplaneändringar bör färgprogrammet ingå i planbeskrivningen.*

6.6 Gårdsbyggnader

Gårdsbyggnaderna har haft en väsentlig funktion och är starkt miljöbildande. I första hand bör strävas efter att bibehålla dessa och finna en rimlig användning, i andra hand bör byggnaderna ersättas med nya.

6.7 Murar, staket, häck, grindar, vegetation

Dessa element är av största betydelse för miljön och bör omsorgsfullt vårdas. Månghundra-åriga ekar och andra större träd bidrar till upplevelse av gatumiljö och topografi. Var varsam och eftertänksam vid ingrepp.

6.8 Råd vid ombyggnad och underhåll

6.8.1 Utvändigt

Taket

Täta alla läckor så fort som de uppstår. Läckage från yttertaket orsakar ofta svåra rötskador. På hus med puts eller tegelfasader är det särskilt viktigt att plåtavtäckningen vid takfoten är hel. Rensa regelbundet rännalar, hängrännor och stuprör från löv och skräp. Kontrollera att de inte läcker.

Utrymmet under yttertaket *måste* vara *kallt* och *välventilerat* annars kan svåra rötskador uppstå. Isolera därför vindsbjälklaget ordentligt, enklast med mineraullsmattor. Glöm inte att lämna ventilationsöppningar vid takfoten öppna.

Betongtakpannor kan vara billigare än tegel men bör inte användas, eftersom de har helt annat utseende.

Takpannor av tegel och betong passar inte på flacka tak. En del av regn- och smältvattnet suges in bakom och under pannorna i stället för att rinna av.

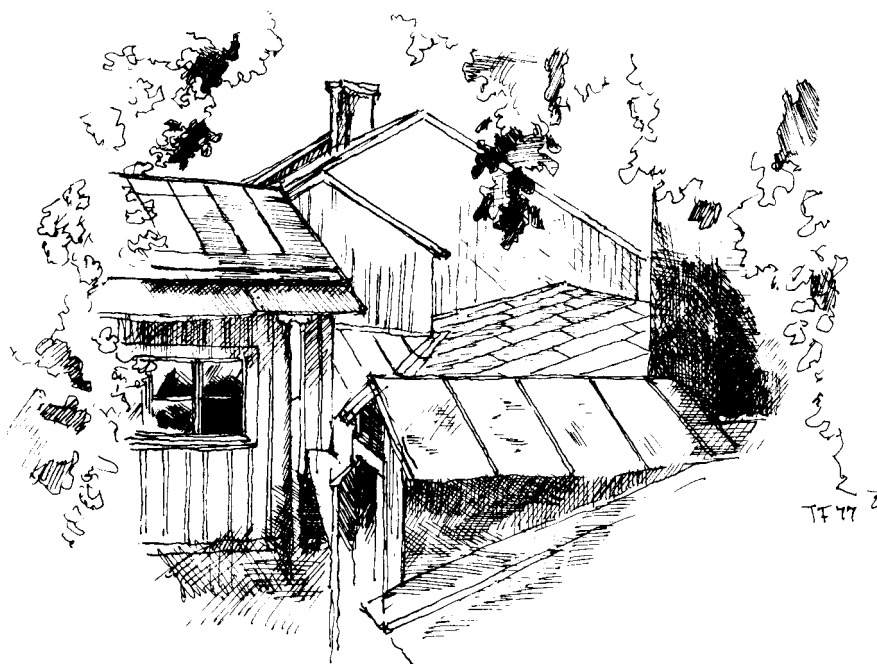
Takpannor är tunga och kräver att takstolarna är dimensionerade därefter.

För att få klarhet om takkonstruktionens bärkraft måste fackman konsulteras.

Falsad slät plåt förekom ofta i äldre tider. Den linoljades på undersidan och lades på gles panel. På många äldre hus var vinden oinredd och kall. Genom att plåten ventilerades finns fortfarande gamla, väl bevarade plåttak. De skyddas mot rost med målning.

Den färg som användes förr bestod av hälften rå och hälften kokt linolja plus pigment, ofta järnmönja. Taket målades under ett par dagar med mycket sol. Nya färgtyper torkar på ett par timmar och kräver inte grundfärg. Det är dock alltid vanskligt att måla med moderna färger på gamla.

Vid omläggning av plåttak bör man följa det gamla plåttakets plåtstorlek, falsning och mönster, ståndrännor etc.

Nya takmaterial – t ex profilerad plåt – passar utseendemässigt inte bra på äldre byggnader. Men om de kan rädda t ex en ekonomibyggnad där en omläggning med ursprungligt material blir orimligt dyr bör det accepteras. Välj då ett lätt material och en diskret färg. Vilket material man än väljer är det lika viktigt att alla anslutningsdetaljer t ex vid skorsten, ventilationskanaler, gavelskivor, fotplåt o d – utförs mycket omsorgsfullt för att hindra läckage. Åtgärden är *byggnadslovskrävande*.

Skorstenens placering på taket brukar ge en antydning om byggnadens ungefärliga ålder. Ju längre ned på takfallet skorstenen står desto äldre kan man förmoda att huset är.

Träfasader

Paneler av hyvlat virke underhålls bäst med ren oljefärg eller alkydoljefärg.

Avlägsna *inte* panelen för att frilägga eventuella timmerväggar, ofta är panelningen *ursprunglig* och den behövs som vindskydd och regnkappa.

Panelen kan vara i dåligt skick, särskilt på öster- och söderväggar. Måste den bytas helt bör den göras som den gamla – bräder av extra stora bredder kan beställas till måttlig merkostnad.

I äldre tider var fasaderna obehandlade, sedan kom falu rödfärg och färgstoffer med linolja som bindemedel. Om fasaden är målad med falu rödfärg bör man undvika att använda

någon form av plastbaserad färg, då denna gör det omöjligt att återgå till rödfärgen samtidigt som den saknar rödfärgens goda egenskaper.

Ska redan målade ytor bättras eller målas om är det viktigt att försöka få klarhet i vilken färgtyp, som använts tidigare. Vissa färgtyper reagerar nämligen negativt på varandra. Resultatet kan bli att den nya färgen krakelerar eller lossnar efter kortare eller längre tid.

Det går ibland att testa underlaget ganska enkelt.

Falu rödfärg är den vanligaste stugfärgen men på senare år har det kommit färger, som till utseendet är förvillande lika denna "gamla hederliga" produkt.

Den äkta falufärgen smittar av sig om man gnider med en torr trasa på ytan.

Falu rödfärg har traditionens tyngd och står kvalitetsmässigt högt bl a genom sin impregnerande effekt. Dessutom är den billig.

Det finns all anledning att behålla denna färg på stugan.

Torrborsta före ommålning.

Färgblandningen är lätt att göra.

Lös 2 kg järnvitrol i 50 liter kokande vatten. Vispa ner 2–2,5 kg finmalet rågmjöl. Sätt till 8 kg rödfärgspulver. Blandningen får koka ytterligare 15 minuter. Mörkare och mera smetfri färg får man genom att tillsätta högst 10 % linolja tillsammans med litet såpa för att oljan ska blanda sig med vattnet.

Obs! Rödfärgen är en slamfärg som kräver ett sugande underlag. Den är därför klart olämplig på hyvlat virke och tidigare oljemålad fasad.

Tumregeln är: måla rödfärg på rödfärg.

Övriga färger, vanliga på träfasader: oljefärg, alkydfärg, latexfärg, laserande träskyddsfärg.

Samtliga blir opåverkade när man tvättar dem med vatten, latexfärgen löser sig i röd T-sprit.

Oljefärg och alkydfärg kan användas utan risk för negativa effekter på samtliga färger.

Latexfärg kräver speciell förbehandling och grundning.

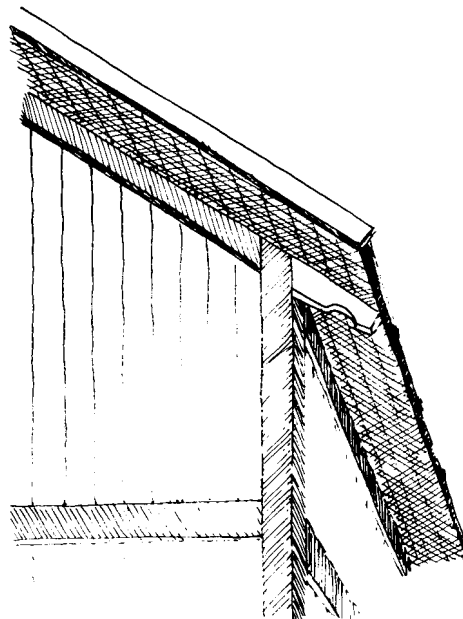
Ett väl utfört förarbete är förutsättning för att resultatet ska bli lyckat. Det gäller vilken färgtyp som än väljes vid ommålningen.

Ta bort så mycket som möjligt av den gamla färgen genom att skrapa, borsta och tvätta med ammoniak eller kaustik soda. Fäst alla lösa skruvar och slå in alla uppstickande spik-huvuden.

Måla sedan enligt de anvisningar, som lämnas på färgförpackningen.

Plast- eller latexfärger har osäkra åldringsegenskaper, kan ge problem vid ommålning och plastfärgen bildar täta hinnor på fasaden utan att tränga in i träet. Om fukt sedan söker sig bakom färgskiktet stannar den kvar där och orsakar rötskador på stammen.

Om fasadbeklädnaden skall bytas bör man överväga tilläggsisolering. Det kan ibland vara lämpligt att kombinera de två åtgärderna. Ta reda på vilken effekt utvändigt tilläggsisolering kan få på husets utseende. Känsliga punkter är takfoten och partier kring fönster och dörrar.

I vissa trakter behöver träpaneler målas om vart tredje, fjärde år för att se snygga ut medan klimatet i andra trakter är vänligare mot virket och ger paus på 8–10 år mellan ommålningarna.

Är det aktuellt med helt ny panel finns numera tryckimpregnerat virke i olika färger, t ex gult och rött om det passar hustypen och miljön. Tryckimpregnerat virke kan också målas. Däremot är det inte, som många tror helt underhållsfritt.

Det kan i gynsamma fall stoppa mot röta, svamp och skadeinsekter i ca 50 år, men det är lika känsligt som allt annat trävirke för klimatväxlingar.

Under påverkan av regn och sol rör virket sig och kan därigenom spricka och lossna från underlaget. Dessa skador kan begränsas genom ett rätt utfört underhåll.

Putsade fasader

Plastblandad puts, som sprutas på fasaden är tät och stänger inne fukten med ofrånkomliga rötskador som följd och bör undvikas på både putsade och reveterade hus.

Förr blandades alltid putsbruk av kalk och sand. Sådan puts är porös, den tillåter luftväxling och en naturlig fuktvandring, som hindrar att stommen tar skada. Observera att det vid omfärgning är lika farligt med plastbas, även om reveteringen är utförd med kalkbruk. Reparera alltid skador med samma material som originalputsen: gamla kalkputsfasader (allmänna före 1930-talet) med kalkbruk, kalkcementputs med KC-bruk. Kalkputs och kalkfärg är tekniskt överlägsna nyare typer av ytskikt genom att de släpper igenom fukt och lätt kan kompletteras. Sprutning av ytputs och fasadfärg är direkt olämpligt och förstör de finare profilerna och detaljerna.

Färgmarkeringar på fönsterfoder och *ornamentala detaljer bör bibehållas* vid ommålningen.

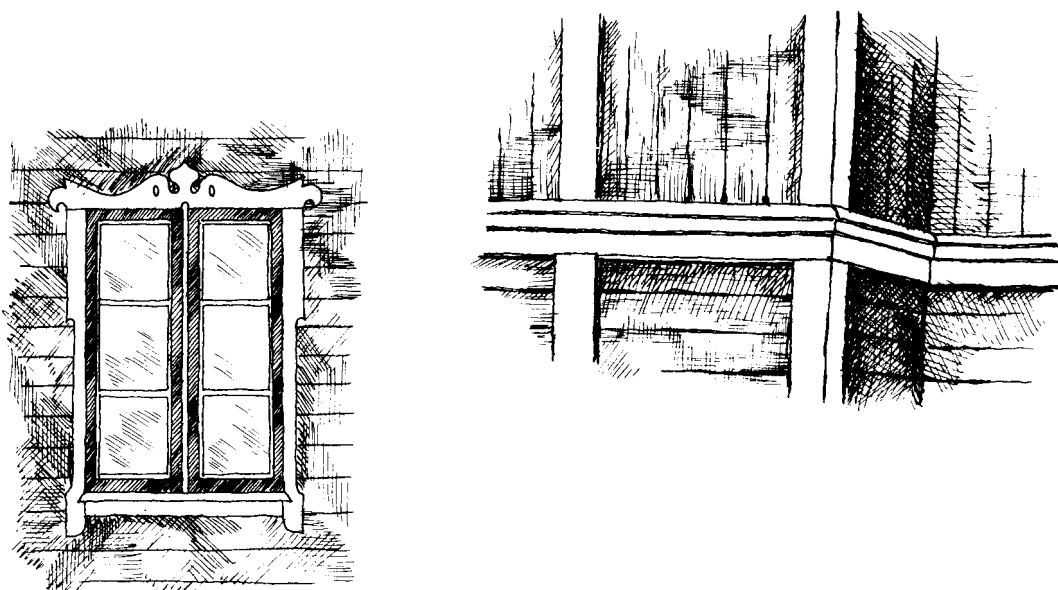
Under senare år har flera så kallade underhållsfria material blivit vanliga, såsom eternit- och aluminiumpaneler, fasadtegel m m. Dessa kan vara lämpliga på moderna 1970-talsbyggnader men passar illa samman med ett lite äldre hus med karaktäristisk utformning.

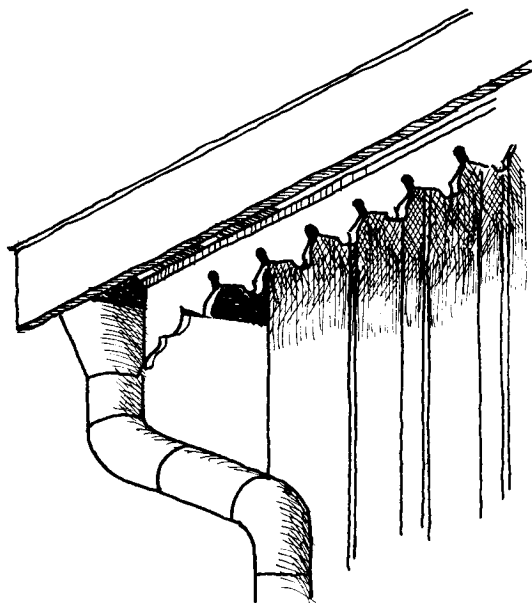
Fasadernas detaljer

Fasadens detaljer är lika väsentliga för husets karaktär och utseende som dess beklädnad. Stora perspektivfönster hör lika lite samman med ett gammalt hus som moderna ädelträ-dörrar eller balkonger med räcken av korrugerad plast. Om de gamla fönstren börjar bli dåliga, kan man lätt kitta om glaset och dränka bågarna med linolja samt måla dem.

Förbättra tätningen mellan karm och vägg genom att ta bort fodret och dreva ordentligt med mineralull e d.

Reparera ranka och skeva fönsterbågar som inte är angripna av röta. Gamla snickerier är värdefulla. Ta ut bågarna, skrapa målningen, staga upp hörnen med vinkelbeslag, se över kittningen, måla. En del äldre fönster har redan dekorativa vinkelbeslag. De kan behöva fästas bättre.

Uteslut inte vattenlister och våningsband vid ompanelningar, de betyder mycket för husets utseende. Bevara gärna sådan karaktäristika som omväxlande stående och liggande paneler. Stuckprofileringar och träornamenteringar vid portar, fönster och takfot liksom äldre snickarglädje m m bör underhållas väl då de är dyra att byta och har stort miljömässigt värde.

Grunden

Grunden har två uppgifter, att bära byggnaden, så att huset står stadigt och att hindra kontakt mellan den fuktiga marken och den fuktkänsliga stommen.

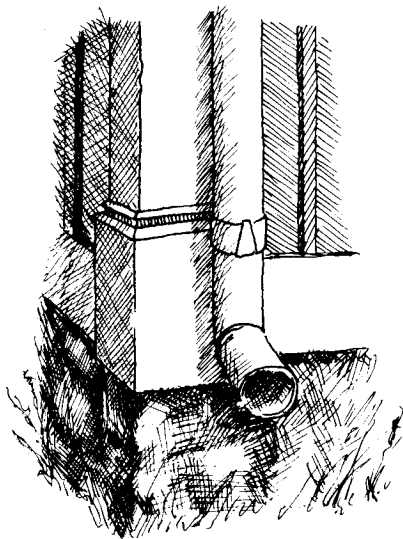
Därför måste en säker grund vila på ett säkert och torrt underlag. Förr i världen placerade man när så var möjligt också stugan på den högst liggande delen av tomten. Inte så mycket för utsiktens skull som med tanke på markfukten.

Det är ganska vanligt att avståndet från marken till trästommen eller den fuktsugande tegelmuren med årens lopp blir allt för litet. Både träet och tegelmuren kan få kraftiga skador om inte marknivån sänks. Det är dock viktigt att *marken lutar från huset* och att dräneringen fungerar så att vatten inte blir stående i och på marken runt huset.

Undvik växtlighet tätt inpå huset, trädrötter kan, både i levande och dött tillstånd, skada grunden.

En grund måste ha *tillräckliga luftningshål* (ventiler) annars kan röta och hussvamp angripa bjälklaget underifrån. Se till att hålen inte täpps igen.

Om man behöver förstärka grunden är det viktigt att använda kalkbruk och kalkputs om den är putsad. Kalkbruket är följsamt och anpassar sig efter grundmurens rörelse. Undvik cementbruk eller betong – de är täta och oelastiska och kan därför bli farliga för husets konstruktion.

6.8.2 Invändigt

Stommen

När man renoverar gamla trähus är det mycket riskabelt att flytta eller riva väggar, ta upp nya dörr- eller fönsterhål eller avlägsna bjälklaget för att få takstolen fri. En ny avloppsledning i ett bjälklag kan, om ombyggnaden är dåligt genomtänkt, skära av bärningen på ett förödande sätt.

Isoleringen

Ett vanligt problem med äldre byggnader brukar vara att få dem dragfria, särskilt underifrån.

Viktigast är dock att få golvet tätt för kylan underifrån och se till att värmen stannar i stugan genom att isolera ovanför innertaket. Man måste tänka på att undvika alla diffusionstäta material, dvs material som hindrar fuktvandring, förutom den diffusionsspärr som placeras på isoleringens varma sida.

De äldre *timmerstugorna* motsvarar inte dagens krav på isolering.

Plankhusens fyllning kan ha sjunkit ihop och gett hålrum i väggen.

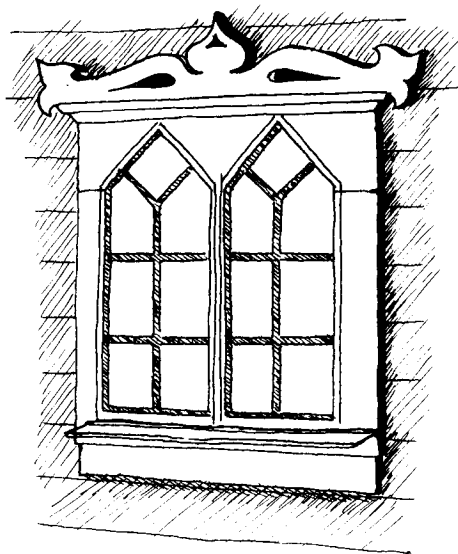
Många *regelhus* har aldrig haft någon isolering.

Fyllningen i bjälklagen är sällan tillfredsställande.

Det är om möjligt viktigare att bottenbjälklag och vindsbjälklag håller värmen än att ytterväggarna gör det. Särskilt lönsamt är det att isolera vindsbjälklag och tak ordentligt, eftersom värmen ju stiger uppåt.

Isolering av väggarna kan ske antingen utvändigt eller invändigt. Val av metod bör ske med beaktande av byggnadens utseende.

En utvändig isolering kan innebära att gamla detaljarbeten i fasaden försvinner, takfoten får för litet utsprång från väggen och att fönster och dörrar antingen ger en felaktig djupverkan på fasaden eller måste flyttas för att bibehålla det gamla fasadintrycket.

Insprutning av skumplast i väggarna bör i allmänhet undvikas då detta förfaringsätt kräver stora och rena hålrum. För insprutning av skumplast i yttervägg och bjälklag måste man anlita specialfirma. Tag in anbud från olika håll och begär garantier. Före insprutningen borras ett antal hål genom ena väggsidan, som sedan måste pluggas igen så omärkligt som möjligt. Det kan fungera vid enkla förhållanden såsom i regelstomme och bjälklag där den gamla isoleringen sjunkit ihop och skall då *utföras av fackman* med hänsyn till risken att den tvåkomponentiga skumplasten lätt kan få en felaktig blandning.

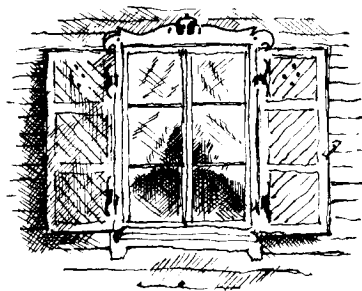
En invändig isolering är ofta att föredraga särskilt i samband med ny elinstallation. Problemen med befintliga radiatorer kan lösas på olika sätt.

Fönster

För rummets helhet spelar också fönstren en stor roll. Ett fönster med profilerade spröjsar, mittpost och foder samt vackra smidda haspar bidrar till rummets harmoni. Ett väl-

hålllet gammalt fönster med innanfönster, gärna på gångjärn, ger väl så god isolering som ett nyttillverkat, kopplat.

I äldre hus är det vanligt att fönstren har tagit skada.

Förbättra tätningen mellan karm och vägg genom att ta bort fodret och dreva ordentligt med mineralull e d.

Reparera ranka och skeva fönsterbågar som inte är angripna av röta. Gamla snickerier är värdefulla. Ta ut bågarna, skrapa målningen, staga upp hörnen med vinkelbeslag, se över kittningen, måla. En del äldre fönster har redan dekorativa vinkelbeslag. De kan behöva fästas bättre.

Ett miljömässigt värdefullt intryck gav den äldre metoden att täta fönstren med klistring och vadd eller mossa tillsammans med allehanda dekorationer.

Förr hölls utrymmet mellan fönstren fuktfrött genom att ett litet glas med saltsyra placerades där.

Värmekällor

Förr värmdes husen med öppna spisar, under 1800-talets senare del kompletterades med järnspisar, som vanligen placerades i den gamla härden. Under 1700-talet kom kakelugnen i bruk, oftast mörkgrön glaserad.

Mot slutet av 1800-talet hade tekniken utvecklats till maskintillverkning av kaklet och färgade, rikt dekorerade kakelugnar blev vanliga. Behåll dessa gamla värmekällor, som ger värme och atmosfär åt rummet och skapar trivsel.

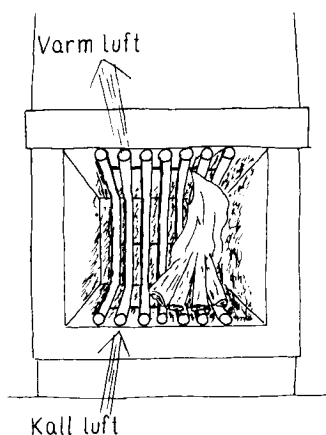
Både kakelugnar och järnspisar kan dessutom vara bra att ha som reserv, t ex vid elransonering eller storkök. Numera blir det allt vanligare att installera öppna spisar med värme-kanaler, vilket ger samma effekt. Sådan installation kräver byggnadslov.

Ingen vill elda för kråkorna, men det gör man i öppna spisar av den traditionella typen.

Bara ca 15 proc av den producerade värmen stannar i huset. Resten försvinner genom skorstenen. Numera byggs öppna spisar ofta med någon form av insats för varmluftcirkulation. Sådana kan öka spisens uppvärmningsförmåga till det fyrdubbla. Det finns flera olika typer, avsedda för inmurning, men de är dyra. Genomsnittspriset ligger på några tusenlappar.

Skall en gammal spis byggas om av andra skäl – den kanske är felaktigt konstruerad och ryker in – kan det möjligen vara idé att utrusta den med en inmurad insats för varmluftcirkulation.

Enkelt och billigt är att sätta in en fristående s k spiskråka, som består av bockade rör och kostar ungefär tiondelen av den inmurade insatsen.

”Spiskråka” av bockade rör

Spisar och skorstenar måste regelbundet sotas och kontrolleras av skorstensfejare. Vill man avvakta med en reparation bör kakelugnen hellre plomberas än rivas. Om centralvärme installeras vid en upprustning måste man vara beredd på, och ta hänsyn till, att klimatet i huset blir helt förändrat. Snickerier torkar och krymper. I värsta fall spricker de och blir skeva. Man bör undvika en alltför snabb och alltför stark uttorkning, både huset och innevärdaren brukar må bättre då.

Målning inomhus

Färgtyper och ytbehandlingar med ärevördiga anor kan finnas kvar i äldre interiörer – försök bevara dem.

De är lätta och billiga att använda också om man vill skapa gammaldags stugprägel i ett nyare hus.

Limfärg användes förr på tak och väggar inomhus. Den ger en mjuk, jämn yta.

Recept på limfärg

5 kg krita, 2,5 liter vatten, 2,5 liter 5-procentig limlösning rörs samman. Färgpigment efter önskan. Limfärgen är inte tvättbar. Spar en klump färg (krossas och löses upp i vatten) för att kunna bättra ev fläckar.

Temperafärg användes framför allt på kökssnickerier. Denna ytbehandling som har djup, matt lyster och ger en hållbar yta, har fått förnyad popularitet.

Recept på temperafärg

Vispa ett ägg, blanda i 1 dl kokt linolja och vatten, litet i taget. Sila blandningen så att ägginnan avlägsnas. Tillsätt färgpigment utrört i litet linolja. Färgpigment av emulsionsfärger kan användas. Färgen har begränsad hållbarhet och bör förvaras i kylskåp i burk med tätslutande lock.

Är underlaget sugande, grunda med kokt linolja. Får torka ett dygn innan målningen påbörjas. Den kan göras laserande eller täckande. En strykning räcker. Det tar en vecka innan färgen blivit så torr att det går att ta på den.

Skall ytor, som redan är målade bättras eller målas om är det säkrast att göra en färgtest även på inomhusfärgerna.

Gör så här:

Tvätta ytan med vatten. Löses ytskiktet upp består det troligen av limfärg.

Blir ytan mörk vid tvättning eller smetar av sig på en torr trasa består ytbehandlingen med all sannolikhet av kalkfärg.

Blir färgskiktet opåverkat vid tvättning har sannolikt alkyd- eller oljefärg använts.

Löser färgen upp sig när man gnider med röd T-sprit är det troligen latex.

Val av färgkvalitet beror på vilka krav som ställs på ytorna i utrymmet. Alla färgtyper tillverkas i en mängd olika kvaliteter. Akrylatfärger är i allmänhet av högre kvalitet än latexfärger.

Installationer

Innan man genomför en omfattande installation av el, värme, vatten eller avlopp bör man noga betänka att dessa installationer har relativt kort livslängd och därför ofta måste bytas. Onödiga ingrepp i befintlig stomme bör undvikas.

Ledningarna bör inte bilas in i stommen utan läggas utanpå – synliga och lätt åtkomliga – om installationen genomföres utan samband med andra ingrepp.

Vid en mer genomgående ombyggnad bör man anlita både VVS- och elkonsult innan ombyggnadsritningar godkänns och inlämnas till myndigheterna. Kökets och toaletters placering bör noggrant studeras med hänsyn till hur va-ledningarna kan dragas.

Rötskador

De flesta skador beror på långvariga fuktangrepp. Torra och välventilerade träkonstruktioner kan bli mycket gamla utan särskilt underhåll.

Syllen blir lätt rötskadad och kan ibland behöva bytas. Ofta är det emellertid tillräckligt att hugga rent virket och förstärka på vissa ställen för att få fullgod bärning.

Trästommar underhålls genom att fukten hålls borta. Kom ihåg att ytterväggar skall vara täta längst in då den varma fuktiga luften vill vandra mot den kalla ytan. En vattentät beklädnad på väggens utsida däremot (t ex genom diffusionstät papp eller plast) gör att fukten stannar i väggarna.

Gamla installationer för vatten och avlopp, gamla badrum etc har ofta åstadkommit röt-

skador som måste åtgärdas. Tänk också på att *kondensproblem* kan uppstå vid lednings- och ventilationsdragningar i kalla utrymmen.

De rötskadade ställena måste huggas bort, impregneringsmedel strykas på och isolerande material fyllas i varefter nytt virke läggs in. Oisolerade ledningar och ventilationskanaler i kalla utrymmen inklädes med mineralullsmatta eller liknande.

För att undvika rötskador bör man i första hand hålla tak, takrännor, stuprör och plåtbleck i stånd. Taket måste vara helt tätt på ovsidan men samtidigt vara väl ventilerat undertill.

Så här spåras fukt eller vatten som finns där det inte får finnas:

Synliga rötskador i bjälklag och takkonstruktion

Röta i ytterpanelen intill bottenbjälklag och/eller under fönster

Golvplankor som slagit sig eller blivit murkna

Mögelfläckar nedtill på innerväggar

Mögelfläckar och fuktrosor på tapeten

Fuktfläckar på innertaket

Mögellukt i huset

Fukt på vinden

Grund som satt sig eller spruckit

Skeva ytterväggar

Fönster och dörrar som är svåra att stänga.

De tre sista punkterna kan också ha annan orsak än fukt, t ex fel på grundläggningen.

Skadeinsekter

Det händer ofta att man samtidigt med röta finner angrepp av trägnagande insekter. Speciellt vanliga i detta sammanhang är den strimmiga trägnagaren samt husbocken. Regelbunden inspektion bör göras av specialist.

Trägnagande insekter gör dels ytliga skador på virket i form av snirkliga gångar o d, dels kan de urholka träet inifrån. Ytskador är ofarliga – övriga skador måste åtgärdas så snart man märker spåren.

Strimmiga trägnagaren gör tätt med små runda hål och lämnar spår i form av maskmjöl. Angreppen blir vanligen inte lika förödande som efter husbock. Ta bort och bränn de störda partierna. Angränsande delar kan saneras med godkänt preparat. Fråga Statens Provningsanstalt om fabrikat.

Husbocken angriper träet under ytan och det är därför svårt att upptäcka den. Särskilt utsatta brukar takstolarna vara. En möjlighet att undersöka om angrepp förekommit är att sticka med en vass kniv i virket eller slå med en hammare. Låter ljudet ihåligt är det troligt att husbocken har härjat. Då krävs en noggrannare undersökning.

Husbock är mindre vanlig i Mellansverige men mycket farlig, där den förekommer.

Den enda effektiva metoden att få bukt med trägnagande insekter är rökning med cyanväte. Utförs av saneringsfirmor.

6.8.3 Råd i brandskyddsfrågor

Vid renovering och iståndsättning av äldre byggnader bör man också ägna några tankar åt utrymnings- och brandskyddsfrågor. Att människoliv skall skyddas i första hand är ett oeftergivligt krav. Oavsett byggnadernas kulturella, historiska eller andra värden, måste därför vissa krav ur säkerhetssynpunkt uppfyllas om byggnaderna skall tagas i anspråk som bostäder, arbetslokaler eller dylikt.

Från lägenhet eller motsvarande lokal där personer vistas mer än tillfälligt, skall finnas minst två av varandra oberoende utrymningsvägar, varav minst en i varje våningsplan eller

motsvarande. Samma krav gäller varje bostads- eller arbetsrum som är inrett på vinden i sådan tvåvåningsbyggnad som ej är brandsäker eller brandhärdig. Öppningsbart fönster får utgöra en av erforderliga utrymningsvägar ifråga om bostads- och vissa kontorslägenheter och från bostads- eller arbetsrum inrett på vinden till sådan byggnad som ej är brandsäker eller brandhärdig, under förutsättning att markplanet utanför kan nås från varje sådant rum via trappa eller fast stege. Det yttre brandskyddet inom äldre trähusbebyggelse är i allmänhet mycket bristfälligt. Avstånden mellan de oskyddade träbyggnaderna är i regel ej tillräckliga för att förhindra brandspridning genom gnistor, glöd eller strålningsvärme. Gårdsbyggnadernas närhet och täthet kan dessutom ytterligare försvåra släckningsinsatserna. För att i någon mån fördröja eller förhindra brandspridningen, kan man *under* ytterpanelen förse väggarna med tändskyddande beklädnad. Invändiga tak- och väggytor – speciellt i trappuppgångar och andra oövakade utrymmen, men även i lägenheter och dylikt – kan med fördel förseas med tändskyddande beklädnad. Gipsskivor har en mycket god motståndsförmåga mot brand och kan därmed på ett avgörande sätt underlätta både evakuering och brandbekämpning. Eldstäder och rökgångar besiktigas och iordningställes i samråd med skorstensfejarmästaren och äldre elinstallationer bör revideras och ersättas för att i görligaste mån eliminera brandriskerna på grund av dessa orsaker. En handbrandsläckare kan dessutom vara av yttersta vikt att ha tillgång till.

Hamnen 1

7. GENOMFÖRANDE

7.1 Kompetensfrågor

Kompetensfrågan om bevarande av byggnader och miljöer anges främst i byggnadslagstiftningen, men även i hälsovårds- och brandlagstiftningen. Bostadsförsörjningslagen, bostads-saneringslagen och lagar gällande markpolitiken ger kommunen möjligheter att vidtaga åtgärder i bevarandesyfte.

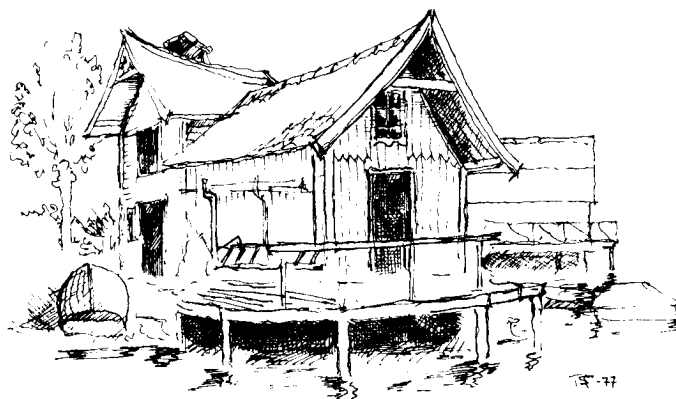
Kommunens befattning utanför speciallagarna anges i kommunallagen. Bl a kan anslås medel till förvärv av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och miljöer till kommunmedlemmarnas gagn, till stödåtgärder som återställning av gatubeläggning, eller iståndsättning av fornminnesområde.

7.2 Antagande

Efter remissbehandling, utställning och eventuellt efterföljande revidering av bevarandeplanen har kommunfullmäktige antagit bevarandeplanen enligt § 162 1979-06-18.

Bevarande planen inordnas i den kommunala verksamhetsplaneringen i enlighet med fullmäktiges beslut. I verksamhetsplanen ingår bl a sådana frågor som

- områdesplan
- trafikplan
- stadsplaneändringar
- teknisk försörjning
- serviceutbyggnad
- stadsbildsfond
- tryckning och publicering av bebyggelseinventeringar
- bostadssaneringsprogram
- markpolitiskt program

7.3 Stadsplaner

Vanliga stadsplaner är främst avsedda reglera huvuddragen i en blivande nybebyggelse vad gäller storlek, placering på tomten, antal tillåtna byggnader, hushöjd m m.

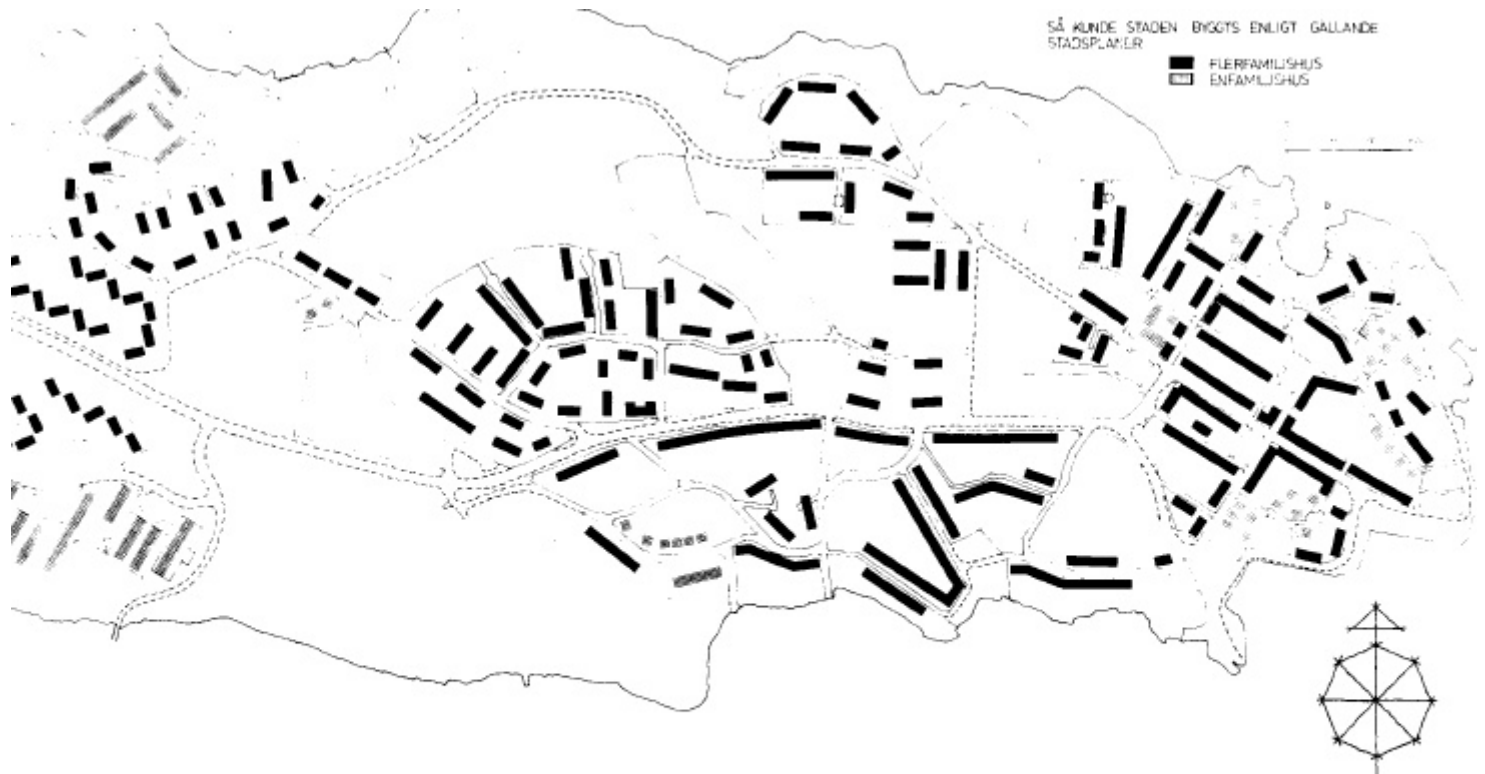
Planerna är oprecisa i bestämmandet av form, byggnadsdetaljer och miljö. Risken är stor att en för miljön främmande bebyggelse uppstår.

En alltför detaljrik stadsplan hindrar en naturlig anpassning till nyttjarens behov och resurser, som ofta kan vara svåra att förutse vid planläggningstillfället, och risk finns för "dispenssituationer" trots att förändringen kan vara helt acceptabel.

7.3.1 Nuvarande stadsplaner

Inom staden finns i dag ett drygt 40-tal gällande stadsplaner varav den äldsta och också den arealmässigt största är fastställd 1926. Den omfattar en stor del av stadens centrala delar.

De gällande stadsplanerna är, med några undantag, icke utformade i bevarandesyfte utan medger vid ett eventuellt genomförande avsevärda förändringar av den nuvarande miljön. Detta kan bli åstadkommet genom onyanserade vägbreddningar, ianspråktagande av kommunal mark för andra ändamål än nuvarande, nybyggnader i en för staden främmande skala och ombyggnader av det befintliga byggnadsbeståndet på ur kulturhistorisk synpunkt olämpligt sätt.

7.3.2 Stadsplanerevideringar

Under kapitlet stadsbild, kvartersmark och allmän platsmark har redovisats riktlinjer som till stor del måste följas av stadsplaneändringar för att bli formellt gällande.

Med nu gällande lagstiftning är stadsplan det lämpligaste bevaringsinstrumentet tillsammans med stadsplanebestämmelser – som reglerar de väsentligaste miljöfaktorerna och *poängterar de kulturhistoriska kvaliteterna* – och stadsplanebeskrivning som *preciserar utformningskraven*.

Planen bör utformas positivt och ge nyttjarna råd och anvisningar till hjälp vid projektering ävensom nödvändig frihet för byggnadsnämnden att vid behov medge undantag från gällande bestämmelser beträffande brandmurar, gavelfönster m m.

Omslaget redovisar den kulturhistoriska inventeringen, där rött markerar omistlig byggnad, grönt värdefull byggnad och gult intressant byggnad.

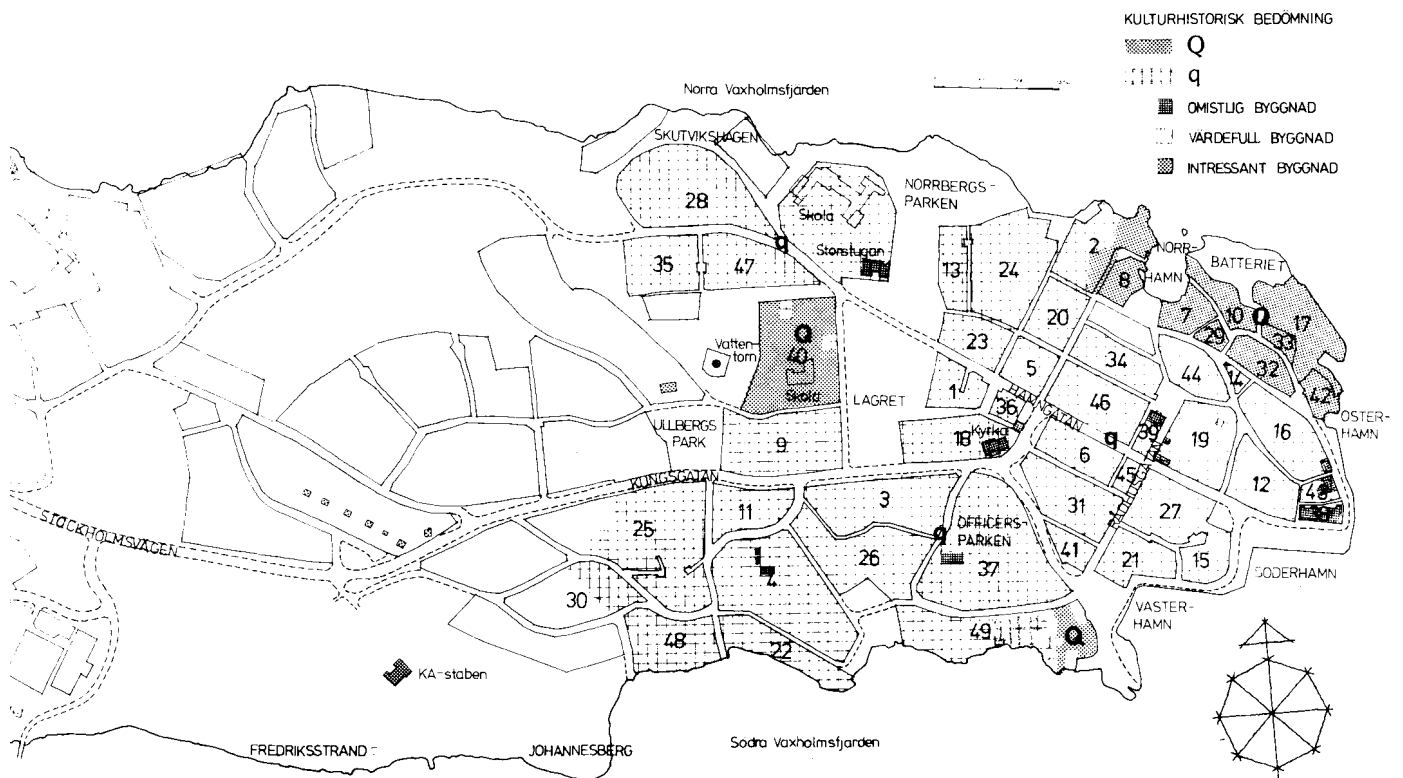
Ovanstående bedömning, som i sig icke har någon definitiv rättsverkan, kan få en sådan genom att riksantikvarien förklarar byggnad som byggnadsminne.

Vissa byggnader och miljöer föreslås ur kulturhistorisk och miljömässig synpunkt Q- eller q-märkas. Sådan åtgärd *kan endast ske genom stadsplaneändring*.

Q-märkning *kan ej ske utan medgivande* av fastighetsägare.

Bedömningarna grundas på dels en detaljerad bebyggelseinventering och dels en gradering av byggnaders och miljöers kulturhistoriska värde samt redovisas i kvartersbeskrivningarna på följande sätt:

1.		byggnader som bedömts omistliga
2.		” ” ” värdefulla
3.		” ” ” intressanta

Siffror i kvarteren hänför sig till kvartersbeskrivningarna sid 49–98.

Ovanstående karta redovisar områden med största kulturhistoriska värde – Q –, bevarandeplanens omfattning – q och Q –, och kulturhistorisk värdering av byggnader utanför bevarandeplanen.

Q-beteckningen i stadsplanen innebär att åtgärd ej får vidtagas som äventyrar byggnadens eller i förekommande fall omgivningens kulturhistoriska värde. Q-märkningen innebär således förbud mot rivning men är inget absolut hinder mot modernisering eller om- och tillbyggnad.

Q-märkning bör ske inom område Q, om det icke redan skett, på sätt som framgår av kvartersbeskrivningen. (Tidigare K-märkning.)

Enligt riksskatteverkets beslut nedsättes *taxeringsvärdet för marken* till symboliska 1 000 kronor.

Hjälp till projektering vid behov av förändringar kan i vissa fall erhållas från riksantikvarieämbetet.

q-beteckning i stadsplanen innebär att höga krav ställs på utformningen av såväl nybyggnader som om- och tillbyggnader med hänsyn till samspelet med den befintliga miljön och dess egenvärde. Utformningskraven preciseras i stadsplanebeskrivningen.

Stadsplanebeskrivningens utformningskrav bör omfatta:

att den befintliga miljön skall vara styrande vid behov av förändring
 att hänsyn därvid skall tagas till topografi, tomtstorlek, bebyggelsens täthet inklusive uthus m m, placering med hänsyn till gatumiljön och bebyggelsen på angränsande tomter, byggnadens mått och volym, takvinkel, fasad- och takmaterial, fasadens detaljeringsgrad, fönstermått och fönsteromfattning, byggnadens utvändiga färgsättning samt förekomsten av eller behov av staket, plank och vegetation.

Nya stadsplaner bör upprättas kvartersvis i angelägenhetsordning.

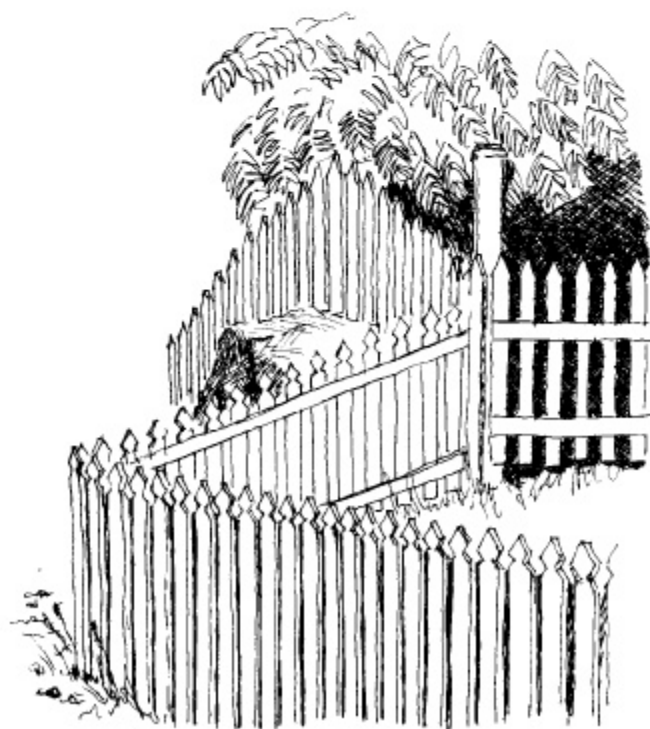
På nästa sida redovisas omfattningen av planändringsbehovet.

7.4 Tomtindelning

Tomtstorlekarna varierar kraftigt inom kvarteren liksom exploateringsgraden. Vid förändring av nuvarande tomtbildning skall stor hänsyn tagas till existerande förhållanden beträffande *markerade* – inte formella – kvartersgränser och gränser mellan tomter, befintlig bebyggelse, staket, vegetation, topografi, murar m fl miljöbildande faktorer.

Dispensprövning kan ske inom områden där nuvarande stadsplan har belagts med förbud i avvaktan på ändring, om förslaget till ny tomtindelning överensstämmer med bevarandeplanens intentioner.

7.5 Byggnads- och rivningsförbud

I avvaktan på stadsplaneändringarna kan det erfordras byggnadsförbud över de berörda områdena, vid behov kompletterad med rivningsförbud. Stadsplaneändringarna sker kvartersvis i angelägenhetsordning enligt byggnadsnämndens beslut och *i den takt kommunens ekonomi tillåter*.

Enligt § 35 a i byggnadslagen har kommunens byggnadsnämnd möjlighet att meddela förbud mot rivning för bl a bevarande av kulturhistoriskt eller miljömässigt värdefull bebyggelse.

7.6 Byggnadslovsprövning

Önskemål om om- och tillbyggnader samt nybyggnader *bedöms i varje särskilt fall med bevarandeplanens riktlinjer som en del av bedömningsunderlaget*. Därvid prövas även möjligheten att meddela dispens och byggnadslov om stadsplaneändringarna ej hunnit genomföras. Inventeringsmaterialet och övriga synpunkter inom arbetsgruppen har sammanställts till riktlinjer för varje kvarter. Riktlinjerna skall tolkas som den förändring av nuvarande förhållanden som enligt arbetsgruppen är önskvärd eller kan accepteras ur bevarandesynpunkt.

Kvartersbeskrivningarna med riktlinjer kan fungera som underlag vid tillståndsprövning av enskilda ärenden.

Om önskemål om rivning av byggnad bedöms skälig, bör byggnaden dokumenteras genom fotografier och ritningar innan rivningslov meddelas.

Enligt 50 och 53 §§ byggnadsstadgan är varje fastighetsägare skyldig att väl underhålla såväl byggnad som tomt. Gäller såväl flerfamiljshus som småhus.

Bevarandeplanen får ses som ett stöd för byggnadsstadgans § 38.

7.7 Låne- och bidragsformer

Utöver möjligheten att genom affärsbanklån och motsvarande finansiera ett byggande finns i dag en mängd olika statliga lån och bidrag för dels ombyggnad och nybyggnad av bostäder och dels andra åtgärder i befintlig bostadsbebyggelse.

7.7.1 Statliga lån

Den viktigaste formen är bostadslån. Därutöver finns förbättringslån, lån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse, lån och bidrag till energibesparande åtgärder, bostadsanpassningsbidrag, miljöförbättringsbidrag och lägestillägg. *Lån utgår ej till arbeten av underhållskaraktär.*

För kommunen finns två låneformer, markförvärvslån och tomträttslån som underlättar för kommunen att, även i saneringsområden, föra en aktiv markpolitik.

Ytterligare information om ovanstående låne- och bidragsmöjligheter kan fås av kommunens förmedlingsorgan för statliga lån.

Andra bidragsmöjligheter är bostadsbidrag och kommunalt bostadstillägg. Ytterligare information kan fås av kommunens bostadsavdelning respektive försäkringskassan.

7.7.2 Stadsbildsfond

Många äldre hus är försedda med arkitekturdetaljer som är värdefulla för stadsbilden men som är kostsamma att underhålla och reparera. Värdet av att behålla dem ökar för varje år, liksom människors förståelse för och uppskattning av dem.

Ökande arbetskostnader gör det emellertid allt svårare för ägarna att behålla dem varför ett system med bidrag från samhället troligen är enda lösningen på problemet.

Kommunens kulturnämnd har därför utrett möjligheten att genom stadsbildsfond aktivt medverka till ett bevarande av för miljön värdefulla arkitekturdetaljer med regler för bidragsgivningen.

Stadsbildsfonden, *som även bör kunna erhålla bidrag från enskilda, företag och föreningar*, handläggs av kulturnämnden i samråd med byggnadsnämnden och förmedlingsorganet.

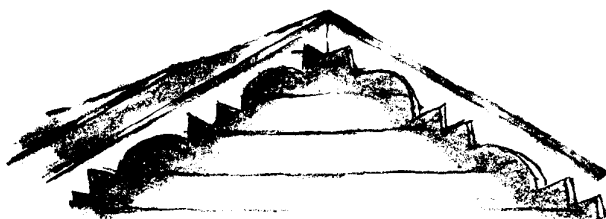
Ändamålet med stadsbildsfond skulle vara att genom bidrag till fastighetsägare för underhåll eller reparation medverka till att kulturhistoriskt, stadsbildsmässigt eller på annat likartat sätt för allmänheten värdefull bebyggelse inom Vaxholms kommun bevaras för framtiden.

Kommunfullmäktige skulle i så fall tilldela kulturnämnden ett varje år prövat belopp till anslaget. Kulturnämnden bestämmer bidragets storlek och villkor efter hörande av länsantikvarien och byggnadsnämnden/stadsarkitekten. Högsta bidrag i varje enskilt fall skulle vara en fjärdedel av det årliga anslagets storlek.

Ommålning, frammålning av arkitekturdetaljer, omputsning, lagning av putsdetaljer, balkonger, räcken, staket, murar, tinnar och torn, byte eller komplettering av takmaterial, bibehållande av fönsterformer, -antal och spröjsning, bibehållande av uthus, lusthus, burspråk m m är exempel på sådana arbeten som bör kunna vara bidragsberättigade.

Den som erhåller bidrag förbinder sig att bibehålla byggnaden ett visst antal år i det skick och utseende den har då den aktuella reparationen eller underhållet just slutförts. Gör han inte det är han återbetalningsskyldig till kommunen. Säljer han fastigheten är han skyldig informera den nya ägaren om gällande förbehåll. *Skuldförbindelse må intecknas i fastigheten* av kommunen.

Den som erhåller bidrag förbinder sig att utföra arbetet enligt de instruktioner som lämnas av länsantikvarien eller den han sätter i sitt ställe.

7.7.3 Övriga låneformer

De övriga lånen som erfordras såsom bottenlån, byggnadskreditiv, topplån m fl är det affärs- och sparbankerna samt hypoteksinrättningarna som sköter om, och man bör anlita den bank man har sina bankaffärer med. Bankerna tillhandahåller ansökningsblanketter och upplysningar.

Rådgör också med länsantikvarien när det gäller lån till byggnader av kulturhistoriskt intresse.

7.8 Fördjupat kommunalt engagemang

Uppmärksamhet bör ägnas åt markpris och boendekostnadsutvecklingen särskilt ur bostadssociala synpunkter.

I samråd med fastighetsägarna har ej framkommit några önskemål om ett fördjupat kommunalt ekonomiskt engagemang. Trots detta kan det komma att krävas, *särskilt vid upprustning av äldre flerfamiljshus* med besvärande ekonomiska upprustningsförutsättningar t ex bruksvärdeslagen, dyra grundförstärkningar, rik detaljutformning m m.

En successiv förnyelse som fastighetsägarna själva sörjer för minskar de kommunaltekniska åtagandena. En beredskap bör dock finnas för inlösen i sådana fall då fastighetsägare vägrar anpassa sig till bevarandemålsättningen eller saknar ekonomiska möjligheter att göra detta.

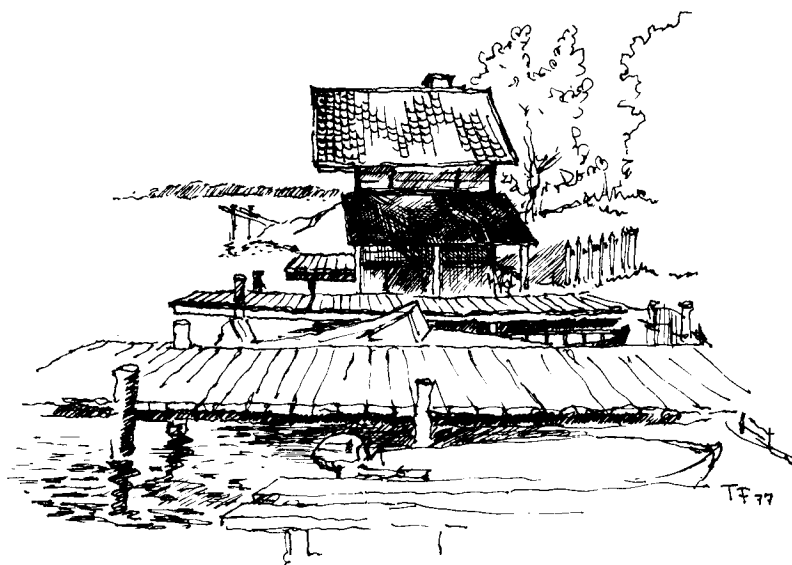
Ett villkor för djupare ekonomiskt engagemang från kommunen är därvid att kommunen äger marken. Detta för att bevaka samhällets ekonomiska och kulturhistoriska intressen men även för att underlätta *samverkan mellan fastighetsägare ifråga om gemensamma anläggningar såsom fritidslokaler, tvättstugor, lekplatser m m.*

Markpolitiska programmet, innehärande förvärv eller försäljning av fastigheter eller delar därav, handläggs av fastighetskontoret i samråd med stadsarkitektkontoret. *Förvärv och försäljning skall ske i syfte att förverkliga bevarandeplanens intentioner och riktlinjer.*

Tomträttsinstitutet är därvid en lämplig form som även kan frigöra kapital ur fastigheten genom att kommunen med sin möjlighet att uppta förmånliga tomträttslån löser den del av fastighetsvärdet som faller på tomt.

7.9 Teknisk försörjning

Tekniska försörjningen omfattande trafikplan, gatu- och va-frågor, belysningsfrågor, parkering etc *skall ske i samråd med byggnadsnämnden* och i överensstämmelse med bevarandeplanen. Eventuella merkostnader för genomförandet skall ersättas ur särskilt budgetanslag.

7.10 Bostadssanering

Enligt § 2 bostadssaneringslagen får hyresnämnd på ansökan av kommun eller organisation av hyresgäster under vissa förutsättningar ålägga fastighetens ägare *att vidtaga åtgärder* som behövs för att lägenheten skall uppnå lägsta godtagbara standard (upprustningsåläggande) *eller förbjuda att lägenheten användes* för bostadsändamål (användningsförbud). Paragrafen gäller endast lägenhet som regelmässigt uthyres. Under kapitlet KVARTERS-MARK (6.2) definieras lägsta godtagbara standard.

Bostadssaneringsprogrammet genomförs genom att en arbetsgrupp bildas, bestående av personal från bostadslåneavdelningen, stadsarkitektkontorets byggnadsinspektions-, plan- och byggnadslovsavdelning samt fastighetskontorets mark- och exploateringsavdelning. Uppgiften är att samråda med ägarna till fastigheter – som har lägenheter under lägsta godtagbara standard och där regelmässig uthyrning förekommer – i syfte att initiera en upprustning av lägenheterna.

Byggnadsnämnden *har möjlighet* att förelägga fastighetsägare att hålla tomt och byggnad i vårdat skick.

Enligt andra kap, 8 § expropriationslagen har kommunen *möjlighet* att expropriera fastighet som hotas av rivning.

7.11 Publicering av bevarandeplan och bebyggelseinventering

Bevarandeplanen och bebyggelseinventeringarna har ett mycket stort allmänt intresse och bör vara tillgänglig för alla. Bevarandeplanen skall tryckas och finnas tillgänglig i bokhandeln.

Tryckning, publicering och försäljning av bebyggelseinventeringar sker genom kultur- nämndens försorg.

BILAGA

Byggnadskvarter

Teckenförklaringar

Den angivna siffran vid varje kvartersbeskrivning hänför sig till motsvarande siffror i kvarteren på översiktskartorna. Kvarteren beskrivs i alfabetisk ordning.

Teckenförklaringar till kvarterskartorna:

Q byggnad eller miljö som inte får förvanskas och som skall utgöra reservat för befintlig kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

q byggnad eller miljö som får förändras med iakttagande av största hänsyn till omgivande miljö och utan att förvanska dess yttre form och allmänna karaktär

byggnad som bedöms omistlig ur kulturhistorisk synpunkt

” ” ” värdefull ur ” ”

” ” ” intressant ur ” ”

butiker och verksamheter

anordnade parkeringsplatser

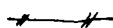
pumpar

klipphöllar

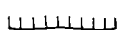
vegetation

staket

plank

naturstensmur

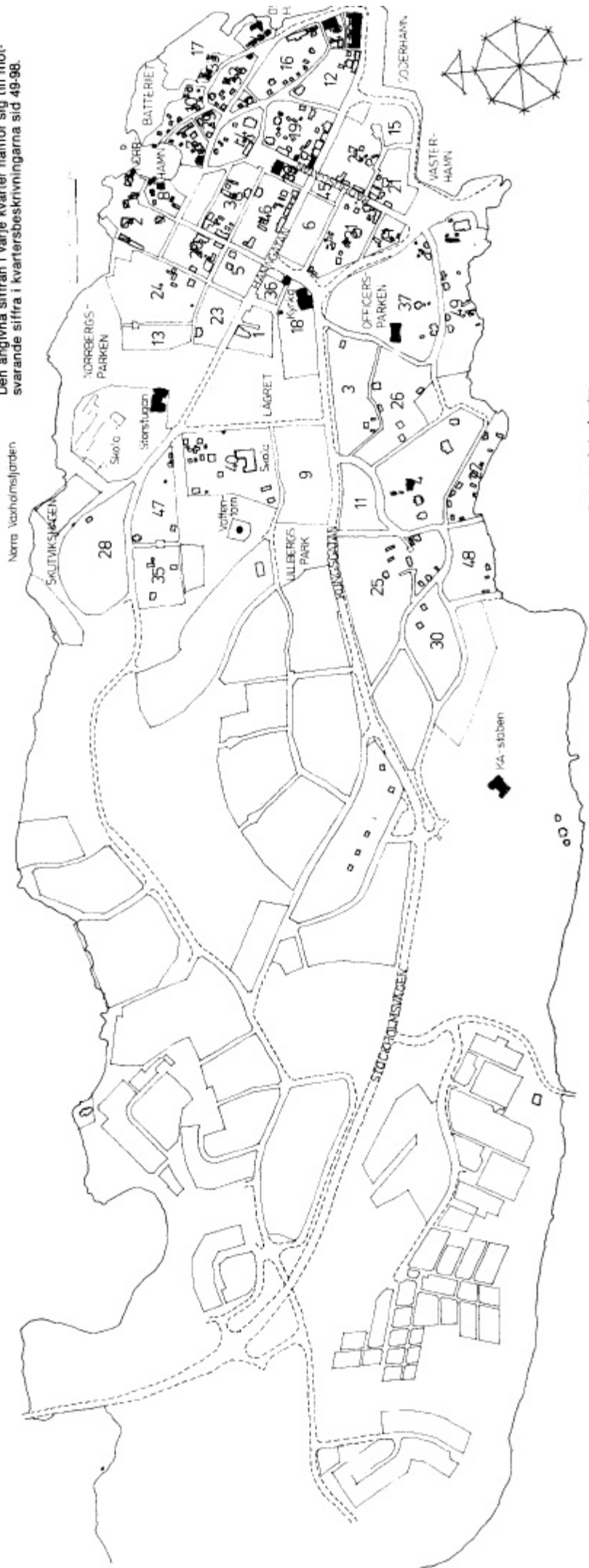

antal våningar

Kvarterens läge framgår av kartbilden på omstående sida.

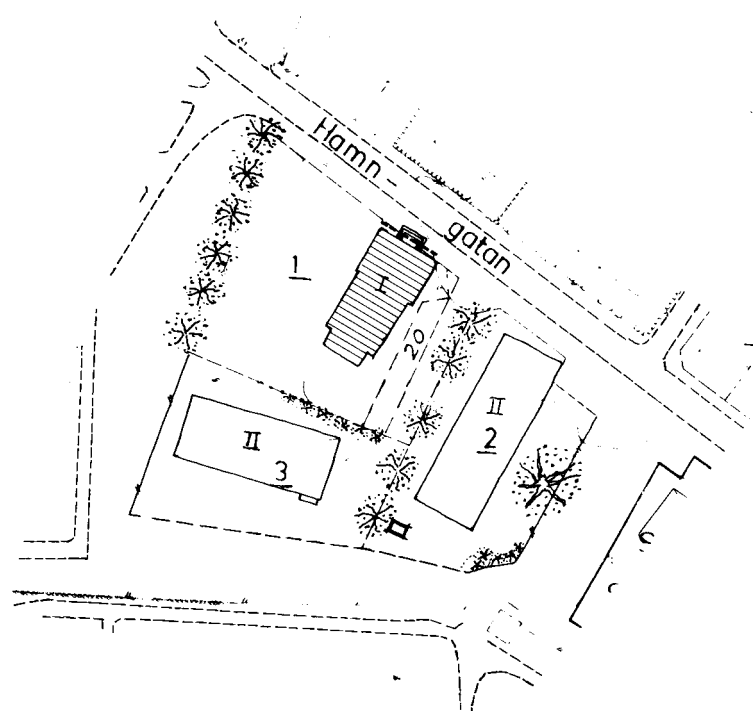
VAXHOLM BEVARANDEOMRÅDE

Den angivna siffran i varje kvarter hänför sig till motsvarande siffra i kvartersbeskrivningarna sid 49-98.

Norra Vaxholmsgården

Södra Vaxholmsgården

KV ARTILLERISTEN

Kvarteret bildar gräns för den stadsmässiga bebyggelsen från 1720. Väster om kvarteret ligger ett grönstråk bestående av parkmark från norra till södra stranden.

Fastighetsbeskrivning

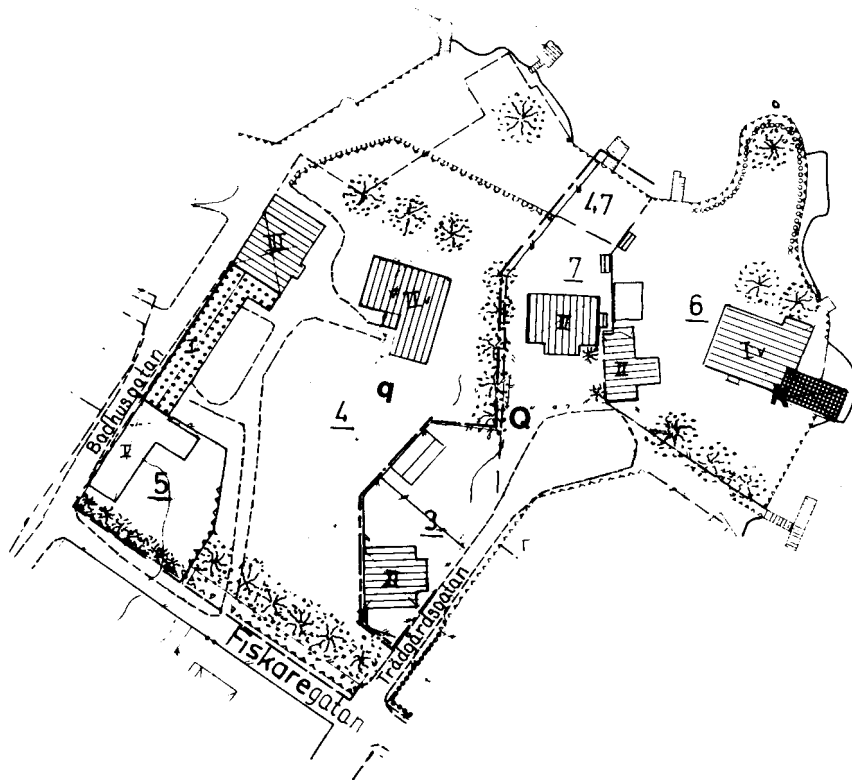
1. Biografbyggnad 2 1/2 våningar, sten. Putsad med jugenddekor. God arkitektur. Betydelsefull för gaturummet.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Marken på tomt nr 1 bör disponeras för parkering (allmän parkering) då brist föreligger i området.

Eventuell stadsplanerevidering bör endast omfatta tomt nr 1 (ändamål och byggnadssätt).

KV BADHUSET

Kvarteret har anor från 1600-talet. I mitten av 1800-talet fungerande som badanläggning med hotell, restaurang och societetshus. Parkanläggningen och byggnaden på tomt nr 4 har stort kulturhistoriskt värde och även byggnaderna vid Trädgårdsgatan där hembygdsföreningen nyttjar och driver byggnaderna på tomt nr 6. I kvarteret har avloppspumpstation nyligen uppförts med stor hänsyn tagen till omgivningen. Flera byggnader är orienterade med hänsyn till väderstreck istället för kvartersgränser.

Fastighetsbeskrivning

3. Takutförning, fönsterindelning, -placering och -utförande och veranda är typiska för byggnader uppförda i slutet av 1800-talet i Vaxholm.
4. *Hus A* (friliggande) kulturhistoriskt stort värde, ursprungligen från 1600-talet men om- och tillbyggd även på senare tid.
Hus B (gatuhus) fyra lägenheter med modern standard. Tidigare samrealskola och före detta societetshus. Stort värde i sig själv och för gatubilden mot Badhusgatan.
Hus C (gatuhus före detta skolsalar, tidigare kägelbana).
6. Hembygdsgården. K-märkt i stadsplanen. Särskilt värdefull anses sjöboden i samverkan med övriga sjöbodar runt Norrhamnen.
7. Byggnaden har brister i stommen, men har i övrigt upprustats och isolerats till lägsta godtagbara standard och med framhävande av vissa detaljer.

Riktlinjer

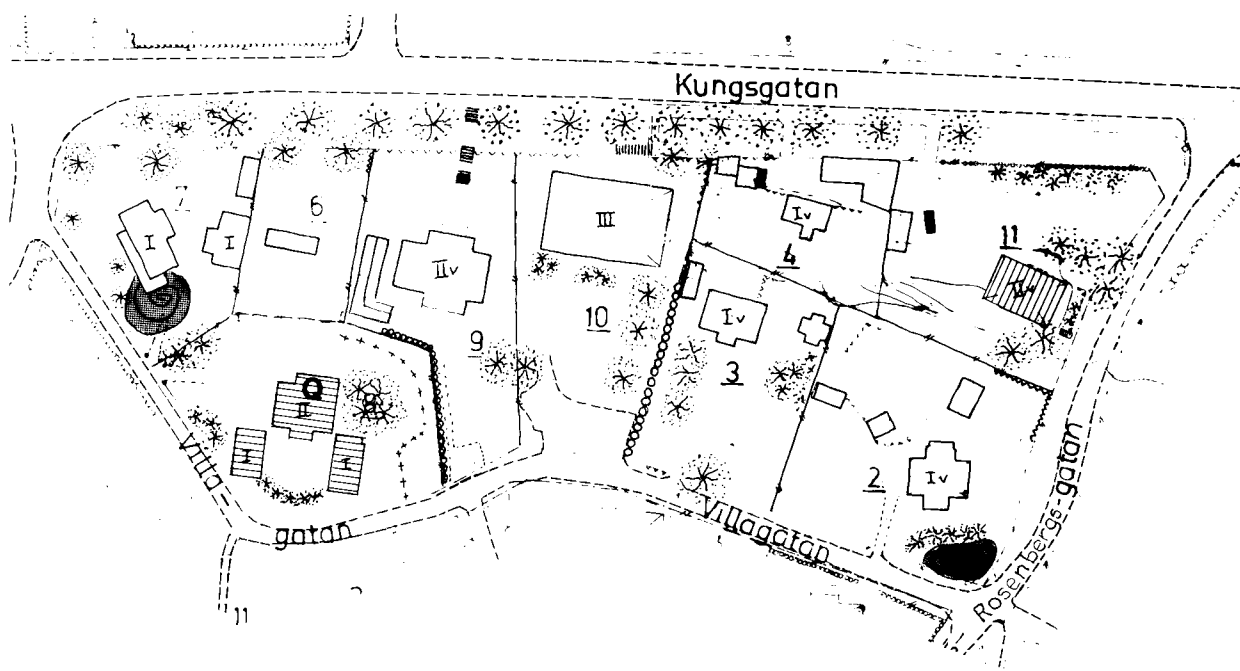
Beteckningen Q föreslås för tomterna 3, 6 och 7. Resterande del av kvarteret föreslås omfattas av q.

Byggnad C på tomt nr 4 bör återanvändas eller ersättas med byggnad där stor hänsyn tas till den nuvarande stadsbilden.

Parkeringsfrågan bör kunna lösas inom fastigheten för samtliga lägenheter.

Tomten nr 6 bör kunna kompletteras med gästvall och liknande attribut, vilka inte längre kan bestå på ursprungliga platser.

Tillträde till hembygdsgården bör också kunna ske från Norrbergshamnen.

KV BERGSHYDDAN

Kvarteret avgränsas i norr av brant bergsparti som sluttar ner mot Kungsgatan. Bergssidan har här rumsgränsande betydelse. Kvarteret innehåller glest liggande bostadshus inbäddade i lummig grönska. Särskilt i kvarterets västra del är byggnader från mitten av 1800-talet bevarade. Kvarteret har mycket stort miljövärde.

Villagatan har en ålderdomlig intressant utformning. Staket, häckar och grindar på ömse sidor är betydelsefulla för gaturummet.

Fastighetsbeskrivning

2. 1 1/2 vånings liten panelvilla.
3. 1 1/2 vånings liten herrgårdsvilla, putsad, byggd 1922. Artikulerad grind.
4. 1 1/2 vånings panelhus på klipphylla mot Kungsgatan. Byggd 1908. Uthus i samma stil i tomtliv mot Kungsgatan.
7. "Villa Eriksberg" två st envåningshus med verandor. Den ena markerad på kartan 1880.
8. 2 vånings panelhus med verandor och snickarglädje. Två st flygelplacerade envåningsstugor på källare. Sammanhållen väl bevarad anläggning från 1870-talet.
9. Litet flerfamiljshus i 2 1/2 våning med inbyggda verandor. Reveterat. Byggt omkring 1870.
11. 2 vånings panelhus med vind uppfört efter ritningar från 1908. Byggnaden har fått en ovanligt levande fasad utan andra dekorativa element än ett 2 vånings burspråk och fältindelning av fasadpanelen. Bildar stadsbildsmässigt värdig entré till Ekuddsområdet via Rosenbergs-gatan.

Riktlinjer

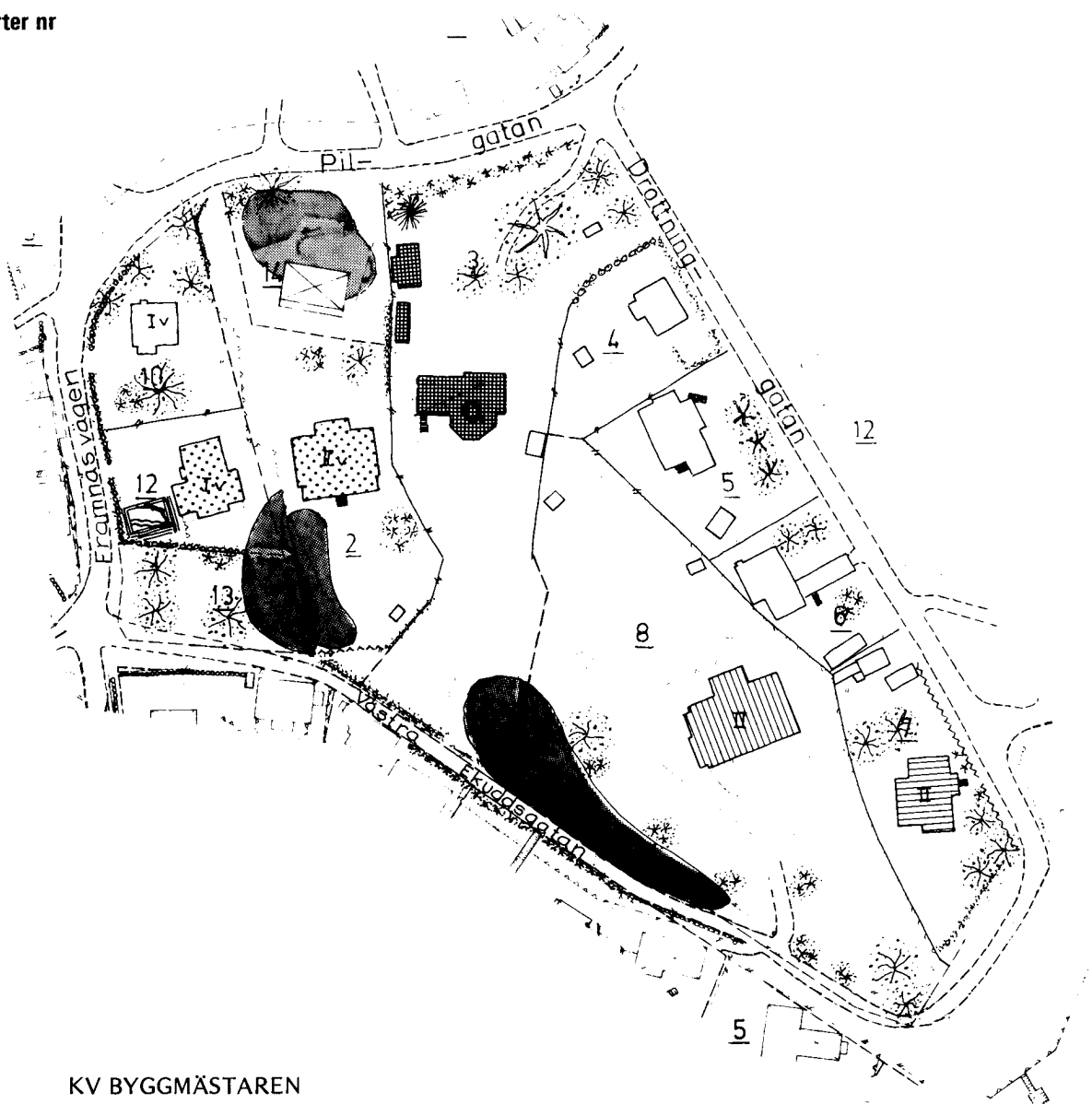
Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Villagatan bör bibehållas i nuvarande läge och bredd.

För ett bebyggande av tomt nr 6 erfordras servitut och tillfartsväg över tomt nr 8.

Tomt nr 2 kan tänkas delad. Ny bebyggelse skall ske med stor hänsyn till omgivande bebyggelse.

Byggnaden på tomt nr 8 föreslås Q-märkning vid eventuell stadsplaneändring.

KV BYGGMÄSTAREN

Villakvarter i Mellersta Ekuddsområdet, med för Vaxholm ovanligt stora tomter – utom vid Drottninggatan – vilka senare genom avstyckningar minskats till för nutida förhållanden normala villatomtstorlekar. Kvarteret ligger i anslutning till den under mitten av 1800-talet utnyttjade ångbåtsbryggan vid Roddarparken. I söder begränsas kvarteret av den enkelriktade Västra Ekuddsgatan som i denna del är synnerligen intressant. Kvarteret är starkt kuperat och de stora byggnaderna på tomterna 2, 3 och 8 är placerade så att en vid utblick över sjön erhålles.

Fastighetsbeskrivning

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

2. "Eriksberg" 1 1/2 våning, källare, 2 våningsveranda med snickarglädje, delvis öppen i bottenvåningen. Byggt omkring 1870.
3. "Villa Akleja" 1 1/2 våning putsad. Den ursprungliga delen finns markerad på kartan från 1880. 1901 har huset byggts om efter ritningar av artisten Acke Andersson. Det ombyggda huset har intresse som det kanske första svenska exemplet på en villa med helt öppna rumssammanhang såväl i plan som i höjd. Byggnaden är väl bevarad tillsammans med sina vackert proportionerade uthus.
4. Häck och staket betydelsefulla för gaturummet.
5. "Villa Tornet" uppförd 1892 och senare helt förändrad vid ombyggnader. Staket betydelsefullt för gaturummet.
6. Panelhus från omkring 1880-talet. Staket betydelsefullt för gaturummet.
7. "Lycksta" 2 våningar, reveterat, panelad glasveranda och förstukvist. Påbyggt 1882 och försett med veranda.
8. Villa i amerikansk stil uppförd 1882. Väl synligt toppigt tak och torn. Karaktäristisk. Betydelsefull för stadsbilden sett från sjön.

10. Häck och staket betydelsefulla för gaturummet.

12. 1 1/2 våning, källare, 2 våningsveranda, öppen i bottenvåningen. Någon snickarglädje bevarad. Häck och staket betydelsefulla för gaturummet.

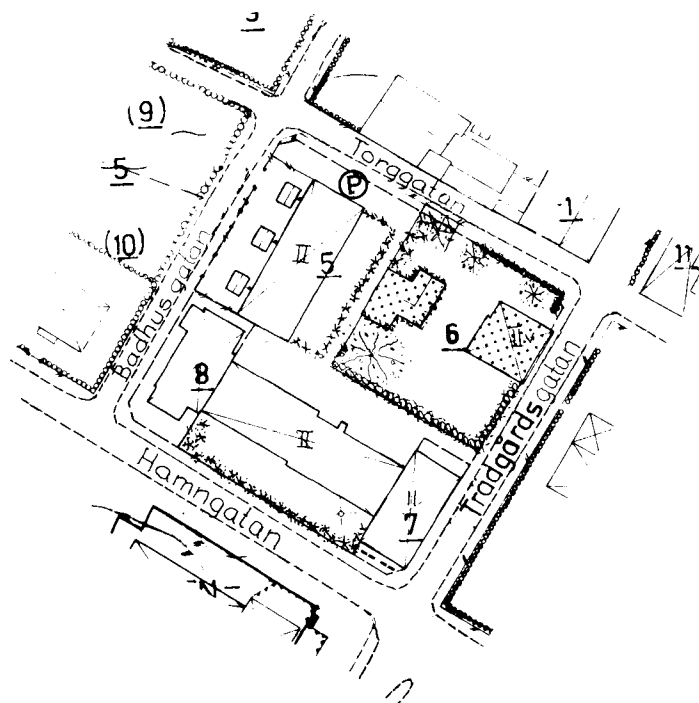
Riktlinjer

Vid eventuell stadsplaneändring bör kvartersgränsen i söder justeras i enlighet med befintliga förhållanden vad avser häckar och staket och tomten nr 13 utläggas till parkmark.

Byggnaden på tomten nr 3 Q-märkes.

Fastighetsregleringar bör utföras med hänsyn till terräng och nuvarande staketplaceringar.

Kvarterslekplats bör kunna anordnas på tomten nr 13.

Kvarter nr
5

KV CERES

Huvudsakligen radhuskvarter som till trefjärdedelar byggts indraget från gatulinje enligt stadsplaneändring från 1958. Kvarvarande byggnad från 1902 ligger i gatulinjen och accentuerar gatan i samverkan med byggnaderna på tomterna 1 och 2 i kvarteret Mars. Radhusen har tillgång till en parkeringsplats/lägenhet, medan kyrkobyggnaden och affärshuset med butik och 3 lägenheter saknar parkering.

Fastighetsbeskrivning

6. 2 1/2 vånings panelhus uppfört 1902 i gatulinjen. Betydelsefull för gaturummet.

8. Missionskyrka uppförd 1960 som ersättning för den sedermera rivna stora träkyrkan i kv Skepparen.

Riktlinjer

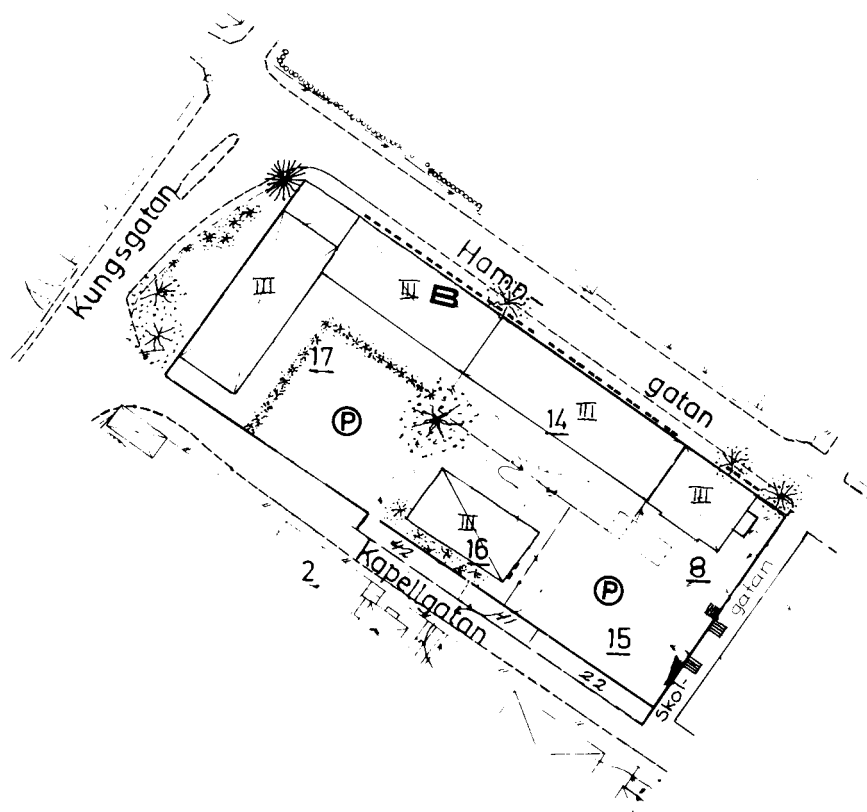
Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

En stadsplaneändring bör endast omfatta tomt nr 6 så att befintliga byggnader kan kvarstå.

Byggnaderna på tomten nr 6 bör rustas.

Kvarter nr

6

KV DOMAREN

Kvarteret har sedan mitten av 1700-talet varit bebyggt med hus i gatulinjen mot Hamngatan. 1967 revs det sista spåret av den äldre bebyggelsen, en med mycket rik snickarglädje och glasverandor försedd byggnad "gamla apoteket". Byggnadsbeståndet i kvarteret består numera av typiska flerfamiljhus från mitten av 1900-talet.

Ett välbehövt tillskott av parkeringsplatser har åstadkommit och ett träd i kvarteret har skönats vid nybebyggelsen.

Fastighetsbeskrivning

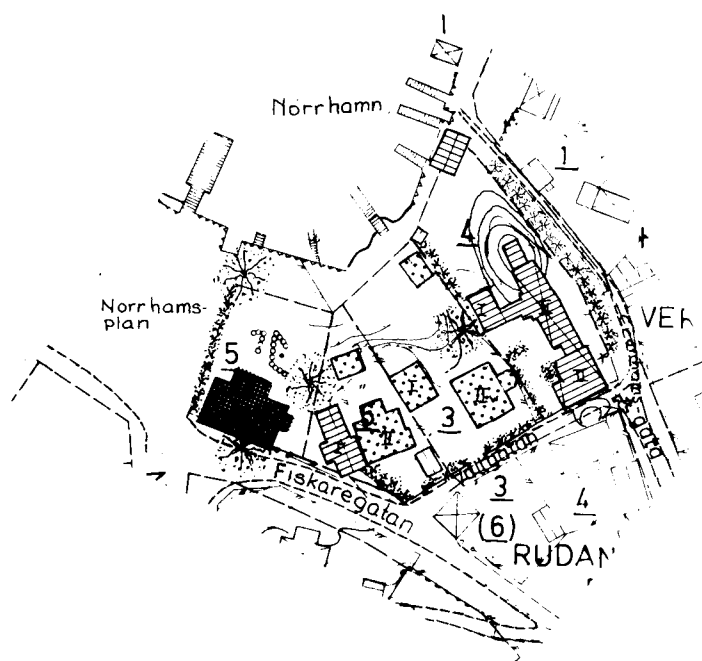
- 8. Affärs- och bostadshus.
- 14. Affärs-, kontorslokaler och bostäder.
- 17. Bibliotek och bostäder.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Parkeringsplatsen på tomt nr 15 bör kunna få en "inramning" mot Kapell- och Skolgatan medelst buskplantering och staket.

KV FISKAREN

Bostadskvarter med bebyggelse huvudsakligen från början av 1800-talet med mycket varierad utformning. Samtliga tomter kan av hävd betraktas som sjötomter, och bryggor och uthus (sjöbodar) har placerats med hänsyn härtill. Samtliga bostadsbyggnader har tillräcklig våningsyta för att tjäna som en- eller tvåfamiljsbostäder. Bryggor och byggnader vid stranden utgör ett viktigt inslag i stadsbilden.

Fastighetsbeskrivning

3. 2 1/2 vånings panelhus uppfört 1901. Byggnaden bidrar till den omväxlande karaktären med sin skala.
4. Rikt sammansatt struktur bestående av stugor med sammanbyggnader, tillbyggnader och verandor. Delvis markerad på karta 1776.
5. 1 1/2 vånings knuttimrad med stående panel och locktäkt. Uppförd 1810. Blickfång i Norrhamnen. Väl underhållen.
6. 2 vånings panelhus med glasveranda, delvis uppfört före 1880. 1 vånings rödfärgad länga med vackra fönsteromfattningar. Markerad på kartan 1847.

Riktlinjer

Beteckningen Q föreslås för hela kvarteret.

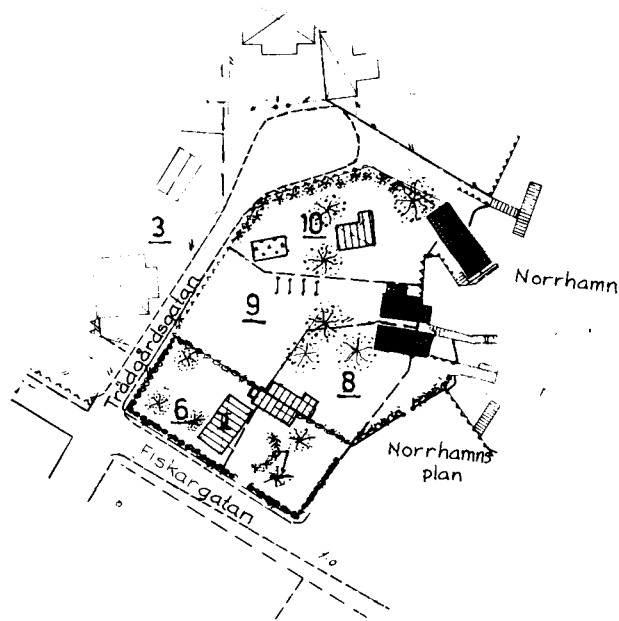
Stadsplanen bör ändras till överensstämmelse med kvarterets häckar och staket.

Byggnaderna på tomterna 4 och 5 Q-märkes.

Nuvarande ägoförhållanden vid stranden bör bestå. Byggnaderna vid stranden knyts till tomterna.

Det noteras att förändringar i strandområdet fordrar markägarens medgivande. Anläggande av gångväg i strandområdet bör icke ske, då sådan anläggning vore förödande för Norrhamnsmiljön.

Vid eventuell ombyggnad av nr 3 bör byggnaden ändras till en- eller tvåfamiljshus av brandtekniska skäl.

KV FISKELÄGET

Bostadskvarter med nuvarande bebyggelse från början av 1800-talet. Karaktäristisk med tre mot Norrhamn gavelställda byggnader. Samtliga byggnader har en våningsyta understigande 80 m².

Fastighetsbeskrivning

6. 1 1/2 vånings rödfärgad stuga. Delvis markerad på kartan 1776.
8. 1 1/2 våning med gaveln över sjön. Gavelprydnad med årtal 1882.
9. 1 1/2 våning med gaveln över sjön. Gistvallen på tomten är en omistlig anordning i en historisk fiskarmiljö.
10. Sjöbod. 1 våningslänga med 2 våningsdel, tvärställt takfall och gaveln över sjön. På tomten dessutom mindre stuga.

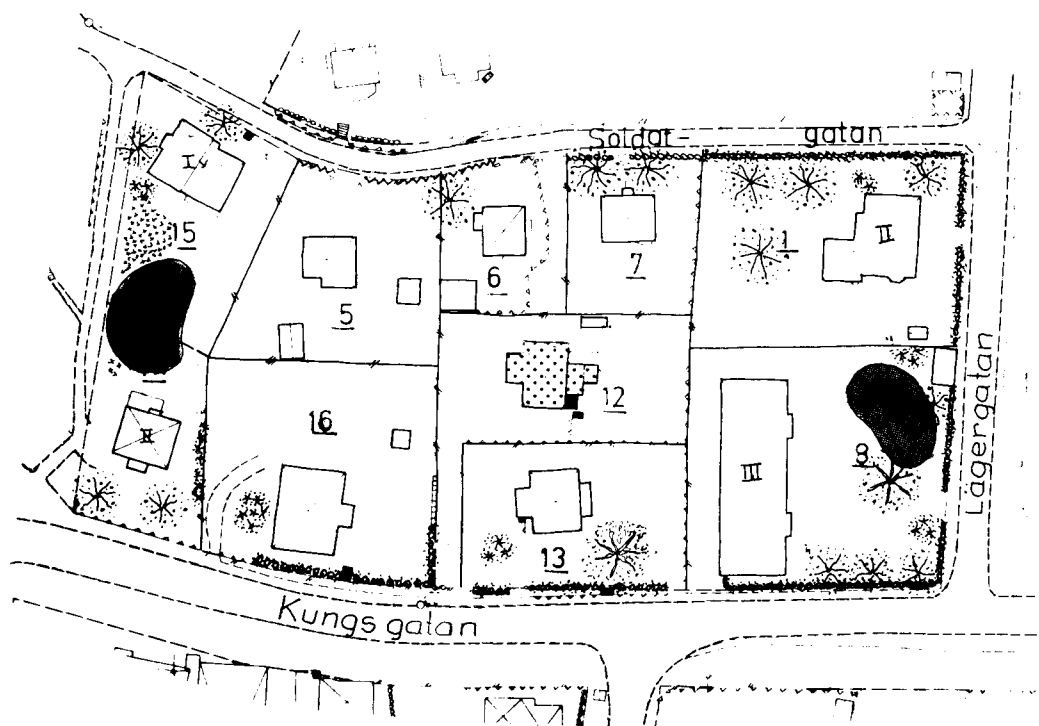
Riktlinjer

Beteckningen Q föreslås för hela kvarteret.

Stadsplanändring bör ske så att kvartersgränsen i öster justeras till enlighet med nuvarande häckar och byggnadslinjer. Byggnadsrätten begränsas till ca 60 m² byggnadsyta och två plan med begränsad höjd.

Byggnaderna vid sjön på tomterna 8, 9 och 10 Q-märkes. Gistvallen på nr 9 bibehålles eller flyttas till Hembygdföreningens tomt.

Komplettering med bostadsbyggnader kan möjligen ske med varsamt anpassade byggnader.

KV FRAMNÄS

Kvarteret med undantag av de fyra västligaste tomterna markerade i början av seklet den västra gränsen av stadsbebyggelsen, men också området väster därom ingick innanför stadsgränsen som promenadplats.

Murar, häckar och staket betydelsefulla för Kungsgatans, Lärgatans och Soldatgatans rumsbildningar.

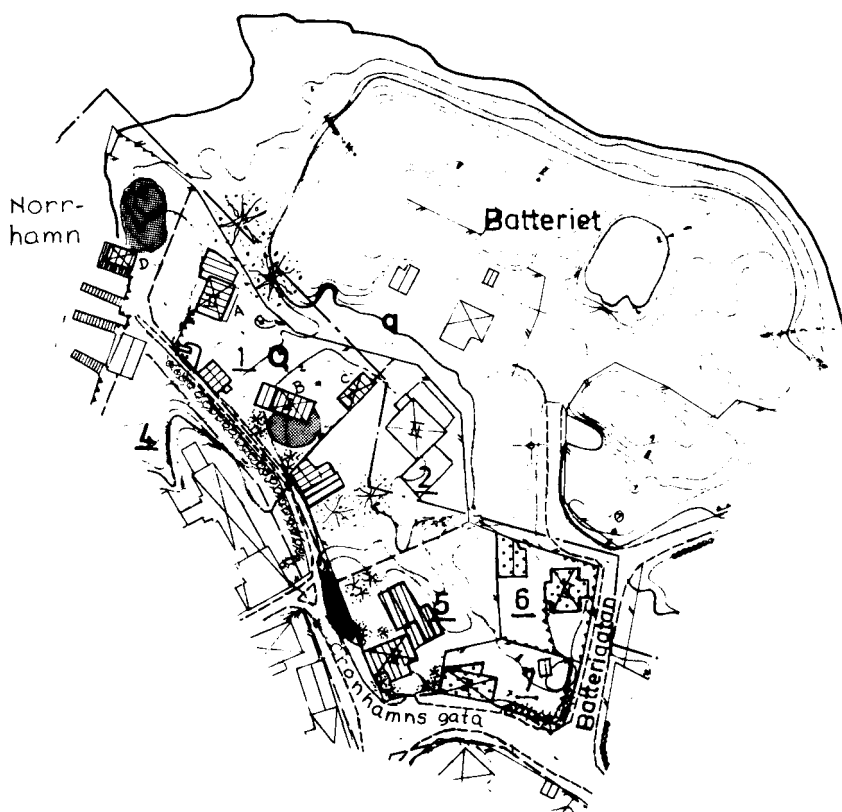
Fastighetsbeskrivning

1. 2 vånings putsad byggnad uppförd 1922. Litet flerfamiljshus med god standard och väl underhållen.
12. Del av byggnaden markerad på karta 1876.
13. 2 1/2 vånings spritputsad byggnad med listverk och verandor av trä. Troligen uppförd före 1880.
15. Trädgårdsanläggningen mot Ullbergs park är ett värdefullt inslag i miljön.
16. 1 1/2 vånings brädfordrad byggnad med plankstomme. Uppförd 1882.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Fordonstrafiken till tomten nr 8 bör företrädesvis ske från Lärgatan.

KV FYRVERKAREN

Kvarteret bildades i slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet, och begränsas i norr av batterivall redovisad på karta 1776. Terrängen sluttar starkt mot Norrhamnen och bebyggelsens placering och utformning har anpassats med hänsyn härtill. Den ner till Norrhamnen ledande Cronhamns gatan har i denna del kvar den ålderdomliga karaktären av stig, och är mer anpassad till terrängförhållanden än kvartersgränser.

Fastighetsbeskrivning

1. På tomten finns en byggnad (B) uppförd före 1776 och senare försedd med dekorativ glasveranda. Övriga byggnader är uppförda under 1800-talet. Gistvall finns på tomtplassen. Utanför den fastställda tomten ligger en väl underhållen sjöbod (D).
2. Timrad byggnad uppförd på 1800-talet som bostadshus, nyttjas numera som förråd och har stor betydelse för gaturummet.
5. Ursprungligen två bostadsbyggnader som sammanbyggs. Fungerar som bostadshus med nutida krav på utrymmen och standard. Staket och häck har stor betydelse för gaturummet.
6. Hög stenmur mot Batterigatan ger intressant entré till Batteriet och har stor betydelse för gaturummet. Dekorativt järnstaket och grindar. Bostadshuset har snickeridetaljer av dekorativt hög kvalitet. Gårdsbyggnaden har uppförts som tvättstuga.
7. Envåningsbyggnad i gatuliv uppförd mellan 1776 och 1847. Byggnadens läge, staket, grind och häck har stor betydelse för gaturummet.
Byggnadslov för ersättningsbyggnad, anpassad till omgivande bebyggelse har givits.

Riktlinjer

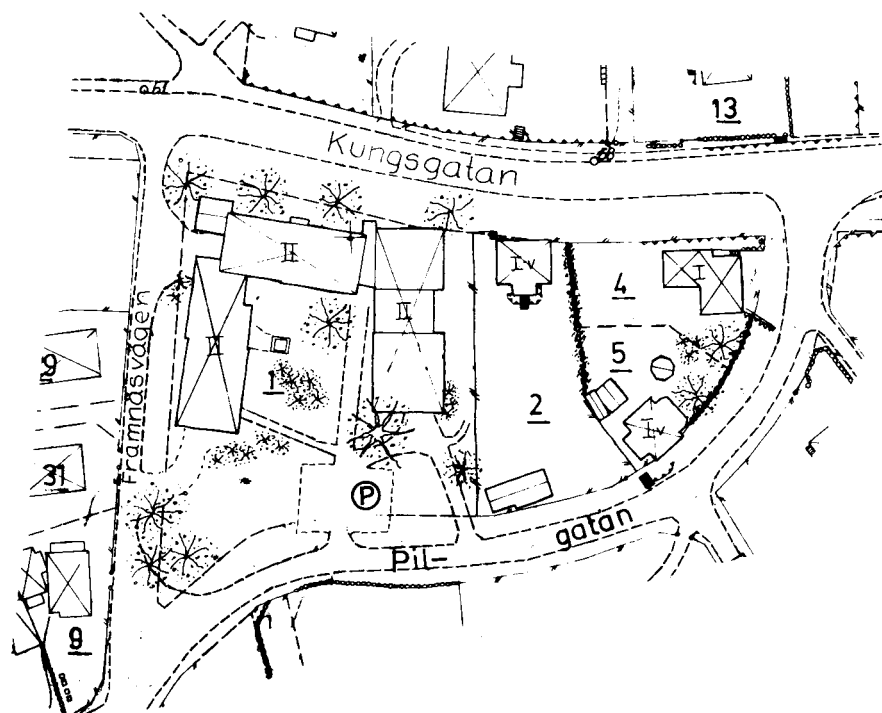
Beteckningen q föreslås för området runt huvudbyggnaden på tomten nr 2 och Q för kvarteret i övrigt.

Vid ändring i stadsplanen bör Cronhamns gatans nuvarande läge befastas och tomtgränser följa befintliga staket och murar. Bryggor och byggnad vid stranden utgör ett viktigt inslag i stadsbilden.

Nuvarande ägoförhållande vid stranden bör bestå. Byggnad vid stranden knyts till tomt. Anläggande av gångväg i strandområdet bör icke ske. Parkeringsplatser för vissa fastigheter går inte att lösa inom kvarteret.

Helårsbosättning i samtliga bostadshus är önskvärd.

Om- och tillbyggnader måste dock ske med största hänsyn till miljön.

KV GRÖNA LUND

Kvarteret ingår i det område som 1880 öppnades för sommarbebyggelse, men utnyttjades inte särskilt hårt under 1800-talet. Numera präglas kvarteret till stor del av ålderdomshemmet som bildar fasad mot Kungsgatan och ger kvarteret en öppen parkkaraktär mot söder.

Kungsgatan har utanför tomten nr 2 en vertikalkurva som skymmer sikten vid utfart från Pilgatan.

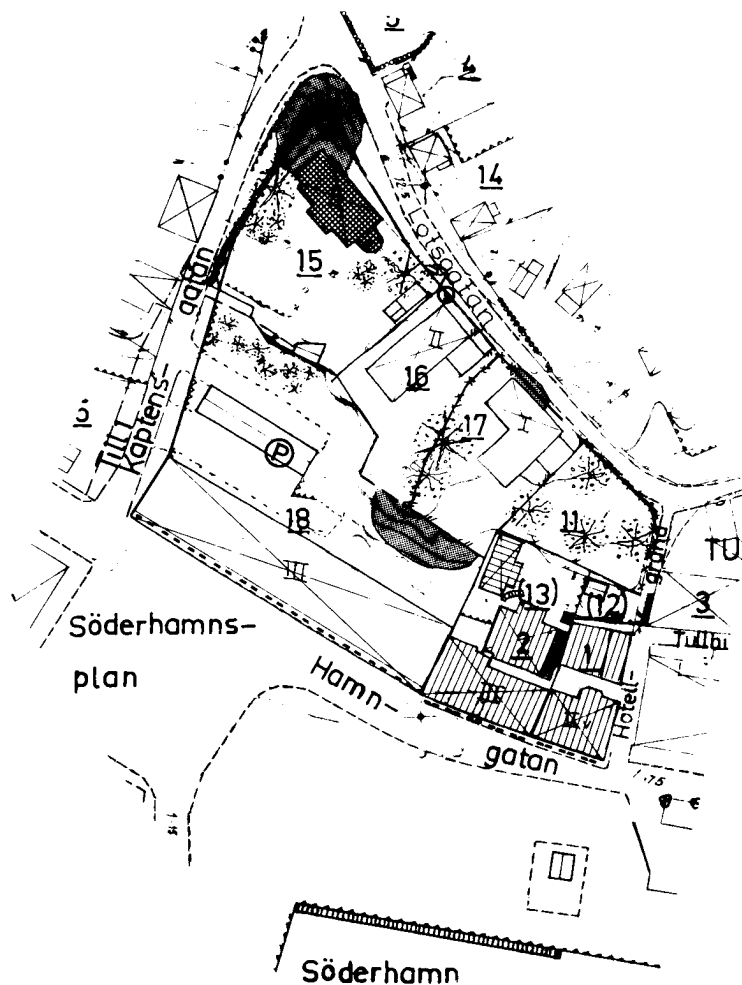
Fastighetsbeskrivning

2. "Amalieborg" 1 1/2 vånings litet hus uppfört omkring 1890 i gatuliv mot Kungsgatan. Staket och slänt mot Pilgatan betydelsefulla för gatubilden.
4. Häck, mur och slänt mot Pilgatan betydelsefulla för gaturummet.
5. 1 1/2 vånings byggnad markerad på kartan 1880. Senare ombyggd belägen i tomtragrens mot gatuliv. Häck, mur och slänt betydelsefulla för gaturummet.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Vid eventuell stadsplaneändring bör kvartersgränsen mot Framnäsvägen och Pilgatan justeras i synnerhet för tomten nr 1. Kungsgatan bör justeras i höjdläge mellan Pilgatan och Framnäsvägen. Möjligheten att anordna gångtunnel Framnäsvägen—Ullbergs park bör studeras. Med hänsyn till den tomtestorlek som råder i kvarteret är delning av tomten nr 2 tänkbar under förutsättning att tillfart till båda tomtdelarna sker från Pilgatan.

KV HAMNEN

Handels- och bostadskvarter med stadsplan fastställd 1962. Kvarteret har haft sammanhängande bebyggelse mot Hamngatan sedan 1700-talet, och den ursprungliga bebyggelsen har under 1800-talet och 1900-talet påbyggt eller helt bytts ut.

Kvarteret är i väster, norr och öster omgivet av gator med ålderdomlig karaktär. Karaktäristiska klippartier har sparats. De ursprungliga belysningsstolparna har sparats i Lotsgatan.

Fastighetsbeskrivning

1. Mot Hamngatan 2 1/2 vånings bostadsbyggnad med affärslokaler i bottenvåningen, byggd före 1880. Gyttrig gårdsbebyggelse. Byggnaderna har stort värde för gatubilden.
2. Mot Hamngatan 3 våningsbyggnad med butikslokaler i bottenplanet. Symmetrisk fasaduppbyggnad. Innanför gatuhuset två gårdsbyggnader innehållande bostäder och lagerlokaler. Gården har trånga passager och stor nivåskillnad. Gatuhuset har stor betydelse för gatubilden.
11. Obebyggd tomt med i gaturummet fint verkande plank.
15. 2 våningsbyggnad med åttkantig tornbyggnad uppförd under senare delen av 1800-talet. Tomten är delvis inhägnad med staket av gammal Vaxholmsmodell. Tidigare stod här en av Vaxholms fyra väderkvarnar och delar av kvarnen har återfunnits i byggnaden.
16. Villabyggnad uppförd 1965 och under 1977 påbyggd så att byggnaden fått egen karaktär som berikar miljön.

Riktlinjer

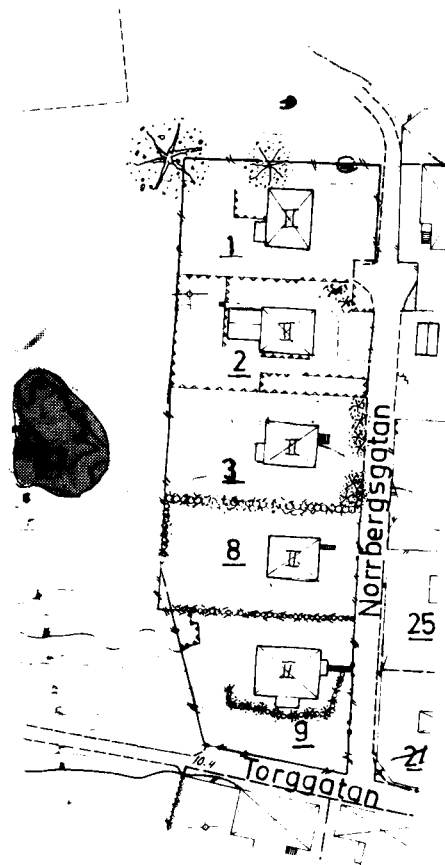
Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Parkering i erforderlig omfattning kan inte anordnas inom kvarteret. Angöringsplatser för kunder till butiker saknas i stor omfattning.

Tomtgränser justeras för tomten nr 15.

Gatubelysning i Lotsgatan justeras med utbyte av glödlampor.

Byggnaden på tomt nr 15 Q-märkes vid eventuell stadsplaneändring.

KV KASINOT

Kvarteret är tillkommet efter stadsplaneändring 1945. I förslag till stadsplan 1933 redovisas ett kvarter här, med något annorlunda utformning än det nuvarande kvarteret.

Kvarteret är strikt bebyggt med likartade enfamiljshus i två plan uppförda mellan 1937 och 1946.

Kvarteret utgör gräns mellan stadsbebyggelsen och parkstråket genom staden.

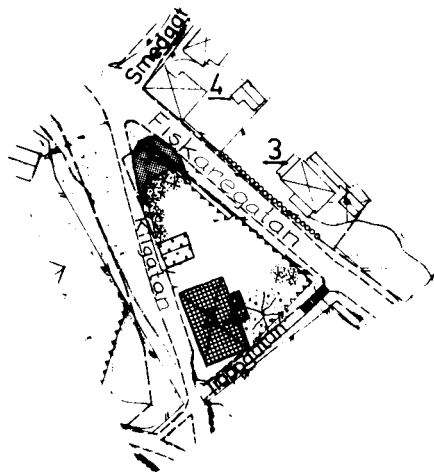
Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Ingen utökning av kvarteret är önskvärd med hänsyn till skolan, Storstugan och Norrbergsparkens allmänna betydelse.

Kvarter nr

14

KV KILEN

Trekantigt kvarter beläget på klippa och omfattande en tomt. Hög stödmur mot Fiskargatan och Trappgatan har betydelse för gaturummet.

Kvartersgränsen har justerats med hänsyn till befintliga förhållanden vid stadsplaneändring 1973.

Fastighetsbeskrivning

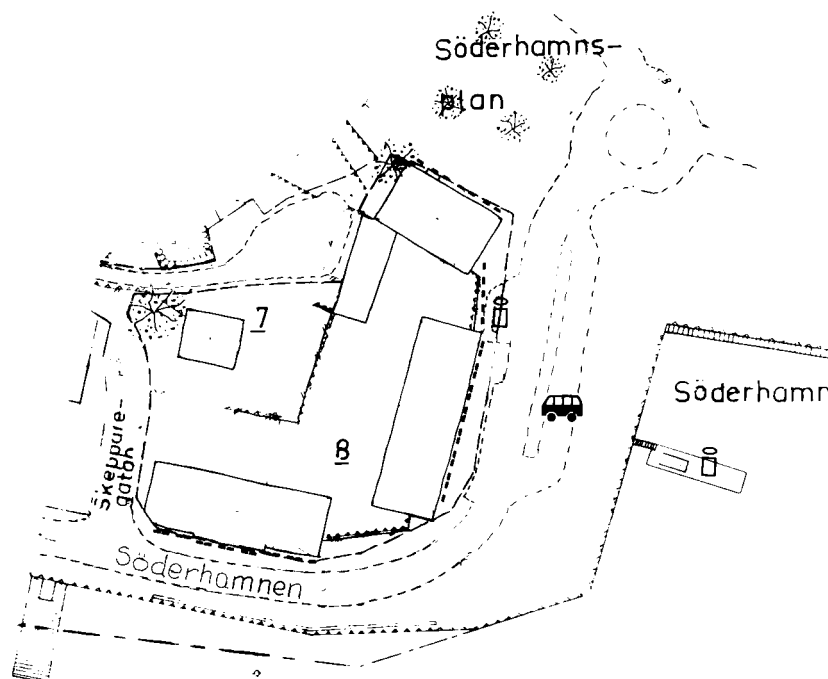
2. Byggnaden är uppförd omkring 1870 och är väl bibehållen och rustad. Fin snickarglädje.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Upprustning av Trappgränd med hänsyn till säkerhet och kulturhistoriskt värde måste företas.

KV KONSTAPELN

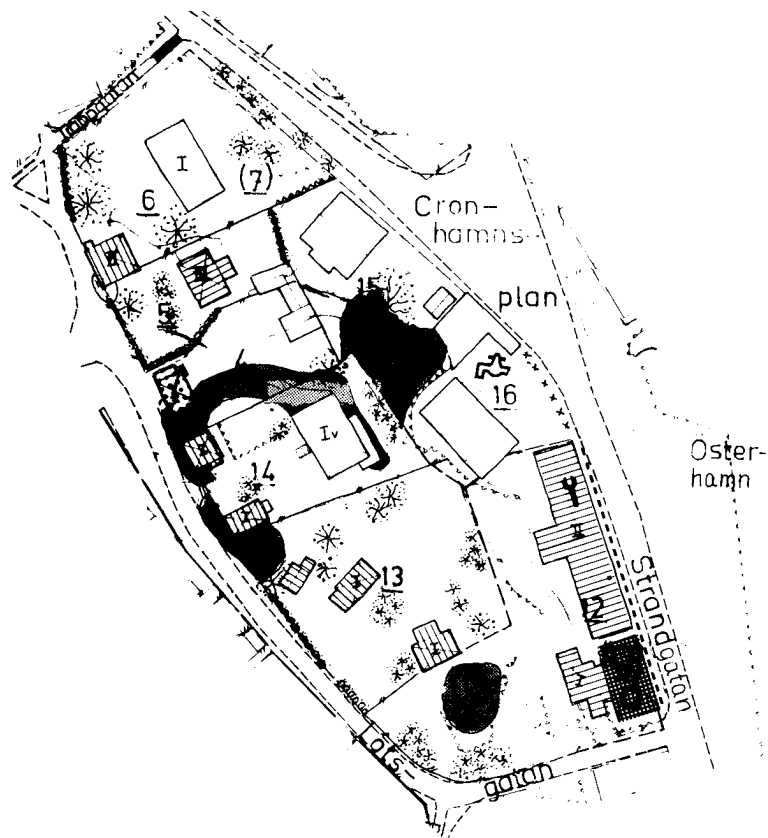
Redan den 1926 antagna stadsplanen var ett hot mot den bebyggelse som existerade här till mitten av 1950-talet, och efter ytterligare stadsplaneändring 1956 revs samtliga byggnader mot gatan Söderhamnen.

Byggnaderna ersattes med bostadshus i tidens anda, där gatuvåningen inreddes med lokaler och butiker. Gatan har därigenom och på grund av Söderhamnens utbyggnad 1969 blivit den fordonsmässigt och i viss mån även för gående livligast frekventerade gatan.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

q-beteckningen får här anses som en anmaning att vid framtida förändringar i byggnader och detaljer taga hänsyn till att kvarterets fasad är en första anblick från sjön och synnerligen betydelsefull. På sikt är det önskvärt att bebyggelsens karaktär mer anpassas till Vaxholmsmiljö.

KV KRONAN

Kvarteret är uppbyggt på en klippa som stupar mycket brant mot öster och är ett mycket markant inslag i stadsbilden sett från sjön norr om Vaxholm.

Östra delen av kvarteret har från 1700-talet varit bebyggt med krog, sjöbodar och magasin, som då låg alldeles vid eller ute i vattnet. Kajen framför kvarteret fungerar som stadens lasthamn.

För närvarande tillsammans med Strand och Tullhuset de enda "stadsmässiga" kvarter med kvarvarande ålderdomlig fasad mot sjön. Bebyggelsen i huvudsak uppförd 1880–1900 talet.

Fastighetsbeskrivning

4. Byggnadslov har beviljats för ny fint formad bostadsbyggnad belägen inne på tomten. Då den befintliga bostadsbyggnaden i gatuliv blockerar tillfarten avses denna ersättas med ett till miljön väl anpassat uthus. Klippan i gaturummet sparas.
5. Bostadshus i tre våningar. Byggnadens tre lägenheter sammanslagna till en efter genomgripande invändig ombyggnad. Häck, staket och grind viktigt inslag i gatubilden.
6. Byggnaden i gatuliv viktigt inslag för upplevelsen av gaturummet. Ursprungligen uppförd före 1776.
12. Restaurangen uppförd 1885 i samma läge som tidigare krogbyggnad fungerar fortfarande. Betydelsefull i stadsbilden sedd från sjön och gatan. Magasinbyggnaden uppförd ungefär samtidigt fungerar som lokaler för hantverkare och är delvis outnyttjad.
13. Två stugor, varav den i tomtgräns mot 12 uppförd före år 1776. Båda har stort kulturhistoriskt värde. Staket som klättrar upp på klippan, grindar och häck är värdefulla gaturumsbildande detaljer.
14. På klippan i gatulinjen två små stugor byggda i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet och sammanbundna med plank och grindar. Stor betydelse för gaturummet.
15. Tomt med bergrum i kommunens ägo. Den nyligen uppförda pumpstationen berikar gatubilden.
16. Industritomt med plank vilket har betydelse för gatubilden.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Parkeringsmöjligheter saknas för tomterna 12 och 14.

Kvarteret bör även i fortsättningen ha verksamheter förlagda mot Strandgatan. Eventuell stadsplaneändring bör främja sådant ändamål och lösa parkeringsbehovet.

Restaurangbyggnaden Q-märkes.

Området från Cronhamnsplan till Hotellhörnan bör bli föremål för särskilt studium från

AB Åkers kanals sida för säkerställande av fortsatta verksamheter och användning av kajområdet.

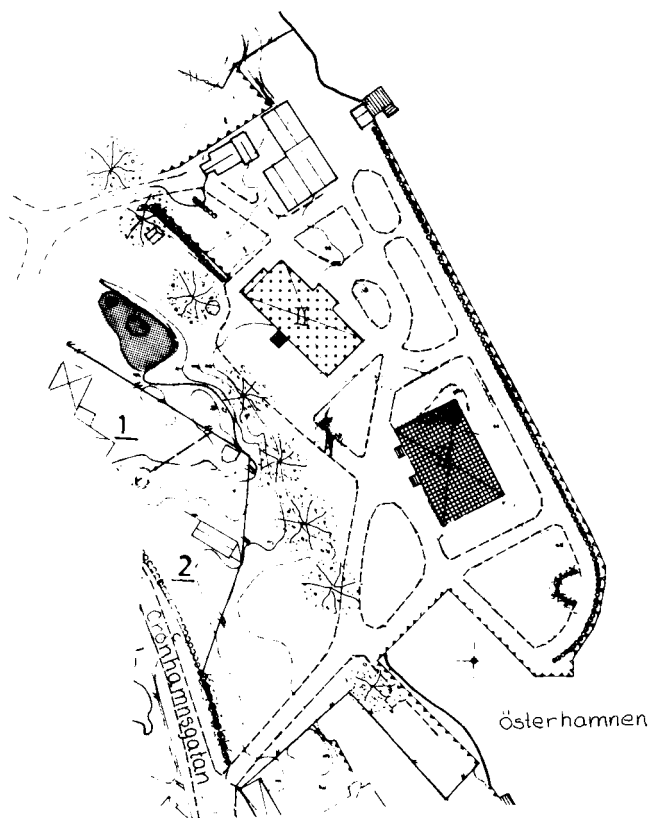
Byggnaden i gatuliv på tomt nr 6 bör rustas till helårsbostad.

Upprustning av Trappgränd med hänsyn till säkerhet och kulturhistoriskt värde måste företagas.

Gatubelysning i Lotsgatan justeras med utbyte av glödlampor.

Kvarter nr

17

KRONUDDEN

Vaxholms Fästning hade ursprungligen en förrådsbyggnad här "Kronboden" för de kättingar och bommar, som man låste fästningssunden med. Under 1800-talet fanns garveri och ett antal rödfärgade stugor uppförda inom området. I stadsplanen från 1936 har området avsatts för militärt ändamål. Kvarter- och fastighetsbildning har inte skett.

Området ger intryck av välvårdad park. Strandlinjen har markerats med kajbyggnad från litet badhus med brygga i norr och fram till den kommunägda marken vid kvarteret Tullbommen. Mot fästningssundet är kajen försedd med låg häck fram till den lilla hamnbassängen.

En äldre byggnad i 1 1/2 våning med brutet tak och valmade gavelspetsar är uppförd före 1847 och kallas "Garvargården". Tvåvåningsbyggnaden uppfördes vid sekelskiftet som Fortifikationsexpedition. Dess dominanta läge gör den till ett viktigt inslag i stadsbilden sedd från sjön.

Byggnaderna används numera som tjänstebostäder för militär personal.

Riktlinjer

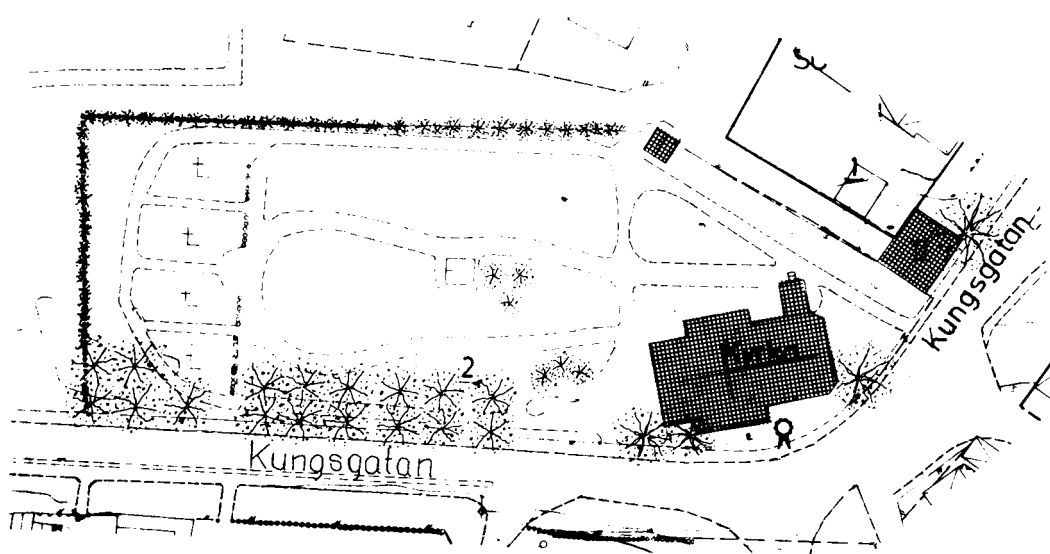
Beteckningen Q föreslås för området.

Tvåvåningsbyggnaden Q-märkes. Anläggningen bibehålles intakt.

Eventuellt bör en mindre parkeringsyta åstadkommas i områdets sydligaste del.

Kvarter nr

18

KV KYRKAN

Kvarteret är skyddat genom kungörelse 1920 om offentliga byggnader, och omfattar idag bara kyrkogården, klockstapel och kyrkobyggnaden. Tidigare har kvarteret innehållit en omväxlande bebyggelse, och var då betydligt större.

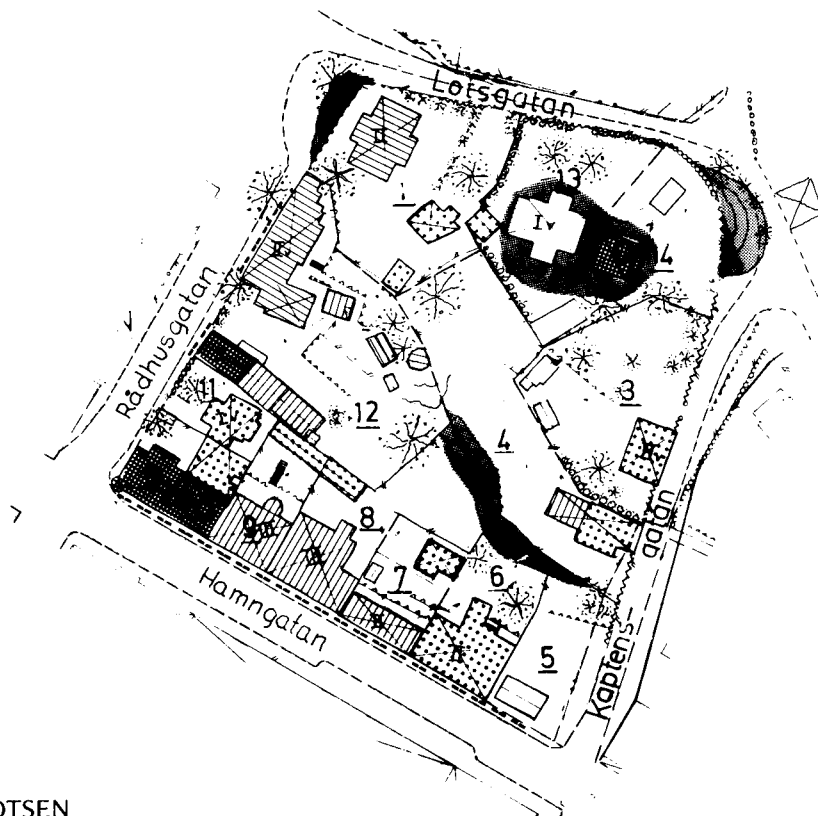
Kyrkan och kyrkogården med dess inhägnad och den utanför kyrkan placerade fattigbösen är ett viktigt inslag i stadsbilden.

Ursprungligen grundlades, troligen på samma plats, 1649 en träkyrka med torn, som 1746 ansågs så bristfällig att den inte var reparationsvärd.

Den nuvarande kyrkans grundsten lades den 20 oktober 1760, och avsikten var att kyrkan skulle vara försedd med en kraftig tornbyggnad i nyklassisk stil enligt den ritning som påbörjades av C F Adelcreutz och fullbordades av O S Tempelman.

Planen förändrades under byggnadstiden, huvudsakligen på grund av den likvida situationen, och 1803 var den nya stenkyrkan färdig och erhöll namnet Gustaf Adolph. Den har senare renoverats bl a 1896, 1962 och 1967.

Ordnad parkeringsplats för kyrkobesökare saknas.

KV LOTSEN

Kvarteret har en av de högst belägna punkterna i nordöstra stadsdelen och har stor betydelse för intrycket av Vaxholm från sjösidan. Den klättrande bebyggelsen är en effektiv bakgrund till de närmare sjön belägna lägre kvarteren.

Bebyggelsen är stadsmässigt uppbyggd med sammanbyggda hus i gatulinjen längs Hamngatan. Vid Rådhusgatan och Kaptensgatan finns friliggande byggnader i gatuliv. Bebyggelsen i övrigt är anpassad till naturliga lägen i terrängen.

Byggnadsbeståndet är uppfört – med få undantag – under senare hälften av 1800-talet och runt sekelskiftet. Längs Hamngatan ligger butiker och lokaler i bottenplan. Tomterna är i allmänhet mycket oregelbundet utformade.

Fastighetsbeskrivning

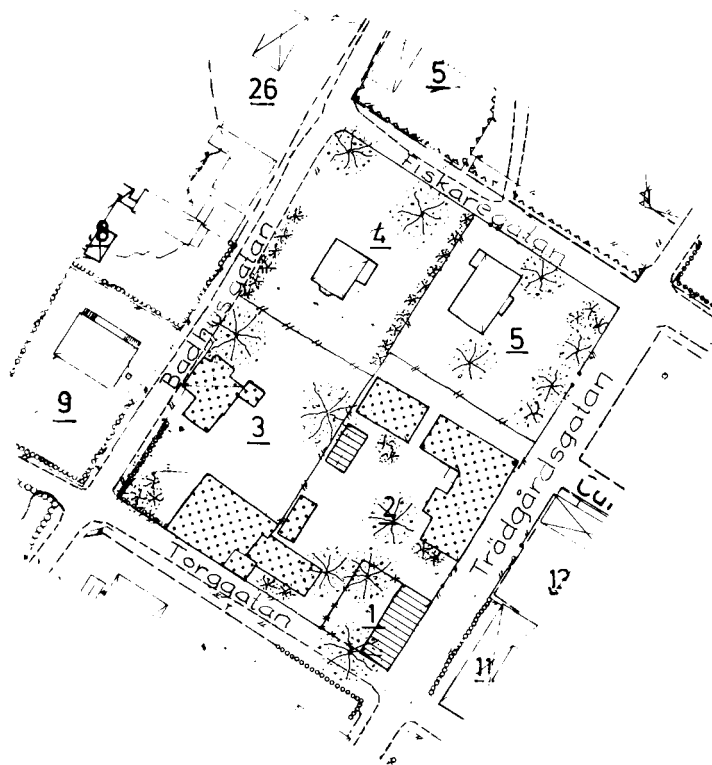
1. 2 vånings panelhus med stora glasverandor på klippa högt över Torget. Byggt omkring 1870.
3. 2 1/2 vånings panelhus i gatuliv. Uppfört 1847 och påbyggt till nuvarande utseende 1896.
4. Äldsta delen (mot gården) 1 vånings stuga markerad på karta 1776. Vidbyggt 2 vånings panelhus i gatuliv.
6. 2 våningshus markerad på karta 1847. Upprustad och delvis ombyggd 1977.
7. Enda kvarvarande byggnad som visar Hamngatans mest typiska bebyggelse från 1700-talet till slutet av 1800-talet. Byggnaden har 1977 påbyggt med övervåning. På gården finns stuga uppförd 1882.
8. 2 1/2 vånings panelhus. Ursprungligen 1 våningsbyggnad som påbyggt 1894.
9. 3 vånings putsat hus uppfört 1904. Verkningsfullt enkel fasad.
10. 2 vånings panelhus med inredd vind och försett med burspråk och torn i hörnet. Sammanbyggt med 2 våningsbyggnad med artikulerad port. 1880–1885.
11. Byggnaden är markerad på karta 1847. Staket, häck och portal är fina inslag i stadsbilden.
12. Försäljningsboden i gräns mot tomt 11 uppförd 1887 är historiskt intressant som byggnadstyp. Bostads- och affärshuset har tidigare varit försett med rik snickarglädje. Ursprungligen uppfört före 1880 och därefter till- och påbyggt vid fyra tillfällen fram till 1907.
13. Byggnaden är belägen på höjdpunkten i stadsdelen och har tidigare fungerat som restaurang (Utsikten). Byggnaden har välbevarad snickarglädje.
14. Uppförd som lusthus och biljardsalong före 1880. Karaktärsfull panelarkitektur.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Stadsplaneändring bör utföras så att kvartersgränsen justeras mot Kaptensgatan. Eventuell ny tomtindelning bör taga hänsyn till befintliga terrängförhållanden, murar och staket. Byggnaderna på tomterna 10 och 14 Q-märkes.

Kvarter nr
20

KV MARS

Rektangulärt kvarter som i sin södra del har en kulturhistoriskt intressant bebyggelse uppförd i gatulinje. Kvarterets norra halva är bebyggd med två enfamiljsvillor, på förhållandevis stora tomter.

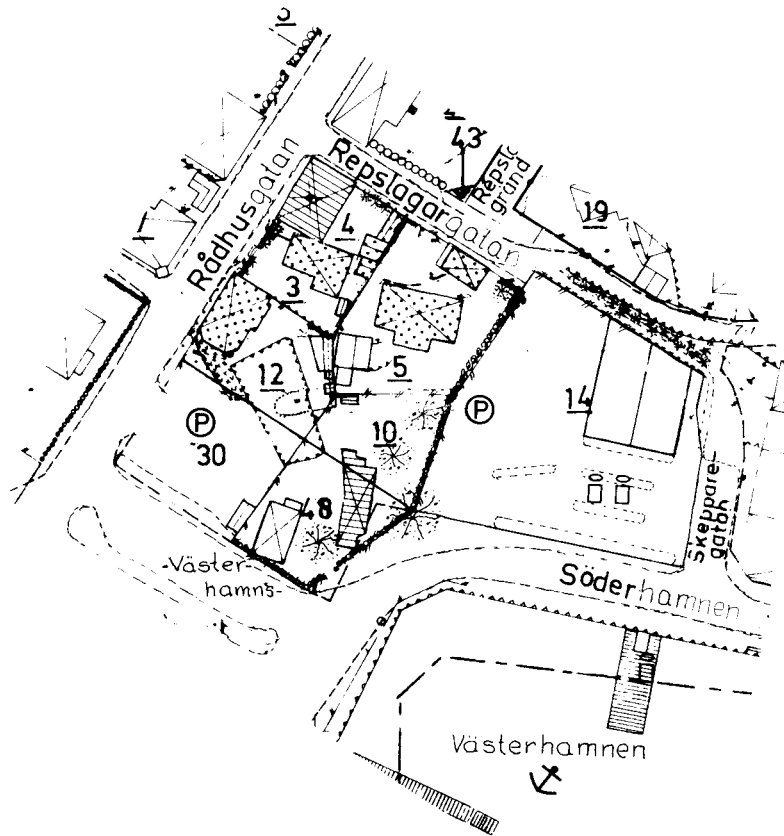
Fastighetsbeskrivning

1. Byggnaden bidrar med sin småskalighet till omväxlingen i området och har stor betydelse för gatubilden. Ur miljösynpunkt väl värd att satsa på. Markerad på karta 1776.
2. Tidigare flerfamiljshus (2 byggnader) med sammanlagt 8 lägenheter. Senare omändrad till 7 lägenheter och för närvarande under ombyggnad till 2 lägenheter. Byggnaden brandförsäkrades 1818.
På gården finns ytterligare ett bostadshus, markerat 1876, och en liten stuga vilken påstås vara byggd på 1600-talet.
3. Uthusbyggnaderna mot Torggatan innehåller en äldre tillbyggd smedja.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Vid stadsplaneändring bör undersökas möjligheten till allmänna parkeringsplatser. En förtätning av kvarteret synes möjlig ur miljösynpunkt. Förändringar i fastighetsbildning bör avvakta parkeringsutredning.

KV MATROSEN

Kvarteret redovisat ungefär i sin nuvarande form på karta från 1776. Mot Rådhusgatan markerar byggnader, mur, häck och staket gaturummet. Bebyggelsen är gyttrig och intressant.

Fastighetsbeskrivning

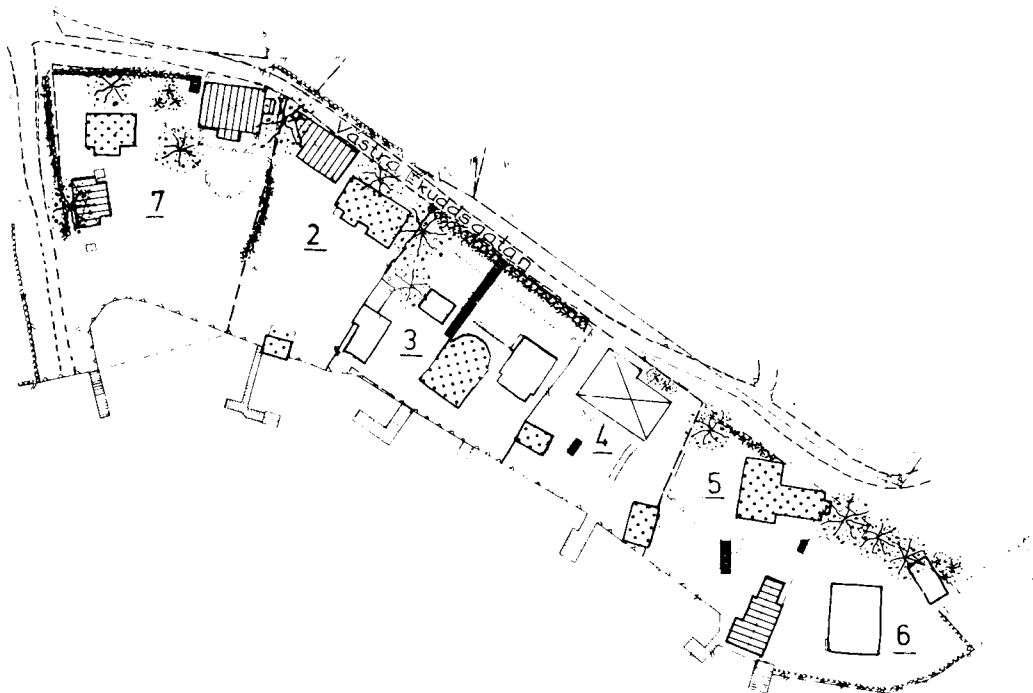
3. 2 vånings panelhus med glasveranda. Byggnaden indragen från gatuliv, som markerats med mur, häck och grind.
4. 1 1/2 vånings panelhus på stensockel i gatuliv markerat på kartan 1776.
5. 2 1/2 våningsbyggnad med tre våningars glasveranda byggd före 1880. I gatulivet liten 2 vånings rödfärgad byggnad.
10. Karaktärsfull smal länga med originell planform och fönsterlös västerfasad. God panelarkitektur. Häck betydelsefull för gatubilden.
12. 1 1/2 våning i gatuliv. Övervåning med åttkantig tornavlutning i söder. Markerad på kartan 1776. Betydelsefull för stadsbilden.
14. Tomten nyttjas för bensinstation och bilverkstad uppförd 1970.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Kvarteret har vid stadsplaneändring 1968 beskrivits hårt i sin södra del. Vid stadsplaneändring bör mark återställas till tomten nr 10 och kvartersgränsen ändras i enlighet med befintlig häck. Även tomten nr 12 bör tillföras viss del av stadsäga 30 då befintliga murar har stor betydelse för gatubilden.

Erforderligt antal parkeringsplatser bör reserveras för fastighetsägarna inom kvarteret. Tomt nr 14 bör bli föremål för särskilt studium och samråd med fastighetsägaren om miljöanpassande åtgärder.

KV MELLERSTA EKUDDEN

Strandkvarter med bryggor, kajskoningar, sjöbodar, häckar och staket med stor betydelse för stadsbilden sedd från sjön.

Bebyggelse fanns i början av 1800-talet, men nuvarande bebyggelse är huvudsakligen från slutet av 1800-talet och omkring sekelskiftet.

Kvarteret gränsar i öster mot en öppen plats "Ekuddsparken" där tidigare Ekuddens ångbåtsbrygga legat. 1884 upplät staden en del av platsen till Vaxholms roddklubb för uppförande av ett båthus.

Fastighetsbeskrivning

2. Rödfärgade stugor i en respektive två våningar. Det mindre huset med den spetsigt avskurna gaveln och långsides verandan är troligen hitförd 1890 från Rydholundskvarteret medan det större huset är en påbyggd fiskarstuga från före 1847.
3. "Poppelgården" 1 1/2 våning med rik snickarglädje, ursprungligen fiskargård ombyggd under 1800-talets senare del. Dessutom mindre stuga, den första fiskarstugan, och liten sommarvilla från 1890. Mellan strand och gata är stor nivåskillnad vilken upptages på tomten med trappor. Kaj och brygga.
4. Vid sjön två mindre stugor varav den ena markerad på karta 1880. Kaj och brygga.
5. "Maryhill" 2 vånings panelhus uppfört före 1880. Vid sjön 1 vånings stuga med öppen veranda och badhus. Kaj och brygga.
6. "Sjöhyddan" 1 1/2 våning uppförd före 1880. Häck och kantskoning mot sjön har stor betydelse för upplevelsen av stadsbilden. Kaj och brygga.
7. 1 1/2 vånings panelhus på hög sockel. Uppförd före 1880. Vid sjön gavelställd 1 1/2 vånings stuga med tvåvåningsveranda. Rik snickarglädje och välbevarad. Kaj och brygga.

Riktlinjer

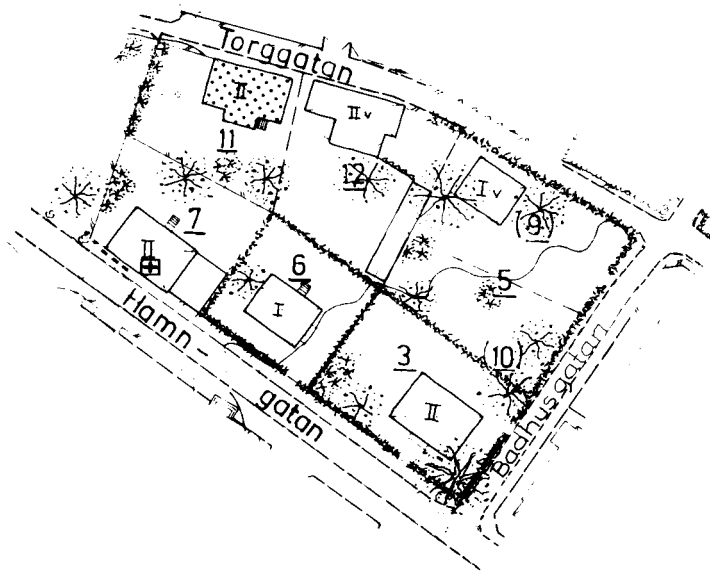
Vid eventuell framtida stadsplanändring bör kvartersgränser revideras med hänsyn till nuvarande murar, häckar, staket och grindar. De har stor betydelse för gaturummet i samverkan med motsvarande i kvarteret Byggmästaren.

Gatans höjd- och planläge bör inte rubbas.

Strandområdet med byggnader, bryggor, kajläggningar, häckar och staket bör bevaras.

Vattenområdet bör ges VB-beteckning.

KV NEPTUNUS

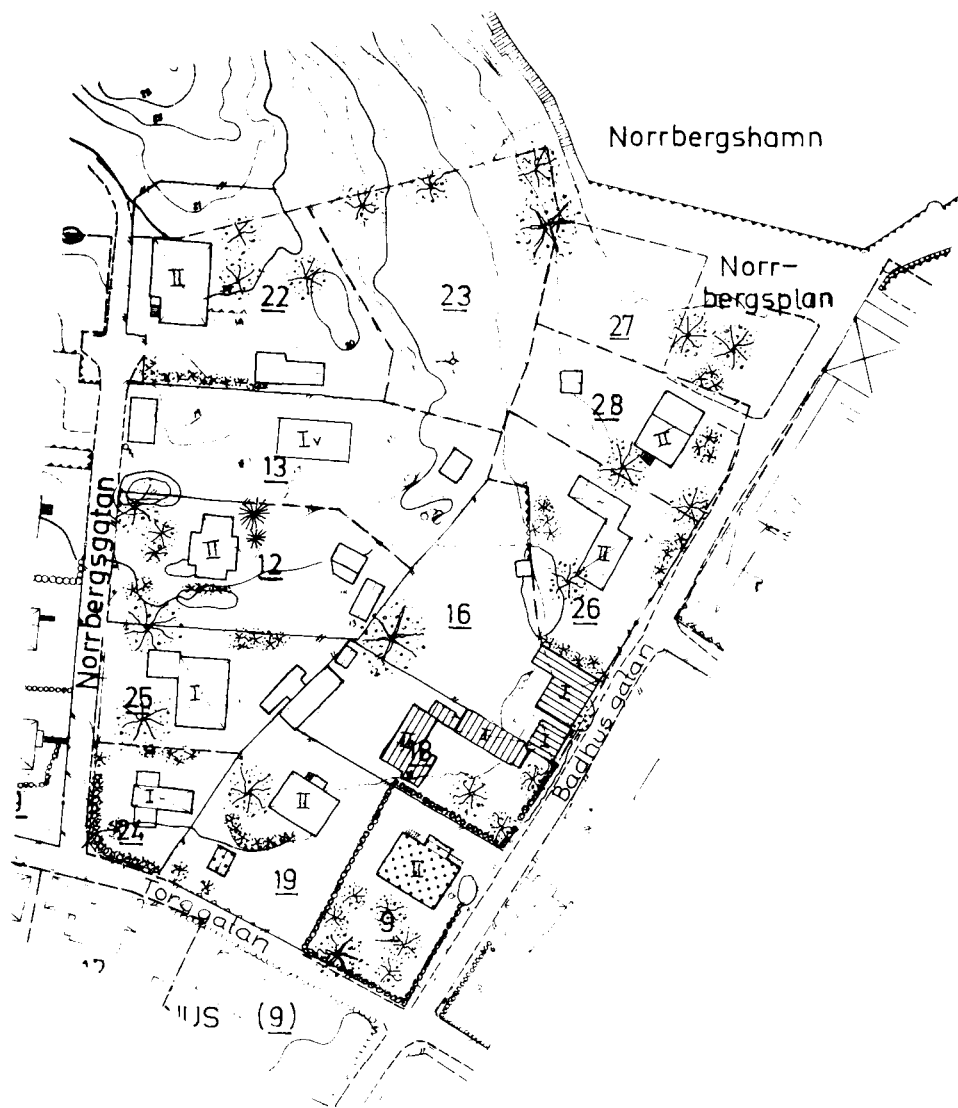
Kvarteret bildar gräns mot det tydligt uppfattbara grönstråket från norra till södra stranden av Vaxön. Bebyggt före 1800-talet.

Fastighetsbeskrivning

- 3, 5, 6. Staket och häcker mot gata har stor betydelse för gaturummet.
11. 1 1/2 våning i gatuliv, brutet tak, stensockel. Markerat på kartan 1880. Helt ombyggt och med intressant färgsättning.
12. 2 1/2 våningar. Markerat på kartan 1880. Till- och påbyggt.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.
Vid ett bebyggande av den administrativt bildade tomten nr 10 bör byggnaden anpassas till övrig bebyggelse i kvarteret.

KV NORRBERGET

Den östligaste delen av kvarteret utgjorde 1720 gräns för stadsbebyggelsen. Fyra tomtplatser finns redovisade och samtliga var bebyggda. Kvarteret har därefter utökats 1776, 1847, 1876 och 1911.

Fastighetsbeskrivning

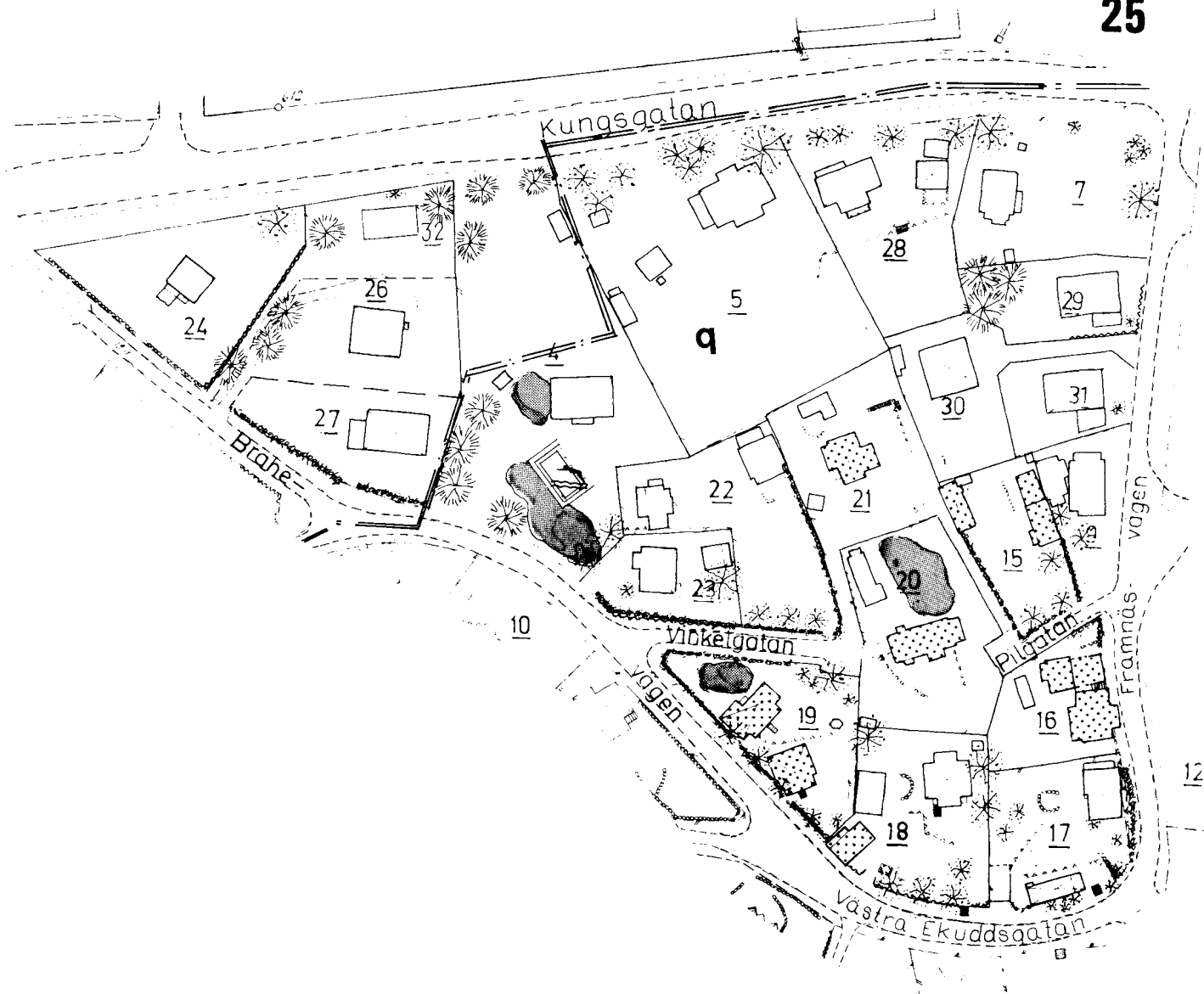
9. "Två Popplar" 2 vånings klassicistiskt panelhus med källare och valmat tak uppfört efter byggnadslov 1924 och omgivet av häck och staket vilka har stor betydelse för gaturummet.
16. "Oxeltäppan" 1 våningsstugor i gatuliv på stensockel och synlig klippvägg. Knuttimmer, stående panel, lockläkt. Markerad på karta 1776. Stor betydelse för gaturummet.
18. I tomtgränsen med gaveln mot gatan tätt intill bebyggelsen på tomt 16, stuga i en våning med vindsrum. Knuttimmer. Uppförd omkring 1800 och tillbyggd på längden med ett rum åt gången. I västra tomtgränsen en låg rödfärgad uthusbyggnad, som använts som ladugård. 1975–1976 uppfördes tillbyggnad till bostadshuset med till området väl anpassad form och nutida utförande.
19. Litet rödfärgat uthus på källare uppfört omkring 1800. Mur och staket mot gatan betydelsefull för gaturummet.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Parkeringsplatser svårlösta för bl a tomterna 16 och 18.

Vid stadsplaneändring bör hörnet Norrbergsgatan–Torggatan studeras.

KV NYBYGGAREN

Kvarteret utgjorde på 1880 års karta gräns för stadsbebyggelsen. Vid denna tid gick västra kvartersgränsen rakt norr ut från Vinkelgatans anslutning till Brahevägen.

Byggnaderna som uppfördes var jämförelsevis enkla och tätt placerade på små oregelbundna tomter. De flesta av byggnaderna redovisade på 1880 års karta finns kvar idag.

Miljön är tät och mycket karaktäristisk. Häckar, murar och staket är betydelsefulla för gaturummen.

Fastighetsbeskrivning

4. 1 1/2 våningsvilla i herrgårdsstil byggd 1922.
5. "Fridhem" 2 1/2 vånings panelhus med verandor före 1880 ombyggt på 1940-talet. Välbevarat, kvadratisk uthus. (Lusthus.)
7. "Stangenberg" 1–1 1/2 våning, litet hus med sammansatt form byggd före 1880.
15. 2 vånings långsmalt panelhus med glasveranda på gaveln, enkla snickeridetaler av hög kvalitet. Byggt före 1880.
16. 1 1/2 vånings panelhus på stenmurad källarvåning i gatuliv. 2 vånings burspråk konsollat över gatan ger ett värdefullt inslag i stadsbilden. Byggt 1882.
17. 1 vånings byggnad från 1882 senare om- och tillbyggd. Mot Västra Ekuddsgatan låg en våningslänga.
18. 1 1/2 våningar på hög sockel byggd 1882. moderniserat. Litet uthus med gaveln i gatuliv har tidigare fungerat som mjölk- och speceributik.
19. En byggnad med dubbla verandor och välbevarad snickarglädje. En byggnad i 1 1/2 vå-

ning välbevarat panelhus med 2 våningsveranda utefter hela husets längd i bottenvåningen. Båda husen är uppförda före 1880.

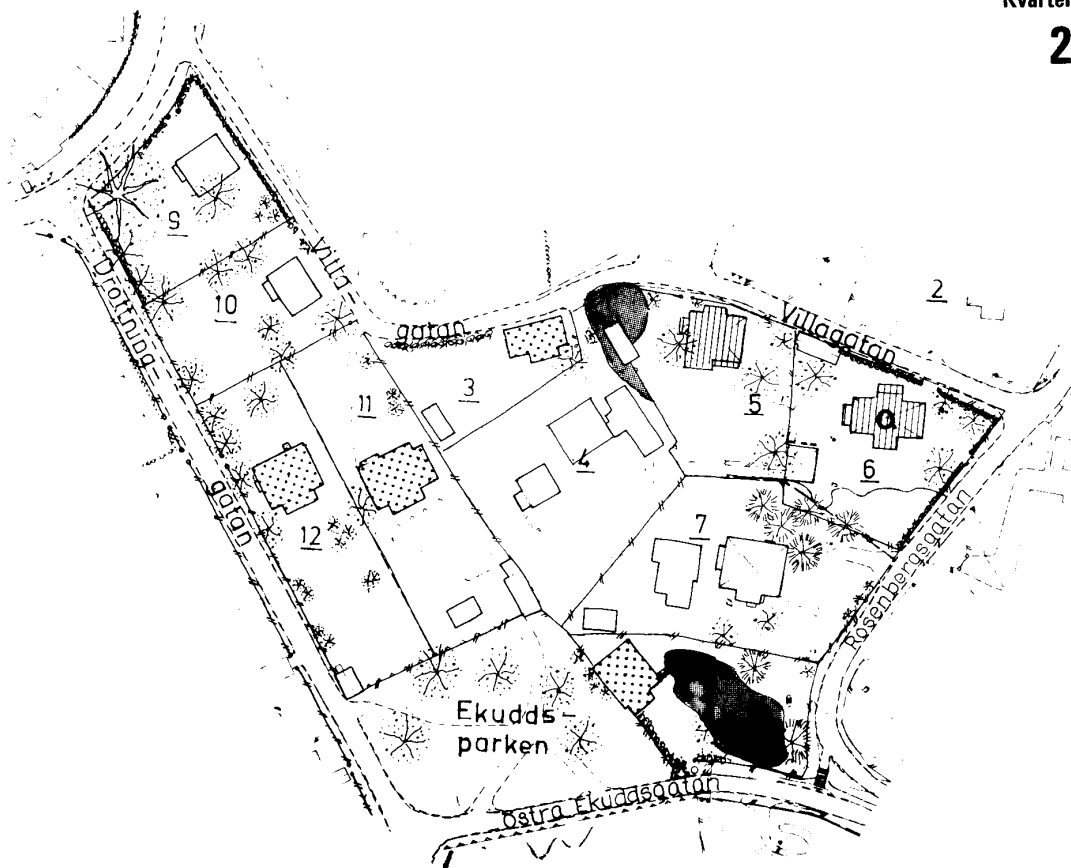
20. "Marieberg" 1–1 1/2 våning med 2 vånings tornliknande överbyggnad mot väster.
21. 1 1/2 vånings rödfärgat hus med vitt listverk och öppen veranda. Delvis uppförd före 1880 och tillbyggd 1889.
22. "Carlstorp" 2 våningshuset uppfört före 1880. Verandorna är inbyggda.
23. "Annehill" 1 våning på hög sockel. Tomten terrasserad mot gatan.
28. "Karlshäll" 2 våningar med verandor, byggt före 1880. Ursprungligt uthus väl bevarat.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för kvarteret med undantag av de fyra västligaste tomterna och norra delen av tomt 4.

Vid eventuell planändring bör gångtunnel Framnäsvägen–Ullbergs park studeras. Brahevägens avstängning för genomfartstrafik bör markeras tydligare.

Vid ev önskemål om delning av tomterna 4 och 5 bör gemensamhetstomt för utfart studeras.

KV PARADiset

Kvarteret finns redovisat på kartan från 1880 ungefärligen i nuvarande form tillsammans med nuvarande kvarteret Bergshyddan och under beteckningen Bergshyddan. Kvarteret ingår i Ekuddsområdet och utnyttjades i första hand för sommarvillbebyggelse i slutet av 1800-talet.

Den norr om kvarteret liggande Villagatan har en ålderdomlig intressant utformning. Staket, häckar, grindar och murar betydelsefulla för gaturummet. Det stora trädet på tomt nr 9 och staketen har största betydelse för Drottninggatans gaturum.

Fastighetsbeskrivning

3. 1 1/2 vånings litet panelhus i gatuliv.
4. 1 vånings stuga med vind uppförd ca 1800, senare tillbyggd och numera modern familjebostad.
5. 1 1/2 våningshus med många skorstenar och utsprång, rik snickarglädje. Uppfört före 1880.
6. 2 vånings villa. Fasaderna arkitektoniskt ovanligt vackert utarbetade med panel i diagonalmönster och snickarglädje. Uppfört före 1880.
8. "Mariehäll" 2 våningar, vind. I gränsen mot Ekuddsparken. Artikulerad grind med solmotiv. Utanför finns en allmän pump.
11. Gamla fastigheten "Paradiset". Brett hus i 1 1/2 våning med 2 våningars delvis inbyggd veranda på gaveln. Stensockel. Uppfört före 1880.
12. Del av gamla fastigheten "Paradiset". 1 1/2 våning med 2 våningars glasveranda. Uppfört före 1880.

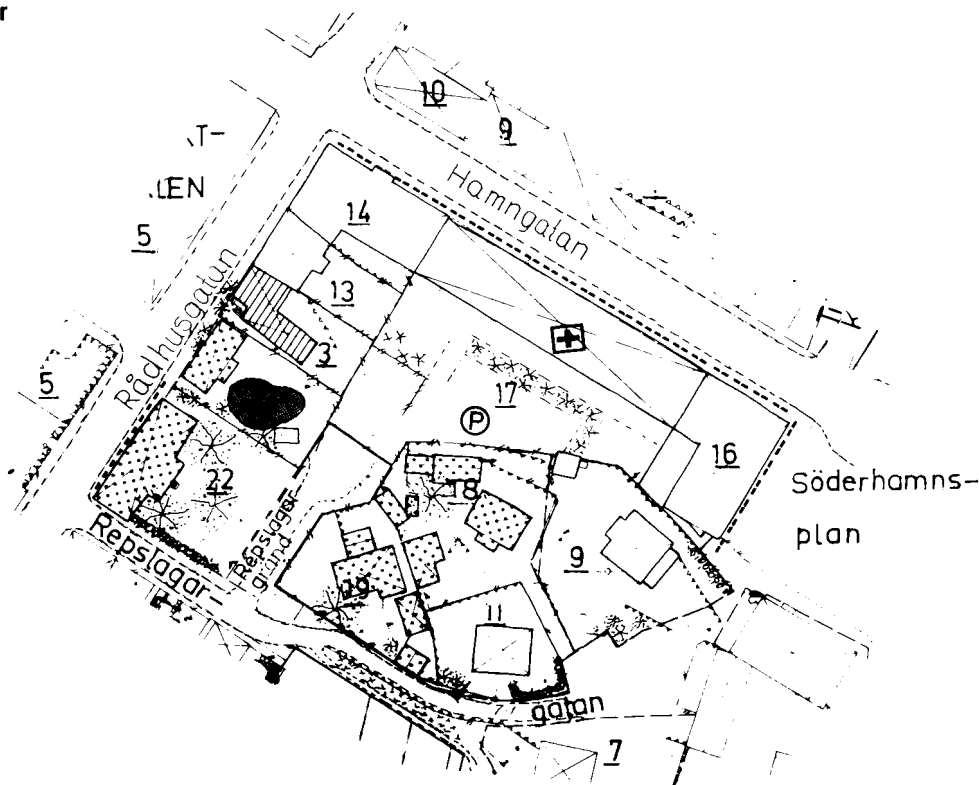
Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Eventuellt tillskott i form av nybyggnad längs Drottninggatan kan accepteras under villkor av anpassad utformning.

Villagatan tål inte en utbyggnad av va-nätet utan att stor hänsyn togs till befintliga staket m m. Gatan bör bibehållas med sin nuvarande utformning.

Byggnaden på tomt nr 6 Q-märkes vid stadsplaneändring.

KV REPSLAGAREN

Kvarteret har ombildats vid åtminstone två tillfällen. På 1776 års karta redovisas en djup vik som tränger långt in i kvarteret, belägen ungefär där nuvarande parkeringsplatser är anordnade inom tomten nr 17.

Den ursprungliga bebyggelsen längs Hamngatan är helt ersatt med bostads- och affärshus, i tre våningar, under mitten av 1900-talet. Längs Rådhusgatan är byggnaderna uppförda i gatuliv och de äldsta finns markerade på karta från 1776. De har därefter om- och påbyggs.

Kvarterets södra del mot Repslagargatan är starkt kuperad och byggnaderna har placerats mer med hänsyn till terrängen än till omgivande tomtgränser.

Längs Hamngatan finns butiker och lokaler i bottenvåningen.

Stadsplanen ändrades 1968, då viss del av kvarterets tomtmark utlades till gatumark för infart till nybebyggelsen längs Hamngatan.

Parkeringsmöjligheter för flerfamiljshusen på tomterna 14 och 16 saknas och likaså för tomterna 3, 13 och 23 längs Rådhusgatan.

Fastighetsbeskrivning

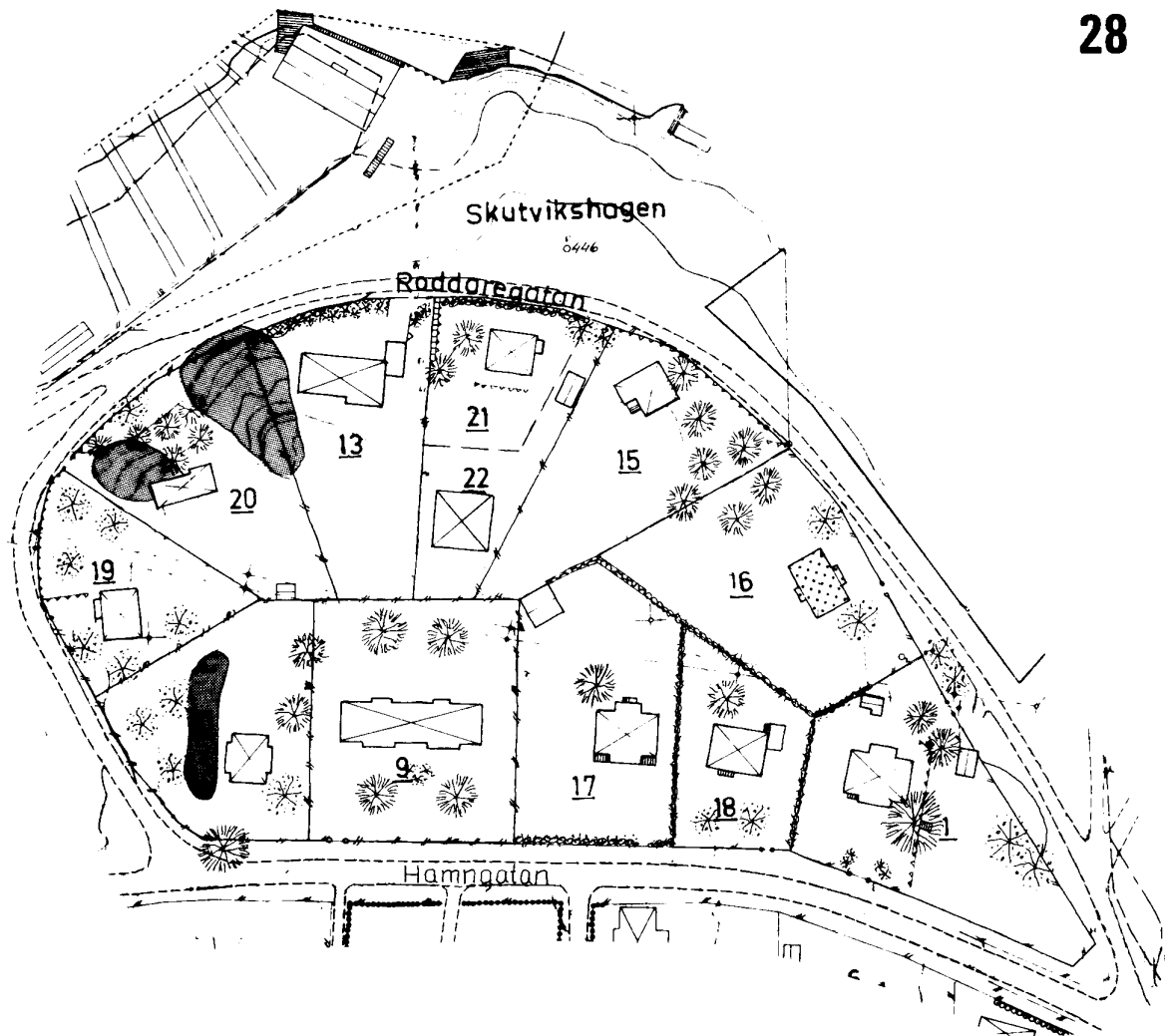
3. Sammansatt byggnad med äldre delen på hög stensockel i gatuliv. Betydelsefull för upplevelsen av gaturummet.
9. Byggnaden uppförd före 1880.
13. 1 1/2 våning och källare med hög sockel sammanbyggd i gatuliv. Betydelsefull för gaturummet.
18. 1 1/2 våning med förstuga i två våningar. Byggt före 1880. Mindre stuga i en våning och uthusbyggnader.
19. 1 1/2 våning vinkeltillybyggnad med enkel snickarglädje och långsides veranda i en våning. Äldre stugor, markerade på kartan 1847, är tillbyggda till nuvarande utseende omkring 1881.
22. 2 vånings panelhus med vind. Byggt i gatuliv, markerat på kartan 1776. Stor betydelse för gaturummet.
23. 2 vånings panelhus byggt 1840 på stensockel och synlig klipphäll i gatuliv. Glasad farstuväst med diagonala spröjsar och snickarglädje mot gården. Stor betydelse för gaturummet.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Vid eventuell stadsplaneändring bör byggnadsrätten längs Rådhusgatan reduceras med avseende på höjden och kvartersgränsen rättas till tomterna nr 16 och 9.

q-beteckningen innebär för bebyggelsen vid Hamngatan att framtida åtgärder i fasader och detaljer åstadkommer en Vaxholmsk karaktär.

KV RODDAREN

Kvarteret bildades i sin nuvarande form 1926 och innehåller huvudsakligen egnahemsbyggelse från 1920 och 30-talen.

Tomterna är större än normalt i Vaxholm. Byggnaderna på tomterna längs Hamngatan ligger väl indragna och ger kvarteret en annan karaktär än övriga kvarter inom området.

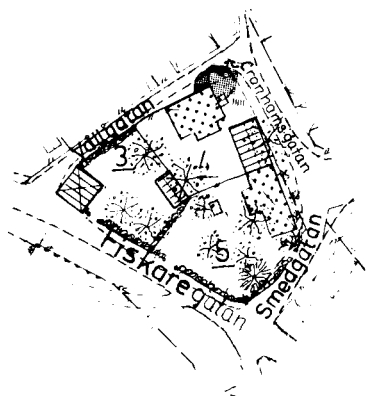
Fastighetsbeskrivning

1. Välvärdad trädgårdstomt med reveterad villabyggnad uppförd 1923.
9. Byggnad med pensionärslägenheter uppförd 1946.
10. Tidigare låg här trädgårdsmästeri, bostadsbyggnaden uppförd 1925.
16. Karaktäristisk grind med betydelse för gaturummet.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Vid en framtida stadsplaneändring bör studeras en högre utnyttjandegrad av kvarteret, lämpligheten av utfarter mot Hamngatan, och lösning av gångväg till Norrbergsskolan.

KV RUDAN

Bostadskvarter från 1700-talet med byggnader som påbyggts till nuvarande utseende under 1800-talet. Under senare delen av 1900-talet nyttjade enbart som sommarbostäder. Byggnaderna är av stort värde och miljöhus. Kvarteret är omgivet av synnerligen intressanta gator.

Fastighetsbeskrivning

3. Tvåvånings panelhus med vackra fönsteromfattningar och snickeridetaljer. Artikulerad grind. Till- och påbyggd 1883. Betydelsefullt blickfång i Fiskargatan.
4. Tidigare låg här 1 1/2 vånings panelhus med sällsynt tidstypisk veranda i två våningar. På grund av byggnadens dåliga skick har den 1976 ersatts med byggnad med lika yttre utförande men utan verandan. I hörnet Vallgatan finns en allmän pump.
5. 1-våningsbyggnad på stensockel i gatuliv. Markerad på kartan 1776. Tillbyggd 1966. Trädgården är ett tillskott i stadsbilden.

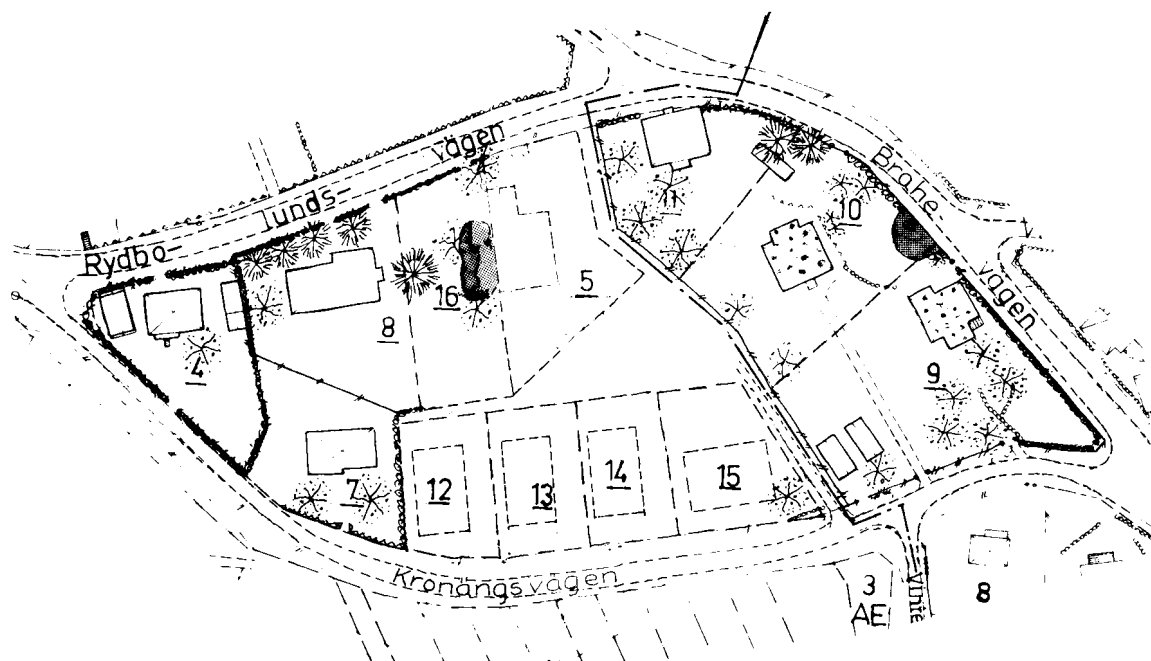
Riktlinjer

Beteckningen Q föreslås för hela kvarteret.

Stadsplaneändring skall utföras så att kvartersgräns överensstämmer med befintliga staket och murar, och byggnadsrätt komfimerar befintliga byggnaders läge och höjd.

Vallgatan, Cronhamsgatan och Smedjegatans nuvarande läge och struktur får inte förändras. Pumpen bibehålles.

KV RYDBOLUND

Kvarteret ligger utanför stadsgränsen på 1880 års karta, men bebyggelsen på nuvarande tomterna 4, 8, 11, 10 och 9 finns redovisade i samma lägen som i dag.

1974 fastställdes ny stadsplan och nybebyggelsen är i huvudsak koncentrerad till kvarterets södra del med anslutning till det nyexploaterade området Kronängen.

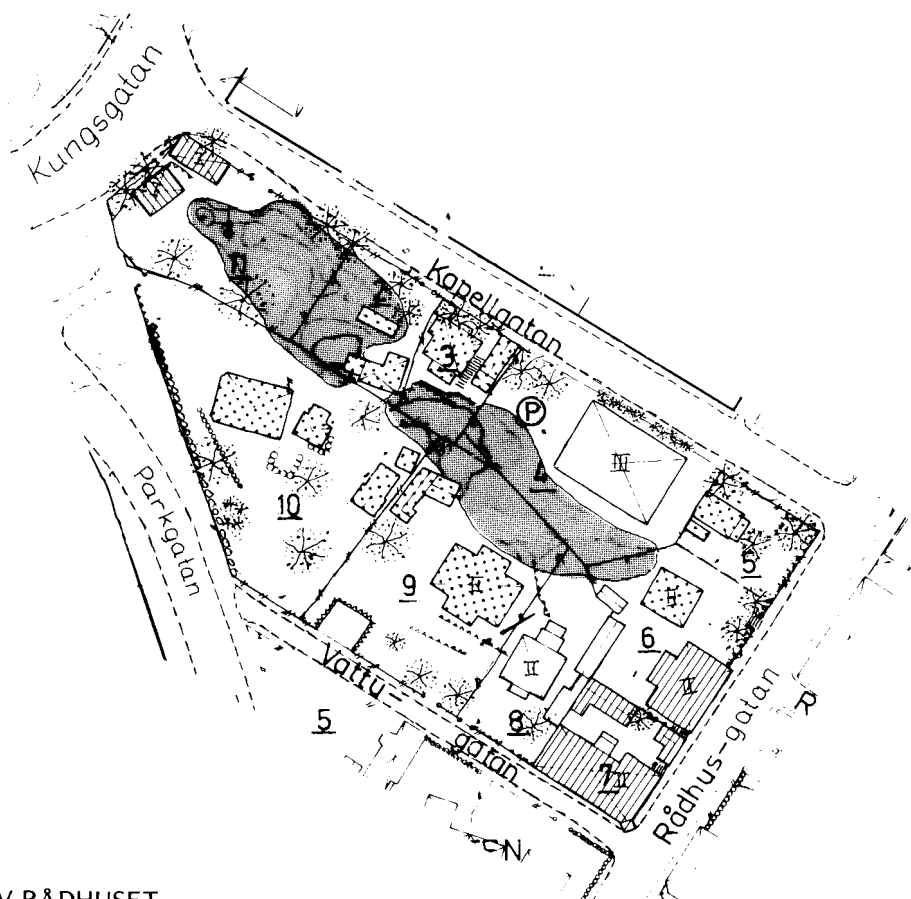
Fastighetsbeskrivning

4. Byggnader troligen uppförda före 1880 och därefter ombyggda. Häck betydelsefull för gaturummet.
8. Del av byggnaden troligen uppförd före 1880, senare till- och ombyggd. Häck har betydelse för gaturummet.
9. 2 vånings panelhus, oregelbundet, uppfört före 1880. Häck och staket betydelsefulla i gaturummet.
10. 1 1/2 våningar, veranda. Uppfört före 1880. Staket betydelsefullt i gaturummet.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Rydbolunds- och Brahevägens karaktär bör bevaras.

KV RÅDHUSET

På 1720 års karta finns del av kvarteret redovisat som eget kvarter och med ett stråk ungefär i Parkgatan som tillfart.

1776 finns längs Kapellgatan två tomtplatser redovisade och det nuvarande kvarterets södra del har bestått av tre tomtplatser. 100 år senare redovisas kvarteret i sin nuvarande utformning och med kvartersbenämningen Rådhuset.

Sånär som på en större nybyggnad har kvarteret behållit sin blandade sekelskifteskaraktär. Vegetationen i kvarterets västra del har betydelse som omgivning till kyrkan och som fond i infartsleden, Kungsgatan.

Fastighetsbeskrivning

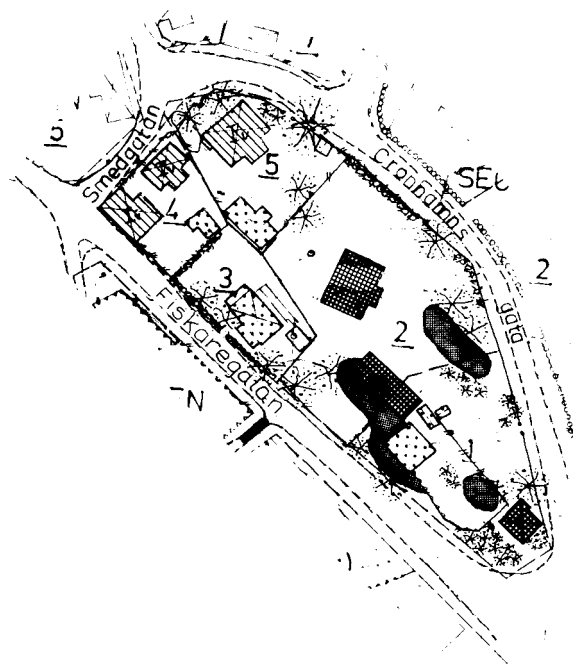
2. 1 vånings rödfärgade stugor med källare uppförda vid sekelskiftet.
3. 2 våningsbyggnad med 1 vånings uthuslänga. Byggnaden uppförd troligen 1850.
5. Liten rödfärgad stuga med vindsrum på stenkällare, gavelveranda, uppförd före 1880. Stenmur och häck mot Rådhusgatan betydelsefulla för gaturummet.
6. 1 1/2 vånings byggnad i gatuliv på stensockel. På gården 2 våningsbyggnad. Fältindela-de panelfasader med enkla snickeridetaler av god kvalitet. Stor betydelse för Rådhus-gatans rumsupplevelse.
7. Byggnaden är uppförd under senare delen av 1700-talet. Enligt uppgift är en äldre del uppförd 1618. Den är tillbyggd mot Rådhusgatans liv med två våningar, vind och litet hörntorn. Byggnaden fungerade under 1800-talet som Rådhus. Mot Rådhusgatan också 1 vånings uthusbyggnad på stensockel.
Byggnaden med sitt hörntorn hör till de viktigaste blickfången i Västerhamnen och har stor betydelse för gatumiljön vid Rådhusgatan.
9. 2 vånings panelhus med källare, vind och veranda. Enkla snickeridetaler av god kvalitet. Uppförd före 1880.
10. 2 vånings oregelbunden byggnad. Längsides glasveranda med avskurna hörn. Äldsta delen markerad på karta 1776. Uthuslänga med rikt spröjsade fönster.
11. 1 våningsbyggnader i gatuliv mot Kapellgatan och Kungsgatan. Byggnaderna med sin omgivande vegetation ligger stadsbildsmässigt betydelsefullt i Kungsgatans fond och ger besökaren ett första anslag av den gamla stadskärnans typiska bebyggelse.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Parkeringsplatser för särskilt tomterna längs Rådhusgatan måste anordnas på annan plats, då de höga socklarna och murarna har den största betydelse för gatubilden.

Kvarterets berghällar bör inte åsamkas skada.

KV RÅDMANNEN

Kvarteret har under 1800-talet bildats av två delar, ett mindre kvarter omfattande en tomtplats (troligen nurvarande tomterna 3 och 4) och del av ett större kvarter vettande mot sjön.

Kvarteret har tre byggnader, två små bostadshus och ladugårdslänga, vilka redovisas på kartan 1776. Övrig bebyggelse i huvudsak uppförd under senare delen av 1800-talet.

Fastighetsbeskrivning

1. Den södra bostadsbyggnaden har stor betydelse för stadsbilden och ger en bild av de tidiga invånarnas bostäder och utrymmeskrav. Stort kulturhistoriskt värde.
2. Bostadsbyggnaden uppförd under första hälften av 1800-talet, med mansardtak och mer påkostat utförande i detaljerna.
Ladugården har givits samma takutformning. Stort kulturhistoriskt värde. Bör kvarstå och rustas. Om byggnaden inte kan bevaras kan en förändring med stor anpassning till miljön accepteras.
3. Bostadsbyggnad från 1700-talet, till- och påbyggd senare delen av 1800-talet. Stort kulturhistoriskt värde.
4. Samlad gårdsbebyggelse i 1 1/2 våning med effektfulla detaljer, staket och grind. Stor betydelse för stadsbilden och gaturummet.
5. 1 1/2 våning med 2 vånings glasveranda. Pittoreskt staket som följer klippställ mot gatan. Stor betydelse för gaturummet.

Riktlinjer

Beteckningen Q föreslås för hela kvarteret.

Vid stadsplaneändring bör tomtgränser mot gatan justeras.

Visa detaljer i stadsplanen innebär att avsteg från denna måste göras vid fastighetsbildning.

Kvarter nr
33

KV SEGLAREN

Litet kvarter med två tomter som har bildats på 1700-talet.

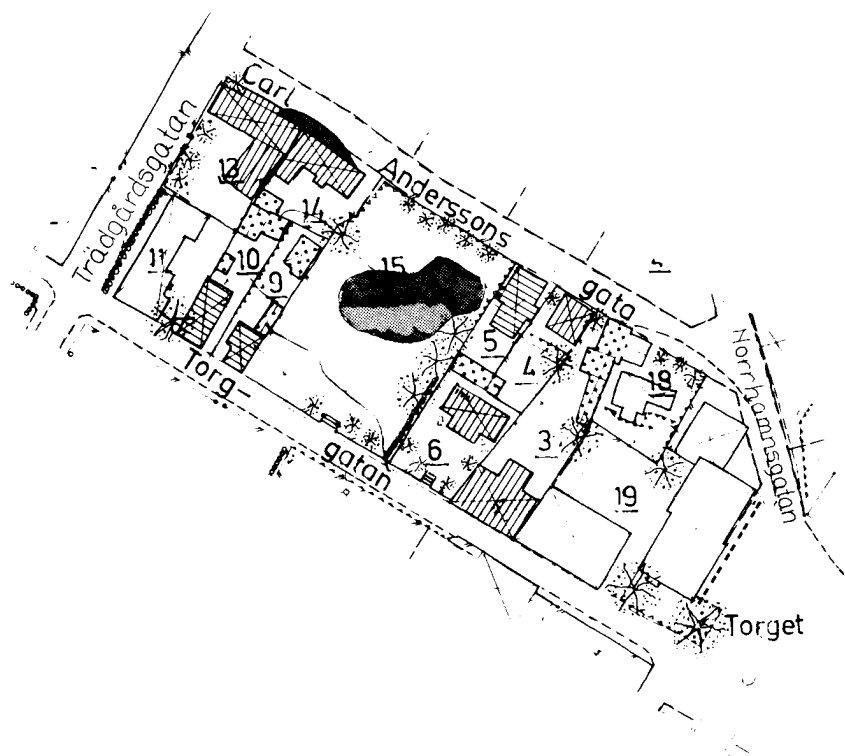
Fastighetsbeskrivning

1. Sammansatt byggnad bestående av envåningslänga och 1 1/2 våningsbyggnad, tillbyggd 1892. Fina snickeridetaljer. Häck och grindar betydelsefulla för gaturummet.
2. Tomten bebyggd med lusthus och uthus, båda med fint spröjsade fönster. Häck med betydelse för gaturummet.

Riktlinjer

Beteckningen Q föreslås för hela kvarteret.

Nybyggnad på tomten nr 2 måste utföras med största hänsyn till omgivande bebyggelse.

KV SKEPPAREN

Bostadskvarter som under 1957 förnyats i sin östra del.

Under 1960-talets första del hade kommunen för avsikt att helt förnya kvarteret och har därefter förvärvat ett stort antal fastigheter. Under senare delen av 60-talet har planerna på förnyelse begränsats och frågan om upprättande av bevarandeplan tillmätts större betydelse.

Resterande byggnader inom kvarteret har så gott som samtliga markerats som värdefulla ur kulturhistorisk synpunkt. Eftersom den karaktäristiska och unika träkyrkan har rivits på grund av villkor vid överlåtelsen och brandfara, och angränsande kvarter, Båten, inte har någon bebyggelse efter rivningarna på 1960-talet, har förslag utarbetats till nybebyggelse som skall ta hänsyn till omgivande bebyggelse.

Fastighetsbeskrivning

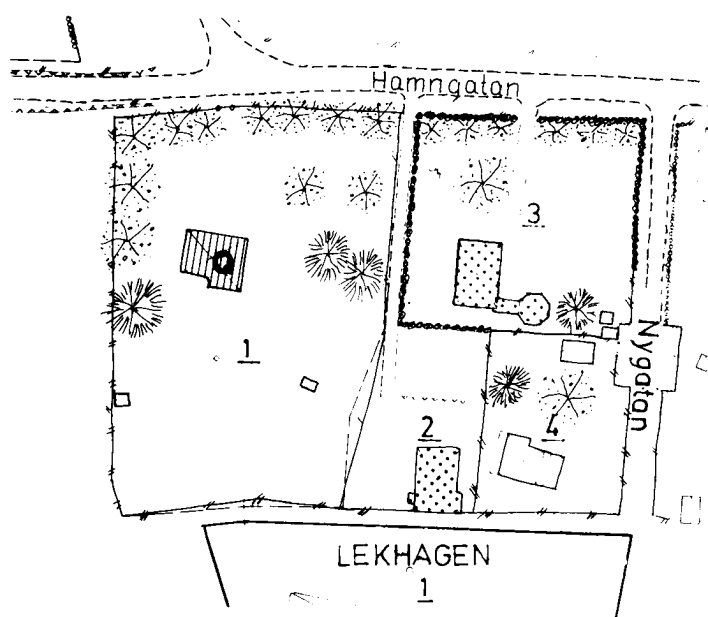
3. 2 1/2 vånings panelhus i gatuliv. Genomfartsport till fin långsmal gård. Uppförd 1905.
4. 1 1/2 vånings litet panelhus i gatuliv. Markerad 1776. Snickarglädje.
5. 2 1/2 vånings panelhus i gatuliv. Markerat 1776. På- och tillbyggt 1908.
6. 1 1/2 vånings panelhus, 2 vånings veranda. Uppförd 1885. Riklig snickarglädje som bör vårdas väl. Stor betydelse för gatubilden. Mur av natursten i gatuliv.
- 9, 10. Gavelställda stugor, karaktäristiska för den äldre miljön. Stort värde ur kulturhistorisk synpunkt men i dåligt skick. Rivningshotade.
11. Byggnaden uppförd 1899 i två våningar med vind. Vanvårdad. Rivningshotad.
- 13, 14. Mot Carl Anderssons gata, stort kulturhistoriskt värde, visar hur fint byggnader kan anpassas till terräng. Uppförda i mitten av 1700-talet och senare förändrade.
19. Parkeringsplatser saknas för 20 lägenheter.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Stadsplaneändring bör konfirmera resterande byggnaders läge och volym. Tomtindelningen bör studeras för tomterna 3, 4, 5 och 6 gemensamt.

Parkeringsfrågan för hela kvarteret bör lösas.

KV SKOGVAKTAREN

Kvarteret redovisas på 1880 års karta som det nord-västligaste kvarteret inom stadsgränsen. Även i dag har kvarteret gator endast i norr och öster och begränsas i övrigt av parkmark.

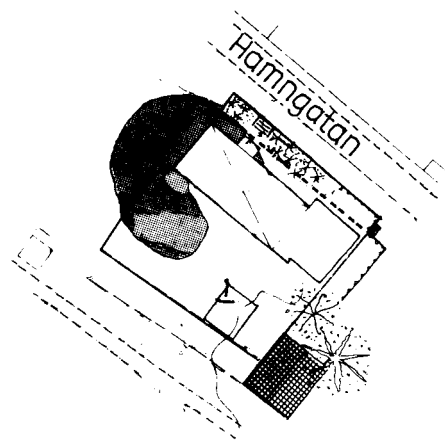
Fastighetsbeskrivning

1. 1 1/2–2 våningar, oregelbunden form med åttkantigt torn och glasveranda utefter norr-fasaden. Välbevarad enkel panelarkitektur med fina snickeridetaljer. Byggt före 1880.
2. "Bergshyddan" 1 våning i tomtliv mot stadens gamla promenadplats, 2 våningar och glasveranda i sluttningen mot norr. Snickarglädje. Konstfull grind mot promenadplatsen. Byggt 1883.
3. 1 1/2 våning med tillbyggt åttkantigt lusthus. Bygga 1884. Tomten omgiven av häck som tydligt markerar tomplatsen.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Vid eventuell stadsplaneändring bör byggnaden på tomt nr 1 Q-märkas.

KV SOCKENSTUGAN

Kvarteret gränsar i norr mot Hamngatan och i öster mot Kungsgatan, infartsleden till stadskärnan. Tidigare var kvarteret en del av kyrkokvarteret, och skiljs numera därifrån med en smal grönsremsa.

I direkt anslutning till kvartersgränsen ligger en rödfärgad byggnad med brutet tak och slangtorn, vilken har fungerat som brandstation. Byggnaden är ett karaktäristiskt inslag i stadsbilden och viktig för gaturummets upplevelse.

Fastighetsbeskrivning

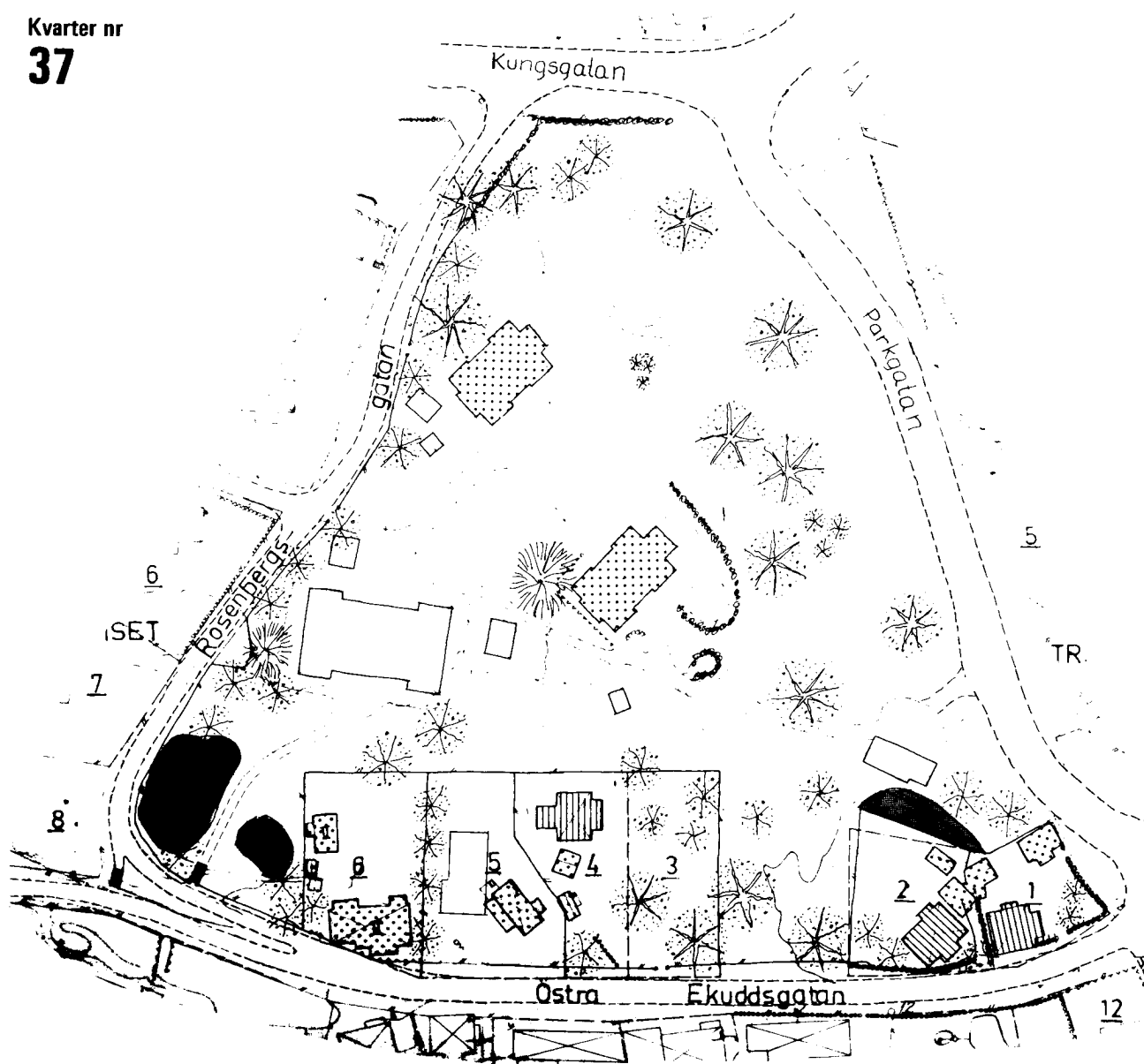
1. Pastorexpedition och församlingshem parallellt med Hamngatan. Murar mot Hamngatan och Kungsgatan betydelsefulla för gaturummet. Parkering för verksamheten går inte att anordna inom tomten.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Vid stadsplaneändring bör marken för gamla brandstationen tillföras kvarteret, eventuellt som egen tomt.

Portarnas karaktär bör framhävas och färgsättning ändras.

KV SOMMARVILAN

Kvarteret ligger utanför stadsgränsen på 1776 års karta under beteckningen "Åkrar och ängstäppor ligga på denna sida". 1880 bestod kvarteret av två kvarter dels Sommarvilan dels Lustberget.

I den 1936 fastställda stadsplanen ligger tre byggnader inom "militärt område", och marken runt byggnaderna kallas "Officersparken". De övriga byggnadsbeståndet inom tomterna 1 till 6 finns helt eller delvis redovisat på kartan från 1880.

Fastighetsbeskrivning

Parken

De två nordligaste bostadsbyggnaderna uppfördes omkring 1870, och inköptes och ombyggdes vid sekelskiftet av Kronan. Samtidigt med ombyggnaderna uppfördes det stora bostadshuset i pompös karolinsk stil översatt till god typisk 90-tals panelarkitektur med fina snickeridetaler. Detta hus är ett dominant inslag i stadsbilden sett från sjön.

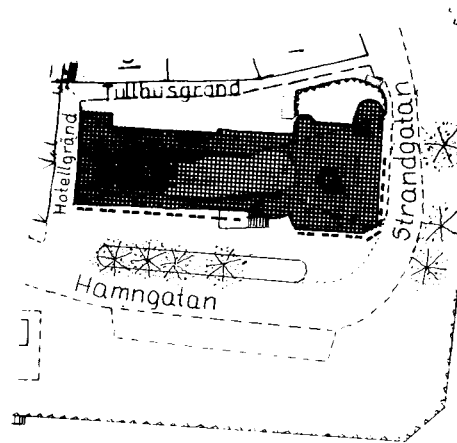
2. 1 1/2 våningsbyggnad med 2 vånings glasveranda och snickarglädje, välbevarat.
4. 1 1/2 våningsbyggnad med 2 vånings glasveranda och 2 vånings fyrkantigt torn med punschaltan överst. Fin panelarkitektur med goda detaljer. Välbevarat.
5. 1 vånings stuga tillbyggd 1881 och senare. Rivningsobjekt. Nybyggnad uppförd 1977.
6. 1 1/2 våningsbyggnad med 2 vånings glasveranda, tillbyggd i en våning med källare 1927.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Kvartersgränser mot Östra Ekuddsgatan bör justeras vid eventuell ändring av stadsplanen.

KV STRAND

Kvarter med strategiskt läge vid fästningssundet och innehållande en enda fastighet.

Fastighetsbeskrivning

2. Hotellet fungerar i samverkan med Kastellet som porten till skärgården. Nuvarande restaurang och hotellbyggnad uppförd 1900–1903 då den förutvarande restaurangen eldhärjats nyårshelgen 1899.

Förutom hotell och restaurang innehåller byggnaden i bottenplan fyra lokaler för butiksändamål.

Byggnaden ligger i gatulinjen mot Strandgatan men indragen från Hamngatan, och visar "baksidan" mot två smala gränder – Hotellgränd och Tullhusgränd. Omistlig.

14 parkeringsplatser finns på tomtmark enligt uppgift.

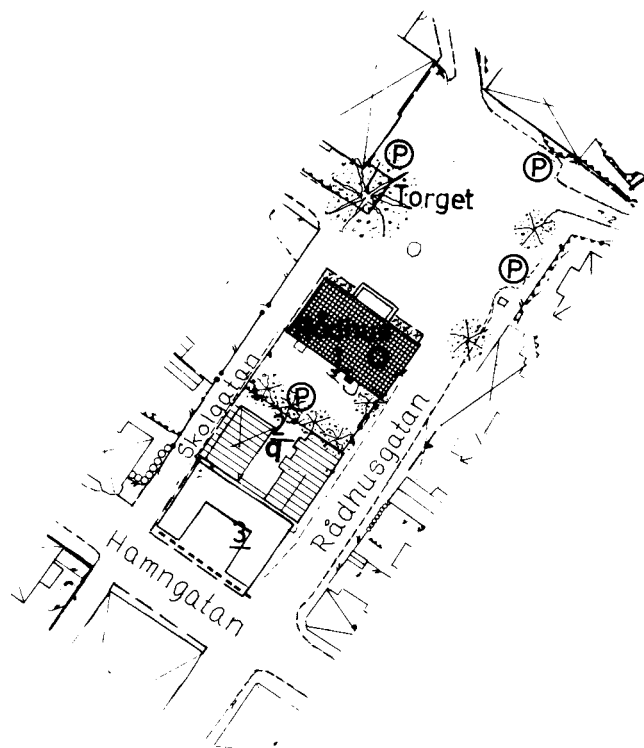
Riktlinjer

Beteckningen Q föreslås för kvarteret.

Byggnaden Q-märkes vid stadsplaneändring.

Parkeringsplatser för hotellgäster och anställda i byggnaden saknas i stor omfattning.

Eventuella tillbyggnadsmöjligheter se kv Tullhuset.

KV STYRMANNEN

Rektangulärt kvarter utan större nivåskillnader med byggnader uppförda i gatuliv.

Fastighetsbeskrivning

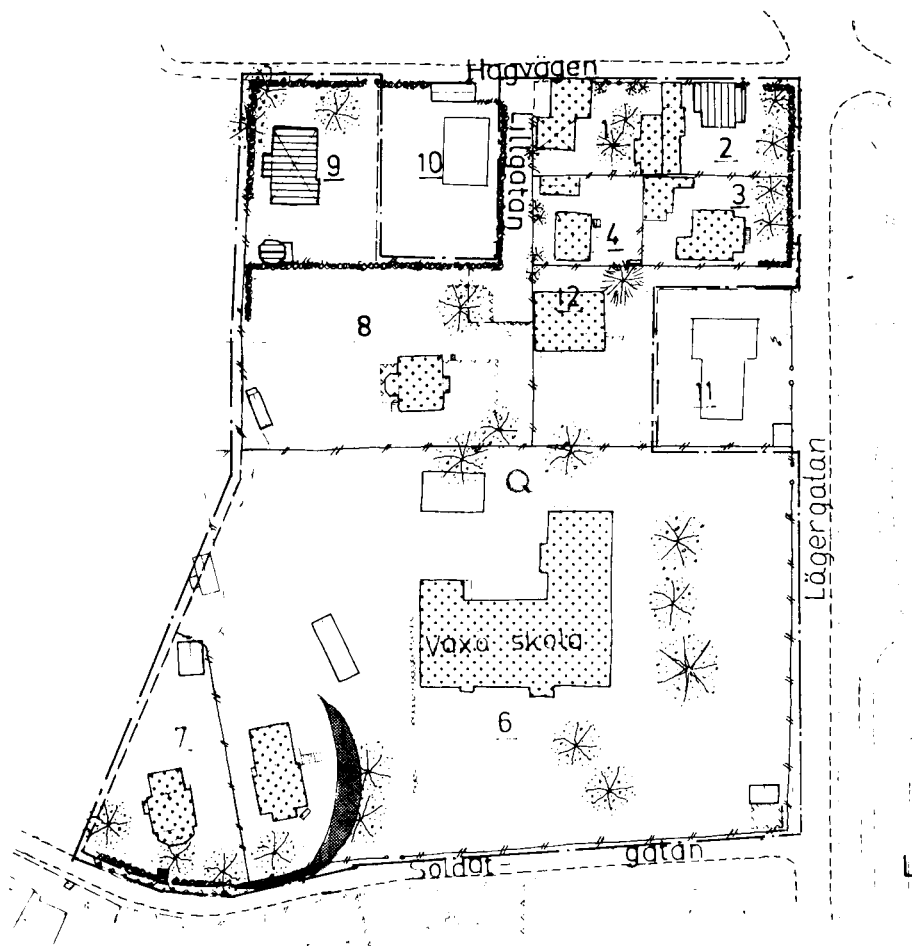
1. Rådhuset ursprungligen uppfört 1884–1885 och ombyggt 1925. Arkitektoniskt hög klass med karaktäristiskt torn som är ett betydelsefullt inslag i stadsbilden (Q-märkning).
2. Byggnaden mot Skolgatan är från mitten av 1700-talet och påbyggdes under mitten av 1800-talet för att användas som skola. Välbevarad med artikulerade fönsteromfattningar. Byggnaden mot Rådhusgatan ursprungligen skolans uthus och senare om- och påbyggd. Tomt och byggnader betecknade q i kulturhistoriska inventeringen.
3. Ursprungligen tillfällig barack för försäljningsändamål uppförd i början av 1960-talet. Numera till- och ombyggd och tillsammans med Domus en ansats till torgbildning, med Rådhuset som effektfull bakgrund.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Byggnaden vid Hamngatan kan bytas ut eller byggas på.

Rådhuset Q-märkes vid eventuell stadsplaneändring.

KV TERRA NOVA

Kvarteret redovisas på 1880 års karta i ungefär sin nuvarande omfattning. I väster gränsade kvarteret mot "Promenadplats" som också går in i den då fastställda stadsplanen.

1880 redovisas i kvarteret byggnad belägen ungefär där ett uthus till Vaxö skola nu finns. Kvarterets norra del består av nio tomplatser varav några mycket anspråkslösa medan den södra delen domineras av skoltomt.

Samtliga bostadsbyggnader och skolan inom Q-området har sitt ursprung från perioden 1883–1896.

Fastighetsbeskrivning

1. Småskalig bebyggelse med husliv och staket i gatulinjen. Stor betydelse för Hagvägens och Lillgatans gaturum.
2. Välbevarat litet panelhus med goda snickeridetaljer. Uthusbebyggelse i tomtråns mot 1. Byggnader i gatuliv, häck och staket har stor betydelse för gaturummen.
3. Småskalig bebyggelse med uthus i tomtråns mot grannfastigheterna. Häck mot Lägergatan betydelsefull för gaturummet.
4. Småskalig bebyggelse indragen från gatulinjen.
6. Vaxö skola. Äldsta delen byggd 1883 och senare på- och tillbyggd vid flera tillfällen. Mot Soldatgatan 1 1/2 vånings panelhus med 2 vånings veranda och någon snickarglädje.
7. "Fridhem" 1 1/2 våning med 2 vånings veranda av ovanlig form
8. "Skogstorp" 2 våningar, vind. Spritputsad.
9. 2 våningshus med glasverandor i hörnläge och snickarglädje. Välbevarat. Åttkantigt lusthus på kvadratisk underbyggnad. Välskött tidstypisk trädgård med rabatter och grusgångar.
12. 1 1/2 våning. Tillbyggd mot söder.

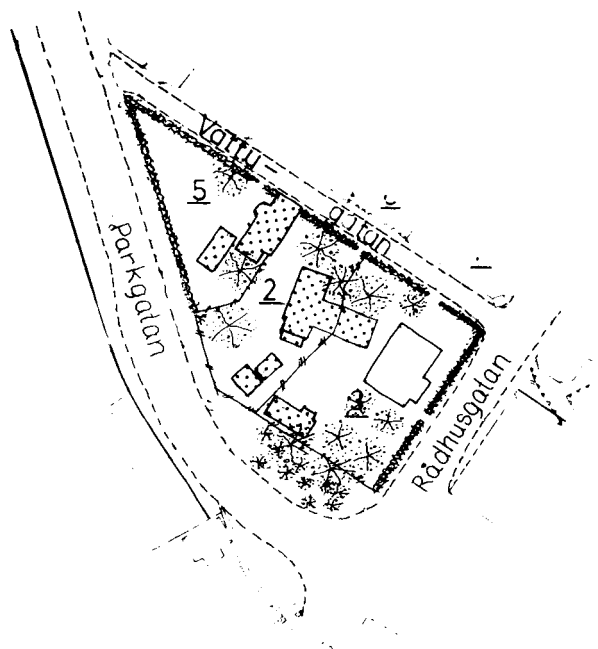
Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för tomterna 10 och 11 och Q för övriga delen av kvarteret.

En utbyggnad av Lillgatan fram till skolan kan ge tryggare gångväg för skolbarn på väg till eller från aktiviteter i Norrbergsskolan.

Kvarter nr

41

KV TREKANTEN

Litet kvarter namnsatt efter formen. Redovisat på kartan 1880 men inte 1776. Kvarteret har numera tre tomter.

Bebyggelsen är huvudsakligen uppförd i senaste delen av 1800-talet.

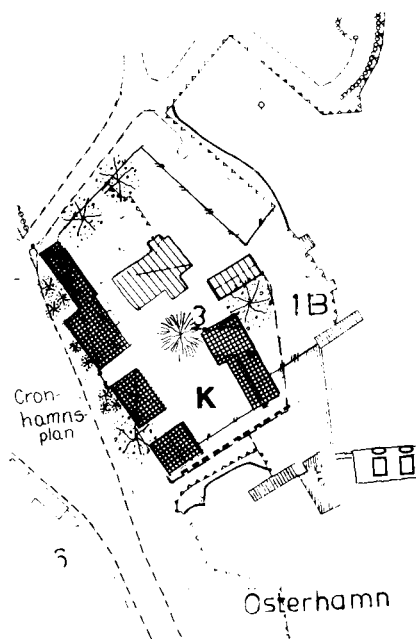
Fastighetsbeskrivning

2. 1 1/2 våning med glasveranda över stenkällare, snickarglädje. Hopbyggt med mindre byggnad på tomten nr 3.
5. 2 våningsbyggnad med glasverandor och utspringande trapphus. Ovanlig form. Välbevarat. Uthuslängan uppförd samtidigt som bostadshuset.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Kvarteret har blivit hårt beskuret i samband med stadsplaneändring 1968. Vid eventuell stadsplaneändring bör förgårdsmarken i kvarteret ses över.

KV TULLBOMMEN

Bostadskvarter har bildats efter 1776 och innehåller en tomt. Det är önskvärt att kvarteret i sin helhet med samtliga byggnader bevaras.

Fastighetsbeskrivning

Sju rödfärgade byggnader uppförda före 1820 innehållande bostäder och verksamheter med anknypning till sjöfart.

En 2 vånings bostadsbyggnad med åttkantigt trapporn och glasverandor uppfört i slutet av 1800-talet. Två sammanbyggda hus har med hjälp av riksantikvarieämbetet renoverats och ombyggt till familjebostad och kontor med nutida standardkrav.

Bebyggelsen har en ålderdomlig karaktär och är synnerligen intressant från kulturhistoriska och stadsbildsmässiga synpunkter.

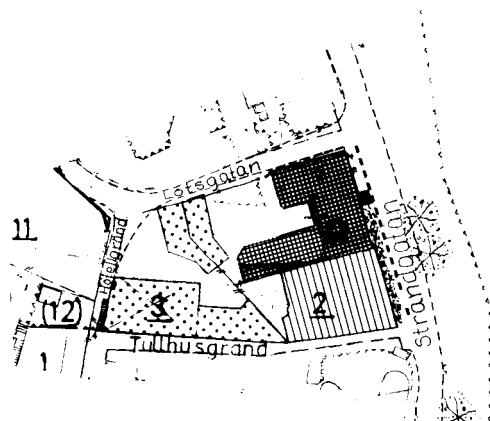
Verksamheter med anknypning till sjöfart bedrivs i två byggnader och ger området den livaktighet som är historiskt riktig.

Riktlinjer

Beteckningen Q föreslås för hela kvarteret. K-märkt i gällande stadsplan.

Vid framtida stadsplaneändring bör hänsyn tagas till att parkering för verksamheterna och bostäderna inte rimligen kan anordnas på fastigheten. Eventuellt bör också viss revidering avseende byggnadsrätten införas.

Då kajområdet gränsar till K-märkt område bör upprustning av kajskoningar ske i samråd med länsantikvarien.

KV TULLHUSET

Litet kvarter med sluten gatufasad mot fästningssundet, och med en av stadens tre trappgränder – Hotellgränd – i väster. Kvarteret innehåller det historiskt och stadsbildmässigt betydelsefulla gamla tullhuset. Fasader mot Strandgatan är putsade.

Fastighetsbeskrivning

1. Gamla tullhuset uppfört 1736 i sten och efter ritningar av stadsarkitekten i Stockholm, Johan Carlberg. Nu kontors- och bostadshus. (Q-märkning.)
2. Uppförd under senare delen av 1700-talet. Tidigare krog, bageri och konditoriserivering. Numera använt för kontorsändamål. Betydelsefull för stadens fasad mot fästningssundet.
3. Har fungerat som annex till Vaxholms hotell, numera uthyrd för konsthantverksändamål. Hög stensockel och betydelsefull för gränbildningen.

Riktlinjer

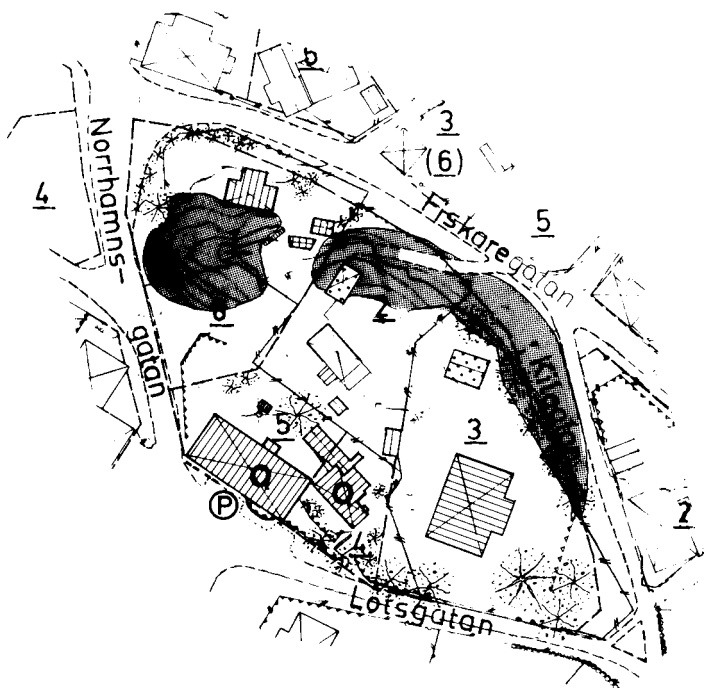
Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Parkeringsfrågan måste lösas utanför kvarteret.

Tillbyggnadsmöjlighet för hotellet har diskuterats. Vid sådan förändring får byggnaden på tomten 3 ersättas med tillbyggnad med stora krav på utformningen.

Tullhusgränd skall bevaras som gränd och har stort värde.

Byggnaden på tomt nr 1 Q-märkes vid stadsplaneändring.

KV UTKIKEN

Bostadskvarter med karaktäristiska berg och hållar och bebyggelse huvudsakligen från mitten av 1800-talet. Byggnaderna har placerats utan svåra terrängingrepp. Kvarteret bör bevaras så att exteriören bibehålles med vissa kompletteringar.

Fastighetsbeskrivning

1. 1 1/2 vånings rödfärgad stuga. 1847. Betydelsefull i stadsbilden. Bergrum tidigare använt för civilförsvaret.
2. Låg ryggåsstuga markerad 1776. Tillbyggt 1957 med tvåvåningshus.
3. 2 1/2 vånings panelhus på stensockel. 3 vånings veranda, snickarglädje, omkring 1870.
4. 2 vånings panelhus med 3 vånings trapptorn och 2 vånings glasveranda, markerad 1847.
5. 3 vånings panelhus med vind, sammanbyggt med 2 vånings likartat panelhus på våningshög klippterrass. Stadsbildsmässigt stor betydelse för Torgets rumsbildning.

Riktlinjer

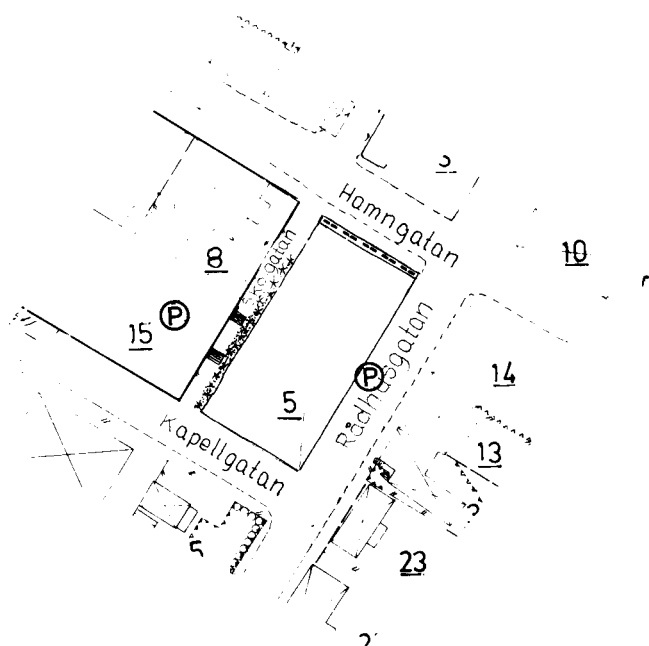
Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Stadsplaneändring med justering av kvartersgränser och byggnadsrätter. Bergrummet med entré från tomten nr 1 i kvarteret bör utnyttjas för allmänt ändamål.

Tomtindelningen bör kunna ändras för att ändamålsenligare kunna utnyttja tomt 4 och 6. Detta berör 1, 3 och 5. Särskilt studium erfordras av gaturummet från byggnaden på tomt nr 5 till hörnet vid Fiskargatan.

Byggnaderna på tomterna 4 och 5 Q-märkes.

Kvarter nr
45

KV VAKTKARLEN

Centralt beläget kvarter som sluttar ned mot Hamngatan. Kvarteret var under 1700-talet bebyggt stadsmässigt med hus i gatuliv.

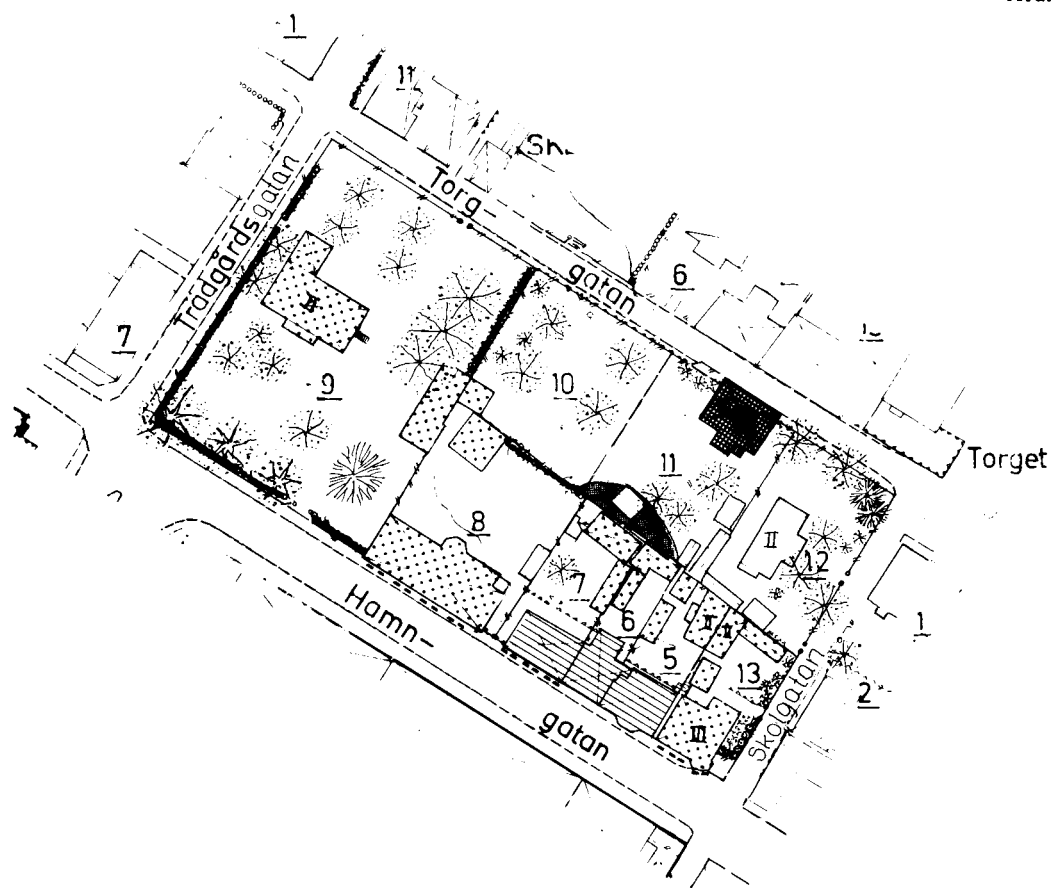
På 1880 års karta återstår inget av den tidigare bebyggelsen. Kvarteret innehåller numera en byggnad som avviker från övrig bebyggelse i volym, form och färg.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för kvarteret.

q-beteckningen får här ses som en anmaning att byggnaden under hand anpassas till omgivande bebyggelse i form, material och färgsättning.

KV VEGA

Rektangulärt kvarter med strängt sammanhållen bebyggelse i gatulinje mot Hamngatan. Mot detta kontrasterar kvarterets i övrigt glesa bebyggelse.

Med undantag av prästgården (uppförd 1930) och byggnaderna vid Skolgatan (uppförda vid sekelskiftet) har kvarteret samma byggnadsbestånd som under 1800-talets första hälft.

Fastighetsbeskrivning

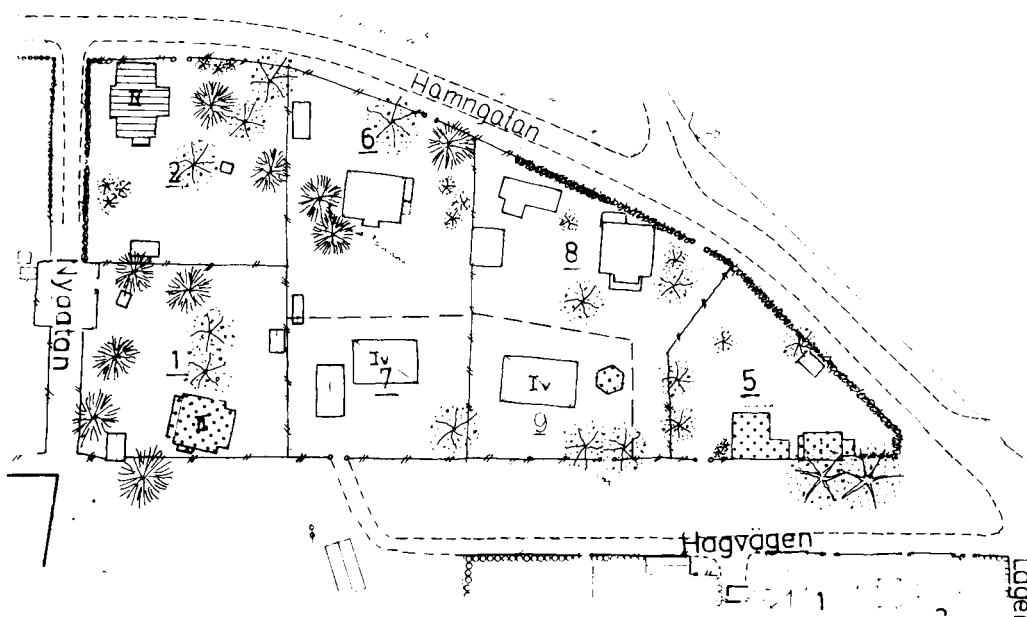
- 5, 6, 7, 8 och 13. Fasaderna mot Hamngatan har stor betydelse för upplevelsen av gaturummet. Den lilla trädgården på tomt 13 har stor betydelse för stadsbilden.
9. Genom sitt strategiska läge just då "stadsmässigheten" i form av Hamngatan uppenbarar sig för besökare, får den stora trädgårdstomten – med byggnaden placerad långt in från gatulinjen – stor betydelse för upplevelsen av Vaxholm som levande småstad.
10. Trädgårdstomt med uthusbyggnad.
11. Byggnaden är uppförd på 1700-talet och står i strid mot nu gällande stadsplan. Byggnaden har stort egenvärde och stor betydelse för gatubilden. (Q-märkning.)

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås för hela kvarteret.

Stadsplanen bör ändras och anpassas till nuvarande förhållanden. Då 18 lägenheter i byggnaderna mot Hamngatan saknar parkeringsmöjligheter och bristen också är stor i intilliggande kvarter bör möjligheterna att nyttja viss tomtmark för parkeringsändamål noggrant studeras.

Byggnaden på tomt 11 Q-märkes.

KV VILDMANNEN

Kvarteret redovisas på 1880 års karta som två kvarter och utan bebyggelse. Det gränsade i söder mot den dåvarande promenadplatsen, nu Framnåshagen, och i norr mot Hamngatan.

Samtliga tomtplatser har tidigare haft utfarter mot Nygatan och Hamngatan men efter ny tomtindelning under 1960-talet har även utfarter kommit att ske mot Hagvägen.

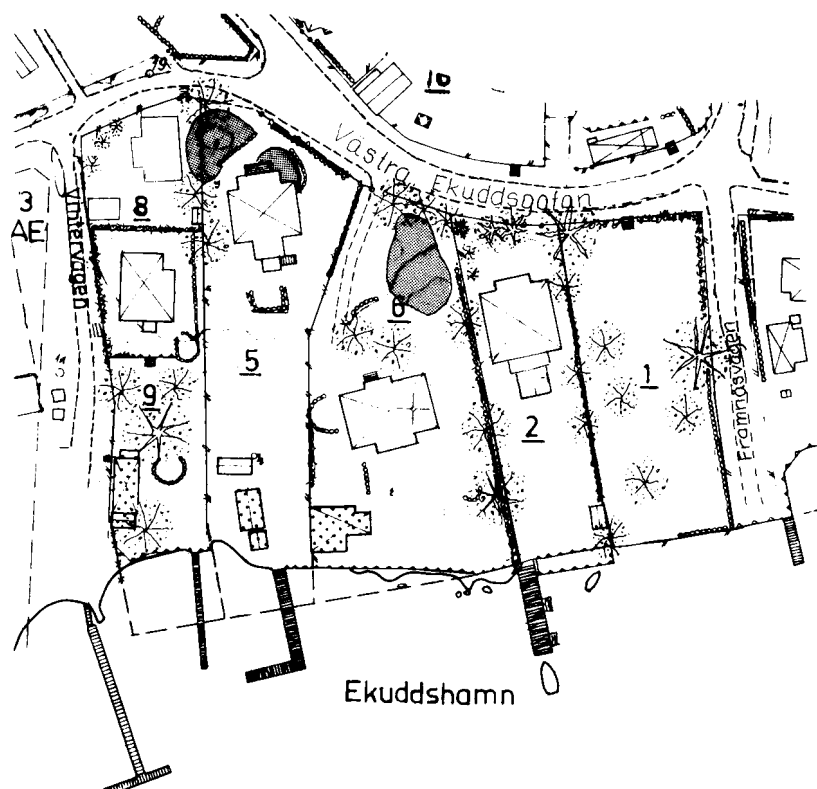
Fastighetsbeskrivning

1. 2 1/2 vånings panelhus med inbyggda verandor i 2 våningar. Uppfört 1882 och ombyggt.
2. 1 1/2 vånings panelhus med konsollad öppen veranda i övervåningen. Byggt 1882. Vålbevarat.
5. Ett antal 1 vånings stugor sammanbyggda i en rad på stensocklar av varierande höjder i tomtliv mot Hagvägen. Äldsta huset byggt 1881 och tillbyggt 1884. Karaktärsfullt.
8. 1 1/2 vånings med 2 vånings glasveranda. Ombyggt och moderniserat.
9. Originellt åttkantigt uthus byggt 1924.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås hela kvarteret.

Parkeringsplatser på norra sidan av Hagvägen bör studeras.

KV VÄSTRA EKUDDEN

Strandkvarter med huvudsakligen sekelskiftesbebyggelse.

Kvarteret är flackare än de andra båda Ekuddskvarteren och har utnyttjats för tämligen stora tvåvånings sommarvillor. Ursprungligen försedda med verandor både på norra och södra sidan.

Kvarteret ianspråktaget för bebyggelse i mitten av 1800-talet och på den tiden gräns för stadsbebyggelsen.

Strandområdet med byggnader, bryggor, kajläggningar, häckar och staket bör bevaras.

Fastighetsbeskrivning

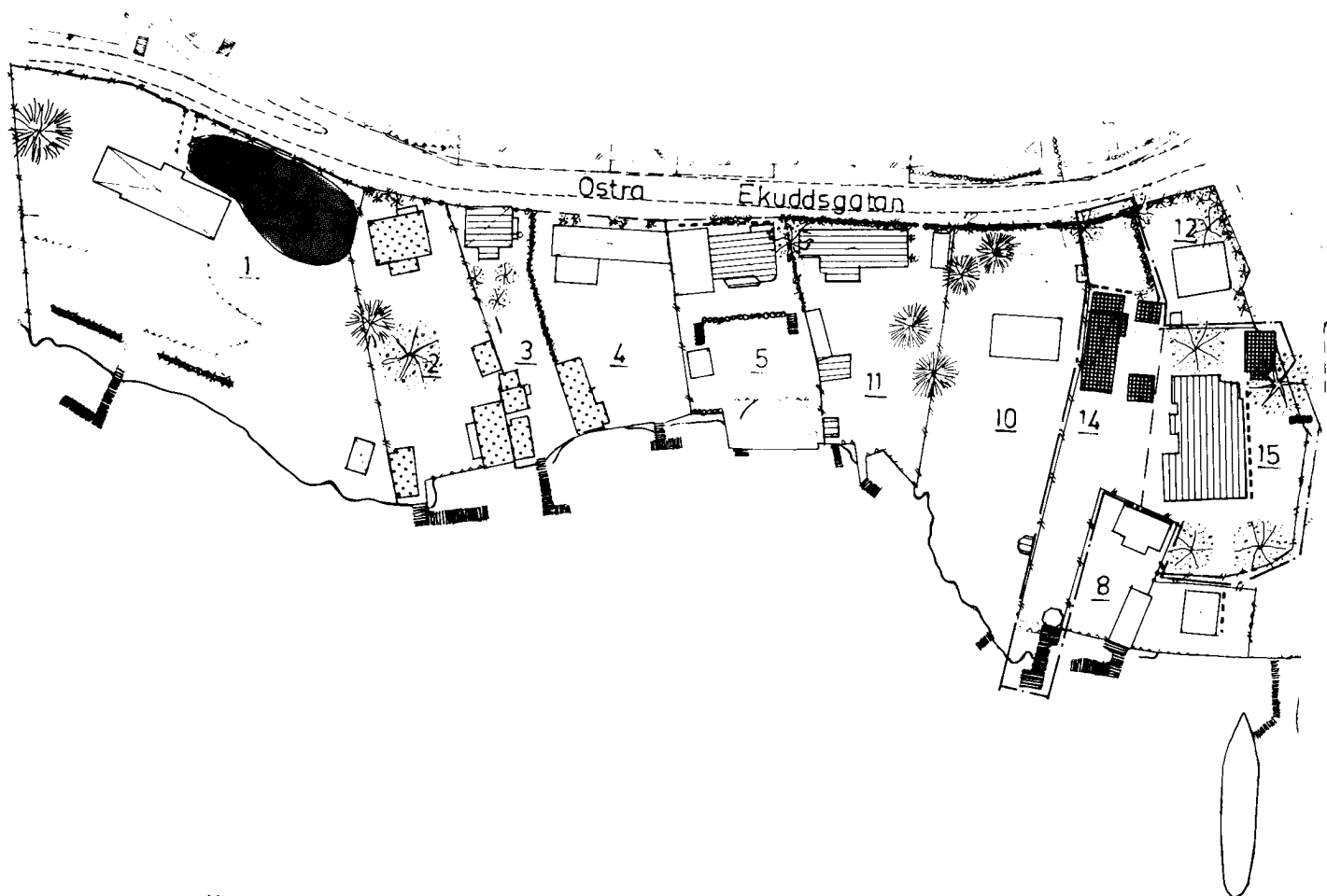
2. Uppförd 1884, hårt ombyggd med bibehållande av vissa dekorativa element. Reveterat. Brygga och sjöbod, vilken tidigare varit badhus och beläget vid västra gränsen.
5. Två våningar och vind. Reveterat. Panelad veranda. Uppförd före 1880 och ombyggd. Vid vattnet liten rödfärgad stuga med stor betydelse för upplevelsen av stadsbilden sedd från sjön. Brygga.
6. 1 1/2 våning byggd 1906. Vid vattnet rödfärgad stuga med betydelse för stadsbilden. Kaj och brygga.
8. Fint anpassad, enkelt formgiven nybyggnad uppförd 1977. Ersättning för mindre stuga uppförd omkring 1920.
9. Rödfärgad mindre stuga uppförd omkring 1920–1930. Brygga.

Riktlinjer

Beteckningen q föreslås hela kvarteret.

Vid en eventuell stadsplaneändring bör vattenområdet på tomterna 5, 6 och 9 ges VB-beteckning liksom vattenområdet i övrigt.

Nybyggnad på tomt nr 1 skall anpassas till omgivande bebyggelse.

KV ÖSTRA EKUDDEN

Bostadskvarter på södra stranden av Vaxön. Samtliga tomter har ianspråktagits för bebyggelse före 1880. Bryggor, sjöbodar och kajskoningar ett viktigt inslag i stadsbilden sedd från sjön.

Fastighetsbeskrivning

2. Två små byggnader med gavel i strandlinjen, karaktäristiskt inslag i stadsbilden. Vid vägen 1 vånings stuga där äldsta delen markeras på karta 1847. Brygga.
3. Vid strand mot tomtgräns två enkla rödfärgade stugor som är karaktärsgivande för miljön. I gatuliv 1 1/2 vånings putsad byggnad. Brygga.
4. I strandlinjen gavelställd stuga, betydelsefull för stadsbilden från sjön. Brygga.
5. 2 vånings panelhus i gatuliv med åttkantigt torn. Välvärdad tomt med parkkaraktär. Kaj och brygga.
8. I strandlinjen gavelställd stuga, betydelsefull för stadsbilden från sjön. Brygga.
11. 1 vånings långsmalt hus med vinkelutbyggnad. Mot vägen diagonalspröjsade fönster och fönsterluckor. Välbevarat. Vid sjön liten stuga med brutet tak och snickarglädje, sent 1700-tal, f d badhus. Kaj och brygga.
14. 2 vånings långsmalt hus med märklig barock-gavel mot vägen. Två st uthus bildar en fin gård. Anläggningen uppförd före 1880. Vid sjön åttkantigt lusthus med betydelse för stadsbilden från sjön. Brygga.
15. "Askudden" f d sommarrestaurang. Ursprungligen bostadshus som påbyggdes 1884 och tillbyggdes 1894. Byggnaden numera upprustad för kontorsändamål och exteriört väl bevarad. Uthuset hör till de intressantare i stadsbilden med sin rika snickarglädje. Såväl huvudbyggnaden som uthuset betydelsefulla för stadsbilden.

Riktlinjer

Beteckningen Q föreslås för tomterna 14 och 15, q för den övriga delen av kvarteret. Vid eventuell stadsplaneändring ges vattenområdet VB-beteckning och byggnaderna på tomterna 14 och 15 Q-märkes.

Gränsjusteringar för tomterna i enlighet med strandlinje.

LITTERATURHÄNVISNING

- Ombyggnad av bostäder
- Lån och bidrag till ombyggnad av bostäder
(särtryck ur Ombyggnad av bostäder)
- Kulturhistorisk värdefull bostadsbebyggelse,
statligt lån för upprustning
- Underhåll, upprustning, ombyggnad
- Låt husen leva vidare
- Kulturminnesvården i gällande lagstiftning
- Bevara – Förnya
- SOU 1974:21
- Underhåll av gamla hus
- Nya hus i en gammal stad
- Vaxholm skärgårdsstaden
- Bevarande av kulturhistoriskt värdefulla
miljöer
- Rusta stugan
- Vård av trähus
- Kulturhistorisk bebyggelse – värd att vårda
(SOU 1979-17)
- Bostadsstyrelsen 1976
- Bostadsstyrelsen 1976
- Broschyr Bostadsstyrelsen,
Riksantikvarieämbetet
- Skrift av Bostadsstyrelsen, Riks-
antikvarieämbetet, Statens Planverk
- Landsantikvarien i Stockholms län
- Riksantikvarieämbetet 1976
- Samfundet för hembygdsvärd
- Särtryck ur Markanvändning och
byggande
- Ingmar Malmström och
Christian Sandström
- Sture Balgård
- Mats Rehnberg
- Statens planverk,
Riksantikvarieämbetet 1974
- Svensk Byggtjänst 1977
- Sören Thurell

ALFABETISKT REGISTER

	Sid		Sid
Almfågeln	9	Norrhamn	5, 48, 14, 16, 23, 50, 55, 56, 58
Amalieborg	59	Norrhamngatan	83, 93
Carl Anderssons gata	11, 83	Norrhamnsmiljön	55
Annehill	74	Norrhamnsplan	16, 23, 56
Askudden	98	KV Nybyggaren	73
KV Artilleristen	20	Nygatan	84, 96
KV Badhuste	50	Officersparken	48, 19, 86
Badhusgatan	50, 53, 68, 71	Oxeltäppan	72
Batteriet	48, 19, 58	KV Paradiset	75
Batterigatan	58, 82	Parkgatan	13, 80, 86, 90
Bergshyddan	84	Pastorsexpedition	85
KV Bergshyddan	51, 75	Petersberg	9
Blynäs	9	Pilgatan	16, 52, 59, 73
Brahevägen	16, 73, 74, 79	Poppelgården	70
KV Byggmästaren	18, 52, 70	Prästgården	95
KV Båten	14, 26, 83	Repslagaregatan	69, 75
Carlstorp	74	Repslagaregränd	69, 75
KV Ceres	53	KV Repslagaren	9
Cronhamngatan	16, 58, 64, 65, 78, 81, 82	Rindö	9, 24
Cronhamnsplan	15, 24, 91	KV Roddaren	77
KV Domaren	9, 54	Roddaregatan	77
Domus	88	Roddareparken	52
Drottninggatan	17, 52, 75	Rosenbergsgatan	51, 75, 86
Ekudden	8, 11, 16, 21, 75	KV Rudan	78
Ekuddshamn	97	KV Rydbolund	79
Ekuddsparken	21, 70, 75	Rydbolundsvägen	79
Eriksberg	52	KV Rådhuset	11, 80
KV Fiskaren	55	Rådhuset	9, 88
Fiskaregatan	16, 50, 56, 78, 81, 93	Rådhusgatan	11, 13, 16, 67, 75, 80, 88, 90, 94
Fiskaregränd	68	Rådhusorget	15, 19, 67
KV Fiskeläget	5, 23, 56	KV Rådmannen	81
KV Framnäs	57	KV Seglaren	82
Framnäs-hagen	96	Skarpö	9
Framnäsvägen	16, 17, 59, 73, 74	Skepparegatan	25, 63, 69
Fridhem	73, 89	KV Skepparen	26, 83
KV Fyrverkaren	26, 58	Skutvikshagen	48, 77
Färgläge	25	Skolgatan	54, 88, 95
Gamla Tullhuset	92	KV Skogsvaktaren	84
Gravgården	65	Skogstorp	84
KV Gröna Lund	59	Sjöhyddan	70
Hagvägen	89, 96	Smedgatan	5, 78
KV Hamnen	60	Smedjegatan	16, 78
Hamngatan	48, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 24, 49, 53, 54, 60, 67, 71, 75, 77, 84, 85, 87, 88, 94, 95, 96	KV Sockenstugan	85
Hembygdsgården	50	Soldatgatan	21, 57, 89
Hotellgränd	16, 60, 87, 92	KV Sommarvilan	19, 86
Kaptensgatan	67	Stangenberg	73
Kapellgatan	54, 80, 94	Storstugan	48, 61
Karlshäll	74	Strand	64
KV Kasinot	61	KV Strand	87
Kastellet	87	Strandgatan	11, 12, 64, 87, 92
Kilen 2	14	KV Styrrmannen	88
KV Kilen	62	Söderhamnen	48, 11, 12, 13, 16, 24, 25, 60, 63, 69
Kilgatan	16, 62	Söderhamnskajen	12, 15
KV Konstapeln	63	Söderhamnsplan	60, 63, 75
KV Kronan	64	KV Terra Nova	89
Kronan 12	27	Torget	16, 83, 88, 93, 95
Kronudden	65	Torggatan	11, 53, 61, 68, 71, 83, 95
Kronängen	79	Trappgatan	62
Kronängsvägen	79	Trappgränd	16, 62, 64
Kulan	9	KV Trekanten	90
Kullö	9	Trädgårdsgatan	11, 50, 53, 68, 83, 95
Kungsgatan	48, 11, 13, 16, 21, 51, 54, 57, 59, 66, 73, 80, 85, 86	KV Tullbommen	91
KV Kyrkan	20, 66	Tullhusgränd	87, 92
Ladvik	9	KV Tullhuset	64, 92
Lekhagen	84	Tynningö	9
Lillgatan	16, 89	Två popplar	72
KV Lotsen	67	Ullbergs park	48, 16, 21, 57, 59, 74
Lots-gatan	5, 16, 18, 60, 64, 65, 67, 92, 93	KV Utkiken	93
Lustberget	86	KV Vaktkarlen	94
Lycksta	52	Vallgatan	16, 87
Lägergatan	20, 57, 89	Vattentorn	48
Lägret	48, 16, 19, 20	Vattugatan	80, 90
Marieberg	74	Vaxholms bio	49
Mariehäll	75	Vaxholms hotell, annexet	92
KV Mars	53 68	Vaxö skola	16, 89
Maryhill	70	Vaxön	8
KV Matrosen	69	KV Vega	95
KV Mellersta Ekudden	18, 52, 70	Villa Akleja	52
Missionskyrkan	53	Villa Eriksberg	51
Myrholmen	11	Villagatan	17, 18, 51, 75
KV Neptunus	71	Villa Tornet	52
KV Norrberget	72	KV Vildmannen	96
Norrberget	9, 22	Vinkelgatan	73
Norrbergsgatan	61, 72	Västerhamnen	48, 11, 16, 24, 25, 80
Norrbergshamn	21, 50, 61, 72	Västerhamns plan	15, 25, 69
Norrbergsparken	48, 19, 22, 61	KV Västra Ekudden	97, 98
Norrbergsplan	22, 72	Västra Ekuddsgatan	17, 18, 52, 70, 73
Norrbergsskolan	16, 21, 22, 77, 89	Österhamn	48, 16, 24, 64, 65, 91
		KV Östra Ekudden	98
		Östra Ekuddsgatan	75, 86, 97, 98

STOCKHOLMSVAGEN

KA-stab

oo o